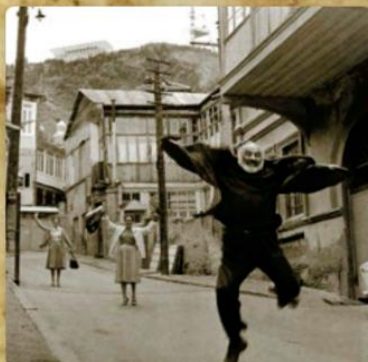

საქართველოს ისტორია

XII კლასი

დამხმარე სახელმძღვანელო

ავტორები: ნიკა ჟუთალიშვილი
ლელა კაკაშვილი

საკითხი IV. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ოკუპაცია ბოლშევიკური რუსეთის მიერ

სამიზნე ცნებები: სივრცე, საზოგადოება

გაეცანით კონტექსტ-მაგალითს და შეასრულეთ პროექტული დაგალება

პროექტული დაგალების პირობა

წარმოიდგინე, რომ ხარ იუნკერი და მოგიწია წითელი არმიის წინააღმდეგ საბრძოლო მოქმედებებში მონაწილეობის მიღება. შექმენი ჯარისკაცის ჩანაწერები- დღიური, რომელშიც ასახავ ფრონტის ხაზზე გატარებულ პერიოდსა და ქვეყანაში მიმდინარე მოვლენებს.

ნაშრომში ხაზგასმით წარმოადგინეთ:

- რომელ გეოგრაფიულ სივრცეში/არეალში მოგიწიათ ფრონტის ხაზზე ყოფნა და წითელი არმიის წინააღმდეგ ბრძოლა?
- რამდენად მნიშვნელოვანი იყო თქვენი ყოფნა სამხედრო პოზიციებზე და ზოგადად აღნიშნულ ომში?
- რა საერთო საზრუნავი, ღირებულებები, იდენტობა, ინტერესი გქონდათ ომში მყოფ ჯარისკაცებს?
- რატომ მიიჩნევდით „კულტურულ სხვად“ წითელარმიელ ქართველ ჯარისკაცებსა თუ ოფიცრებს?

მეთოდური ორიენტირები:

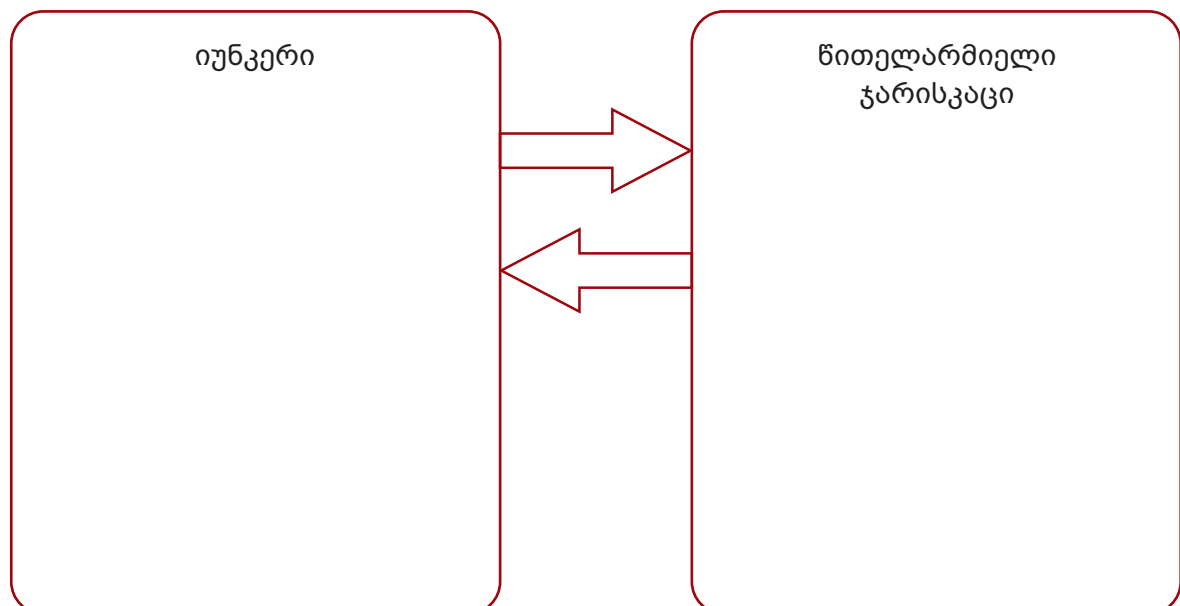
საკვანძო კითხვები:

- კონტექსტ-მაგალითის ფარგლებში წარმოდგენილი წყაროების მიხედვით იმსჯელეთ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკისა და წითელ არმიას შორის მოსამსახურე ჯარისკაცებს რა ინტერესი, საზრუნავი, შეხედულებები და ღირებულებები ჰქონდათ? რატომ აღიქვამდნენ ერთმანეთს „კულტურულ სხვად“?
- რატომ მოახდინა უარყოფითი გავლენა ბოლშევიკურმა ოკუპაციამ საქართველოს შემდგომ განვითარებაზე?

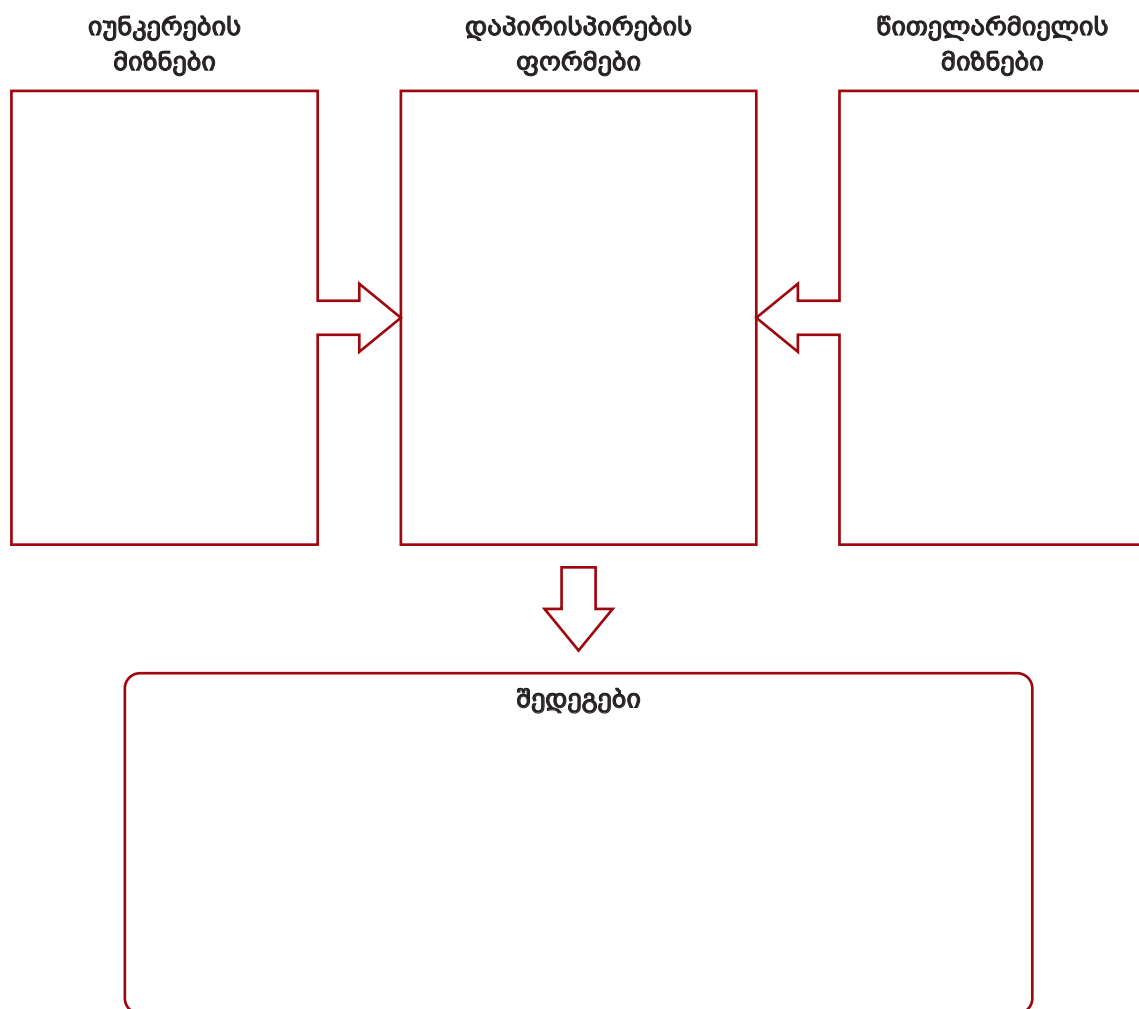
სარეკომენდაციო აქტივობა I. გაეცანი კონტექსტ- მაგალითს და წასაკითხ მასალას ქართველი იუნკერების შესახებ და შეავსე ცხრილი.

სად იმყოფებით ბოლშევიკური არმიის შემოჭრის დროს? რატომ?	
რას აკეთებთ?	
რა არის თქვენი მოვალეობა?	
რა ემოციები გაქვთ?	
რა ფორმით ხართ ჩართული ბოლშევიკური რუსეთის წინააღმდეგ ბრძოლის პროცესში? რატომ?	

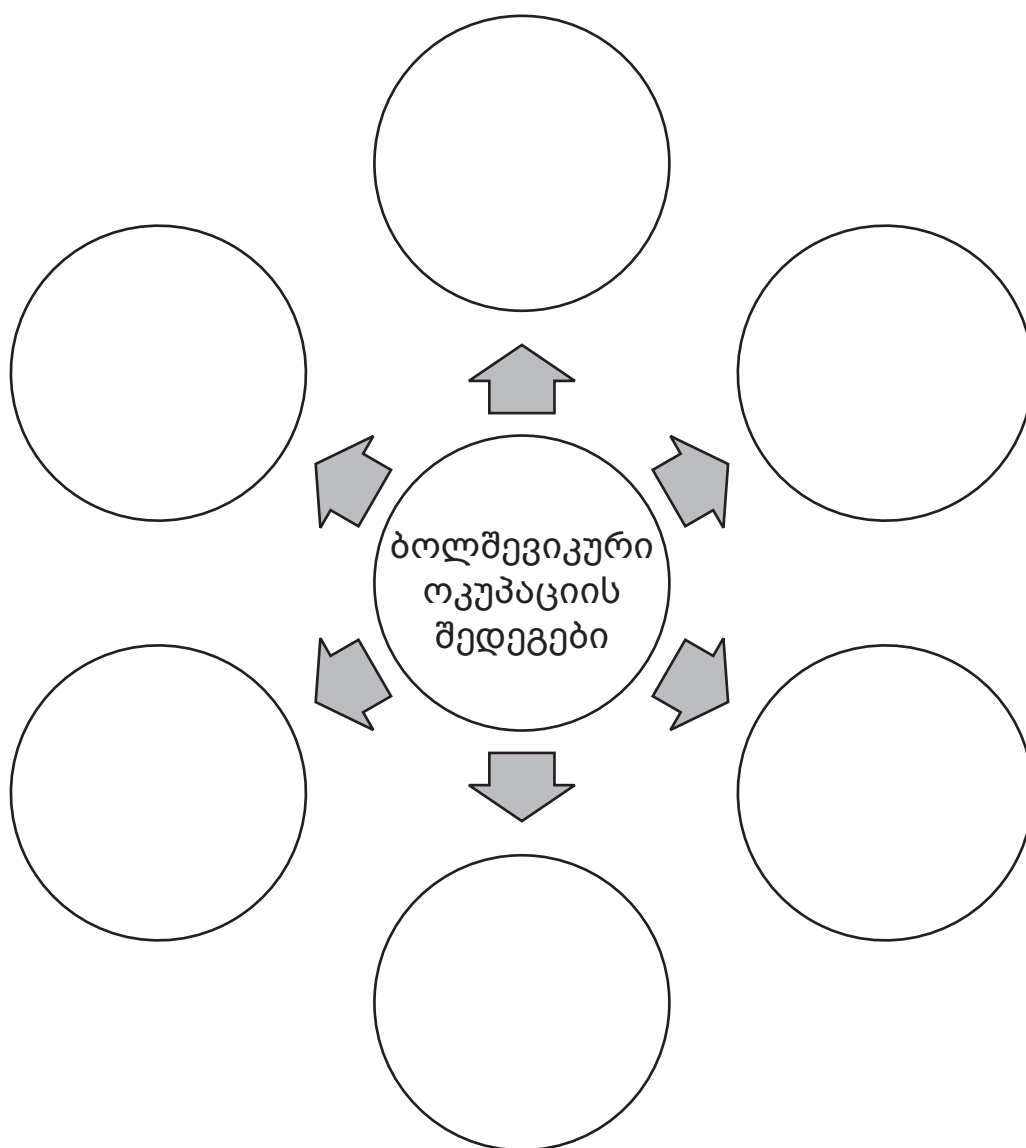
სარეკომენდაციო აქტივობა II. გაეცანით კონტექსტ- მაგალითს და შეავსე ცხრილი ქართველი და წითელარმიელი ჯარისკაცების შეხედულებების, ღირებულებებისა და ინტერესების მიხედვით საქართველოს ოკუპაციის პერიოდში.

სარეკომენდაციო აქტივობა III. გაეცანით კონტექსტ- მაგალითს და შეავსეთ ცხრილი ქართული და წითელარმიელი ჯარისკაცების დაპირისპირების მიზნებისა და შედეგების მიხედვით.

სარეკომენდაციო აქტივობა IV. გაეცანით მასალებს და შეავსეთ დიაგრამა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ოკუპაციის შედეგების მიხედვით.

კონტექსტ- მაგალითი (ქეისი)

ქართველი იუნკერებისა და წითელარმიელი ჯარისკაცების ჩანაწერები

ნაწყვეტი წითელარმიელი ჯარისკაცის- სერგო ბერაძის მოგონებებიდან:

„...ჩემი სურვილით, 1920 წლის სექტემბრის დამდეგს შევედი წითელ არმიაში, სახელდობრ, მეთერთმეტე წითელი არმიის ბაქოს მეთაურთა კურსებზე, სადაც ინტენსიურ საკლასო და სამხედრო მეცადინეობას, წვრთნას და ამავე დროს საგარნიზო სამხედრო სამსახურს ვეწეოდით... კურსების უფროსი იყო ლობა-ნოვსკი, მისი მოადგილე პოლივანოვი, სატყვიამფრქვევო განყოფილების ანუ გუნდის უფროსი – მატვეევი... ჩემს გარდა მეტყვიამფრქვევე ქართველი კურსანტები იყვნენ შალვა ვლადიმერის ძე ცაგარეიშვილი (იგი დოცენტია, სახელმწიფო ცენტრალური არქივის დირექტორი), ბორის გვარამაძე, ბესო სტურუა, ევგენი ჭელიძე (იგი ცხენოსანთა განყოფილებაში – ესკადრონში იყო, ეხლა მაიორია, ომგადახდილი, პენსიონერი და ცხოვრობს თბილისში).

1921 წლის 19 თებერვალს, ღამე ატყდა განგაში, სადაც ხუთ წუთში უკვე ჩაცმული ვართ, ხოლო პირის დაბანამ გააჭივრა საქმე, პირსაბანიდან საპირფარეშოში რიგია, ყველა ჩქარობს. ეს სამხედრო კურსებია, ყოველი მოქმედება, მოძრაობა წუთებშია გაანგარიშებული. კიდევ ცოტა ხანი და ნაწილები, ჩვენი დანა-

ყოფები ეზოშია გამოსული და სამხედრო წესითაა განწყობილი. კურსები მთელი პირადი შემადგენლობით და ქონებით დაიძრა, გავიდა ქუჩაში, ნაშუალამევია, ხვალ ოცი თებერვალია, მივდივართ ჩქარა, მაგრამ სად? არავინ იცის. განგაში წინათაც გვექონია, შეჩვეული ვართ, მაგრამ ეს განსხვავდება, კურსების მთელი შემადგენლობა მიდის, თან მიაქვს მთელი ქონება, ე.ი. გავეცალედ იქაურობას, სადღაც ახალ ადგილზე მივდივართ, შეიძლება სადმე ბრძოლის ველზე, ჩვენც ეს გვინდა, სამხედრო კურსანტები ვართ და ფრონტის არ გვეშინია. რაღაც ახალგაზრდული აღტაცებაა.

აჰა, რკინიგზის სადგურზე მიგვიყვანეს, გასაგებია, ბაქოს ვემშვიდობებით, სადღაც მივდივართ, მაგრამ არ ვიცით სად. ეს კია, ცხოვრებაში ახალი სტრიქონი ჩაინერება. სანამ მატარებელი ჩამოდგებოდეს და იქ დავბინავდებოდეთ, ჯერ კიდევად დრო, გაიმართა სიმღერა, იგი შეცვალა გახურებულმა ცეკვა-თამაშმა... ვაგონებში ჩასხედით! გაისმა მეთაურთა ხმა. კიდევ იყვნენ ბიჭები საცეკვაოდ გამზადებული და თავის ჯერს ელოდნენ... მაგრამ ეს შემდეგ... უკვე ვაგონებში ვართ... მიჰქრის მატარებელი, მივდივართ სადღაც... ჩაგვეძინა ტკბილად. მეორე დღეს, ოც თებერვალს დავინახეთ, რომ ჩვენი ეშელონი დასავლეთისაკენ, მაშასადამე, საქართველოსაკენ მიჰქრის. უკვე კიროვებადში ვართ (მას ჰქვია მაშინ განჯა). კიდევ რამდენიმე საათი... და აქსტაფაც გამოჩნდა. აქსტაფაში მატარებლიდან ჩამოგვსევს. ჩვენთვის ნათელი გახდა, რომ მივდივართ ომში, ქართველი მენშევიკების ხელისუფლების წინააღმდეგ ქართველი მშრომელი ხალხის განთავისუფლებისათვის, მათ დასახმარებლად. ომის პირველი ნიშნებიც უკვე სახეზე იყო. პირველი, მენშევიკური ხელისუფლების დამცველებს აუფეთქებიათ ფოილოს ხიდი და იქ მატარებლით გასვლა აღარ შეიძლებოდა. მეორე, აქსტაფაში საკმარის ბლომად იყვნენ ქართველი ტყვე ჯარისკაცები, რომლებიც წითელარმიელების ბადრაგობით ელოდნენ მატარებლით წაყვანას ზურგის სიღრმეში.

ჩვენი ნაწილი, ე.ი. ჩვენი კურსები აქსტაფიდან დაუყოვნებლივ ფეხით წავიდა ყაზახისაკენ. ღამე ყაზახში გავათიეთ. მეორე დღეს, 21 თებერვალს, დილით ადრე დაიძრა ჩვენი ნაწილი, ფეხით გადაიარა წითელი ხიდი, ე.ი. საქართველოს საზღვარზე შევიდა ბორჩალოში და საღამო ჟამს მიაღწია სოფელ კოდს, ე.ი. ბორჩალოდან კოჯრის მისადგომებს. შტაბიც იქ დაბანაკდა. ღამე იქ გავათიეთ. სწორედ ამ ადგილებში ჰქონდა ადგილი ბრძოლებს ჯერ კიდევ ჩვენი ნაწილის მისვლამდეც. ჯერ ერთი, გზაზე, აქსტაფიდან დაწყებული სოფელ კოდამდე, ხშირად გვხვდებოდა ტყვედ ჩავარდნილ თუ ნებაყოფლობით გადასულ ქართველ ჯარისკაცთა დიდი რაოდენობა, რომელიც მიყავდა წითელარმიელთა ბადრაგს ზურგში, აზერბაიჯანში. ქართველი ჯარისკაცები ცუდად იყვნენ ჩაცმული, ფერადი ქეჩის ფარაჯის მაგვარი მოკლე რაღაცა ეცვათ. იკვებებოდნენ ტაფაში გამომცხვარი

სიმინდის ფქვილის გამხმარი მჭადით. შიმშილობდნენ. ბევრ მათგანს ემჩნეოდა უკმაყოფილება მენშევიკურ ხელისუფლების მიმართ. ჩვენ ფრონტზე მივდიოდით, ქართველ ჯარისკაცთა ტყვეები კი იმავე გზაზე წინ გვხვდებოდნენ და აზერბაიჯანში მიდიოდნენ. მსხვერპლი იყო ორივე მხარეზე.

22 თებერვალს, 23 თებერვალს, 24 თებერვალს ადგილი ჰქონდა ბრძოლებს, თუმცა 24 თებერვალს, როცა დილით ადრე შემოვლითი მანევრი გააკეთა ჩვენმა ნაწილმა და ბრძოლისათვის უფრო ხელსაყრელი მალლობი ადგილები დაიკავა, მოწინააღმდეგე უკვე აღარ ჩანდა. მან დასცალა პოზიციები. პანიკურად დაიხია უკან (ეს ცხადია, შედეგია იმისა, რომ ამ დროისათვის ფოილოს ხიდი უკვე აღდგენილი ყოფილა და ყარაიაზიდან პირდაპირ თბილისისაკენ შეუჩერებლივ მოემართებოდნენ XI წითელი არმიის სხვა ნაწილებიც). 24 თებერვალს ჩვენი ნაწილი უკვე კოჯორში იყო. მოვდიოდით ფეხით. სალამოს მივალწიეთ სოფელ ოქროყანას. თბილისში რომ შემოვედით, უკვე ღამე იყო. მოსახლეობა ხალისით გვხვდებოდა, გვანვდიდნენ თამბაქოს და სხვადასხვა რამეებს, მაგრამ არავინ ჩვენთაგანი არაფერს არ კიდებდა ხელს. ეს არც შეიძლებოდა. აკრძალული იყო და არც გვჭირდებოდა. მივედით გვიან ღამე პლესხანოვის ქუჩაზე სამხედრო სკოლის ყაზარმებში და იქ დავბანაკდით.

უკვე მალე გათენდა. მაგრამ ეს ახალწიერი გათენება იყო. საქართველოს ცაზე მზის ახალი სხივები ბრწყინავდა, რაც ახალი ცხოვრების დაწყებას აშუქებდა. დაიწყო ახალი ერა. გათენდა ახალი დღე – 25 თებერვალი.

ქართველი იუნკერის მოგონებები ბრძოლის გელიდან:

«25 თებერვლის ღამეა. ტაბახმელაზე საშინელი ქარი ქრის. ხვეტავს და პირში გვაცურის ხორხოშელასა და თოვლს. თხელ ფარაჩებში გახვეულნი, გაყინულნი, გულდასმით ვდარაჯობთ კუთვნილ სივრცეს. სასროლად გამზადებული თოფები ხელში გვიჭირავს. ოთხნი ვართ: მათიკაშვილი, სომხიანცი, ანდრონიკაშვილი, ლომკაცი, 21 წელს არც ერთი ვართ გადაცილებულნი, ტანითაც დაბალი და სუსტი აგებულებისანი ვართ, ყველაზე ჯმუხი აგებულებისაა სომხიანცი, ქართველთა ერთგული და გულადი სომეხი»

იუნკერი ნიკოლოზ მათიკაშვილის მოგონებები სანგრებში გატარებულ დღეების შესახებ;

„ჩვენ სულისკვეთებაზე ვერავითარი სიძნელე ვერ მოქმედებდა და ვერ გვასუსტებდა. სიკვდილზე არც არავის გვიფიქრია და არც შეგვშინებია. ბუზუნებდნენ ტყვიები, წიოდნენ ირგვლივ ხელყუმბარები და ქურვთა ნამსხვრევები, ჩვენ კი სანგრებში ჩამალვას სანგრების პირას ფეხზე დგომას ვარჩევდით. შიგადაშიგ ჯანლი რომ ჩამოწვებოდა, წრე შეგვიკრავს და ცეკვა-სიმღერა წამოგვიწყია.“

წითელარმიელი იგანე ზოლოტოვის მოგონებები:

(98-ე მსროლელი ბრიგადის 292-ე პოლკის მეთაურის მოგონებანი მამისონის უღელტეხილის გადალახვის, ქუთაისის და ბათუმის აღებისა და საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შესახებ)

მოგონებები

...1921 წლის 18 თებერვალი დგას...

ქარიანი, თოვლიანი და მსუსხავი თებერვალი...

წითელი არმია, ყველა დაბრკოლების მიუხედავად, მედგრად და შეუპოვრად მიიწევს წინ, ოქტომბრის რევოლუციის მიღწევათა განსამტკიცებლად.

წითელი არმიის მებრძოლნო! რამდენი ოფლი, შრომა და არნახული გმირობაა თქვენს მხრებზე!

ყველა მათგანი, დიდიდან პატარამდე, ალფადან ომეგამდე, ჯარისკაცადან გენერალამდე განმსჭვალულია ერთიანი მიზნით – განვამტკიცოთ დიდი ოქტომბრის მიღწევები.

წითელარმიელებთან უნისონში მღერიან კომუნარების, ჟანდარმთა მეგობრების, კერენსკების, გეგეჭკორების და სხვა კლასობრივი მტრების უღელქვეშ ჩაგრული და გადატაკებული მშრომელებისა და გლეხების მშფოთვარე გულებიც. აქა-იქ უკვე გაიგონებთ შაშხანებისა და ბერდენკების კანტიკუნტ გასროლებს. ეს სწორედ მათი პარტიზანული დანაყოფები ესალმებიან წითელარმიელებს, რომლებმაც საკუთარ ტყავზე განიცადეს მეფის რუსეთისა და მენშევიკური მთავრობების მთელი სუსხი, სისასტიკე და ულმობლობა.

ქართველი პროლეტარების აჯანყება იწყება!

აჯანყებული გლეხებისა და მუშების თანდათანობით გახშირებულ გასროლებს მისასალმებელი და გასამხნეველი სროლებითვე პასუხობს წითელი არმია.

მძიმეა ამბოხებულთა ხვედრი. გაცილებით უკეთეს მდგომარეობაშია საქართველოს მენშევიკური მთავრობა და რატომაც არა?! იგი აჯანყებულთა წინააღმდეგობას სასტიკად ახშობს მეფის რუსეთის არმიისაგან შემკვიდრეობით მიღებული ან ნაძარცვი მძიმე შეიარაღებითა და საჭურვლით – ჯავშანმატარებლებით, ტყვიამფრქვევებითა და ტანკებით.

ძალთა აბსოლუტური უთანასწორობაა. ფაქტობრივად, ამბოხებულთა ერთადერთ იარაღს მხოლოდ მენშევიკური მთავრობის მხურვალე და გულწრფელი სიძულვილი წარმოადგენს.

არადა, ენერგიის უკანასკნელი მარაგიც იწურება. მასთან ერთად ინაწვლება იმედის სხივიც. მუშათა კლასი და გლეხობა სისხლისაგან იცლებს.

ერთადერთი ხსნა ისევ წითელი არმიია.

ძმური ხალხის რსფსრ-ს მთავრობისადმი ვედრება, ცხადია, გამოხმაურების გარეშე არ დარჩენილა. მათ დაუყოვნებლივ გამოუწოდეს დახმარების ხელი და აჯანყებულებს მშრომელთა კლასის უფლებებისათვის ბრძოლაში გამობრძმედილი საუკეთესო შვილები გამოუგზავნეს. შვილები, რომლებიც შიმშის ზარს სცემდნენ ინტერვენტებსა და ვრანგელის ბანდიტურ ფორმირებებს, შვილები, რომელთაც კუდით ქვა ასროლინეს დენიკინისა და კოლჩაკის ბოევიკებს.

საქართველოს ამბოხებული გლეხებისა და მუშების დახმარების სურვილით ანთებულმა წითელმა არმიამ კი ქვეყნიერების ყველა სტრატეგი განაცვიფრა და მორიგი სასწაული ჩაიდინა. განახორციელა რა აქამომდე ყველა მათგანის მიერ მიუწვდომლად და მიუდგომლად აღიარებული მამისონის უღელტეხილის გადავლა, იგი ქარიშხალივით დაატყდა მენშევიკურ არმიას თავს და როგორც ვრანგელის მებრძოლთა ნარჩენები შავ ზღვაში, ისინიც ზეალმართული კლდეების გადაღმა გადაისროლა.

ერთ-ერთი პირველთაგანი, ვინც ჩემი მეთაურობით აჯანყებულთა დასახმარებლად მოგვევლინა, 98-ე მსროლელი ბრიგადის 292-ე წითელი პოლკი გახლდათ, რომელსაც ბრძანებით დაეკისრა ამ ურთულესი საბრძოლო ამოცანის შესრულება და მამისონის უღელტეხილის თებერვლის თვეში, ანუ მომატებული ყინვების, თოვლიანი ზეგვებისა და ქარბუქების პერიოდში გადალახვა.

არადა, ადგილობრივების მიერ არაერთხელაა შესწავლილი და დამტკიცებული, რომ დასახელებულ დროს უღელტეხილი ადამიანისთვის პრაქტიკულად გაუვალია. თუმცა, მათი გამოცდილება და არაერთგზის გაფრთხილება აინუნშიაც არ ჩაგვიგდია. ჩვენს უპირველეს მიზანს ხომ საბრძოლო ამოცანის სასწრაფოდ შესრულება და საქართველოს აჯანყებული გლეხებისა და მუშებისათვის დახმარების ხელის დაუყოვნებლივ გაწოდება წარმოადგენდა.

შედეგად, 1921 წლის 19 თებერვალს მინერალურ წყლებში განთავსებული 98-ე ბრიგადის 292-ე მსროლელი პოლკი ადგილიდან დაიძრა.

მაშ ასე, წინ სამხრეთ კავკასიისაკენ!

პოლკის ოპერატიული ჩანაწერების დღიურის მიხედვით, 20 თებერვალს იგი უკვე სადგურ დარ-კოხზე, ხოლო 21-22 თებერვალს კი სადგურ ალაგირსკაზეა დისლოცირებული.

24 თებერვლის შემდგომი გაჩერება სოფელი ზემო უნალი და ხუტორი წმინდა ნიკოლოზია.

25 თებერვალს მებრძოლებმა სოფელ ტიბს მიაღწიეს, სადაც უღელტეხილის გადასასვლელად ძირეული მზადება დაიწყო. წინმსწრები სამუშაოების დასრუ-

ლების შემდეგ, 27 თებერვლის დღის 3 საათზე, პოლკმა მსვლელობა განაგრძო ლიფისა და კამანჩხუს, ხოლო საბოლოოდ კი მამისონის უღელტეხილისაკენ, რომლის წარმოუდგენლად რთულ პირობებში გადალახვის შემდეგაც, იმავე საღამოს 8 საათისათვის, ღამის გასათევად დასახლება გლოლაში დაბანაკდა.

თუმცაღა, ეს მხოლოდ ფაქტების მშრალი ქრონოლოგიაა. ამ შემთხვევაში, თვით ფორმალისტურმა დღიურმაც კი ადამიანურობა და შინაარსი შეიძინა და ემოციურად აღწერა ამ ენით გამოუთქმელი გმირობის სირთულე და პერიპეტეიები:

და მაინც, რაში გამოიხატებოდა წითელი არმიის პეროიზმი?

ამბავი იყო ასე – 24 თებერვლის ზამთრის სუსხიანი ღამე იდგა. ქარი ფანტელებს აქეთ-იქით ფანტავდა და დათოვლილ მთებს კიდევ უფრო მეტი სითეთრით მოსავედა. 292-ე მსროლელი პოლკი, ჩემი მეთაურობით, მდინარე არდონის გასწვრივ ფრთხილად მიიკვლევდა გზას. გზა ერქვა, თორემ სინამდვილეში კლდეებსა და ხრამებს შორის ჩაკარგული ერთი ვიწრო ბილიკი იყო, რომელიც სადგურ ალაგირსკადან ჩრდილოეთ ოსეთის სოფლების, ზემო და ქვემო უნალისა და ხუტორ წმინდა ნიკოლოზის გავლით, უღელტეხილისაკენ მძიმედ მიიზღაზნებოდა და სადღაც შორეთში იკარგებოდა.

40-გრადუსიანი ყინვა ავად იკბინებოდა. კლდოვან მთაგრეხილებს შორის, თოვლსა და ნამქერში ვიკვალავდით გზას და როგორც იქნა სოფელ ტიბს მივალწით, სადაც ღია ცის ქვეშ მოგვიხდა ღამის გათევა. გათოშილი მებრძოლები მდულარე ჩაითა და გაყინული საკვების ნარჩენებით ოდნავ მოსულიერდნენ.

და დაიწყო გზით განანამები ადამიანების ბრძოლა სტიქიონთან – ყინულად ქცეულ ბუნებრივ მთებსა თუ ქარბუქის მონახეტ-მონახერით წამოყვლეულ-ვებულ თოვლის უზარმაზარ დროებით გორაკებს შორის, ნაბიჯ-ნაბიჯ უნდა გვეძებნა უღელტეხილისკენ მიმავალი ბილიკები.

სახიფათო, საშიში და საყურადღებო იყო ბუნებრივი მთების დროებითისაგან გარჩევა. ვინაიდან, მასზე შეცდომით გადავლისას, იგი სიმძიმეს ვერ გაუძლებდა და ყველანი უძირო წყვდიადის საკბილონი გავხდებოდით.

ამაზე გვაფრთხილებდნენ კიდევ ადგილობრივები, რომ ამ პერიოდში მამისონის გადავლა არა თუ უბრალოდ გაუმართლებელ რისკს, არამედ გარანტირებულ სიკვდილზე ნასვლას ნიშნავდა. თუმცაღა, ეს ოდნავადაც ვერ ანელებდა წითელი არმიის თავგანწირვას, რომელიც ჩაგრულთა დასახსნელად და დასახმარებლად მიიქაროდა.

და აი, 27 თებერვალს, პირველმა ბატალიონმა წარმოუდგენელი გმირობის ფასად, ჩემი მეთაურობით გადალახა ყველა წინაღობა, მოსინჯა ყველა შესაძლო

მიმართულება და ფორთხვით, ხოხვით, წვალეებით, ნაბიჯ-ნაბიჯ გაიკვლია გზა მამისონის უღელტეხილის მრისხანე და გაუვალი მწვერვალისკენ და მიაღწია საქართველოსა და ოსეთის საზღვარს.

თუმცა, სტიქიაც არ თმობდა. ქარბუქი თანდათან ქარიშხლად გადაიქცა, ყინვაც გაძლიერდა. მეწინავეთა ნაკვალევს მოჰყვებოდნენ დარჩენილი ნაწილებიც და მძიმედ, სვენებ-სვენებით გვიახლოვდებოდნენ.

მაგრამ ამინდი კიდევ უფრო უარესდებოდა, ქარი თოვლს ცხვირ-პირში გვაყრიდა, სუნთქვა ჭირდა, ნისლი თვალთ ბინდივით გვეკვროდა – ღამე მწვერვალზე დარჩენა გარდაუვალ დალუპვას ნიშნავდა.

არჩევანი ორი იყო – ან მთის წვერზე გარანტირებული სიკვდილი, ან ირგვლივ გამეფებულ წყვდიადში ქვემოთ, პირდაფრენილი უფსკრულის ხახისკენ ღვთის ანაბარად დაშვების მცდელობა.

პოლკი, სდექ!

თითოეული ჯარისკაცის ყურადღება ჩემკენაა მოპყრობილი და სულგანაბული ელოდებიან ბრძანებას, რომელმაც ან ხსნა და ან უცილობელი სიკვდილი უნდა მოუტანოთ.

და გადანწყვეტილება მიღებულია – ვეშვებით!

ბრმად, ხელის ცეცებით, ალაღებდზე, მაგრამ ვეშვებით. შაშხანებზე დამაგრებული ხიშტებით ჩვენ წინ თითოეულ გოჯ მინას ვამონებთ და მათზე დაყრდნობით ნელ-ნელა, გაუბედავად მივიკვლევთ გზას.

პირველი ისევ მე ვარ. ჩემი მაგალითი ჯარისკაცებს მომენტალურად მატებით მხნეობას და უკვე ზურგს უკან ვგრძნობ მათ გახშირებულ სუნთქვასა და გულის ცემას.

ნაბიჯი, კიდევ ნაბიჯი...

და უცებ, საშინელი გრუხუნი, ქვევითკენ თავბრუდამხვევი სიჩქარით ქროლვა და ისევ წყვდიადი...

ნუთუ დამთავრდა?!...

გონს რომელიღაც თხრილში მოვედით.

ირგვლივ სამარისებური სიჩუმეა – ქარიშხლის კვალიც აღარ იგრძნობა, მხოლოდ მშვიდი ნიაფი გველამუნება სახეებზე. სადღაც შორს, მთის კენწეროზე უკვე განთიადის სხივი კიაფობს, ელვარე მაცოცხლებელი დისკოც ამოიწვერა და მზის შარავანდედი ოქროსფრად აბრჭყვიალდა, თანდათანობით სამხრეთული სითბო ეფინება მიდამოს...

პოლკი გადარჩა!

პირველი საბრძოლო დავალება შესრულებულია!

ვაგრძელებთ!

დაუყოვნებლივ გაიცა ბრძანება მიდამოს სიღრმისეული დაზვერვისა და ადგილმდებარეობის განსაზღვრის შესახებ, რომლის მონაცემებითაც დადგინდა, რომ ვიშყოფებოდით მამისონის უღელტეხილის ძირში, სამხრეთით, მდინარე ჩაპლიკას შესართავთან.

მალევე, მენშევიკური არმიის პირველ ქართულ პოსტსაც მივაგენით და პირველი ტყვეებიც ავიყვანეთ.

პოლკს საბრძოლო სული და შემართება უბრუნდებოდა!

ალარ დაველოდეთ დარჩენილი ძალების, სურსათ-სანოვავისა და საჭურვლის მოახლოებას და ნაწილობრივი დანაკარგებით, ზოგ შემთხვევაში ამუნიციისა და ფეხსაცმლის გარეშეც კი განვაგრძეთ გზა და უკვე 28 თებერვალს შეტევა წამოვიწყეთ სოფლების – კისლოტის, გრუშევის, კუტისა და გლოლას მიმართულებით, სადაც დავიპყართ იქ გამაგრებული მენშევიკური არმიის დანაყოფები.

ამრიგად, რეგულარული ჯარების მიერ მამისონის უღელტეხილის ზამთრის პერიოდში აქამდე არნახულმა გადალახვამ, ერთის მხრივ, კიდევ ერთხელ დაამტკიცა, რომ წითელი არმიისთვის არ არსებობს დაუძლეველი წინააღმდეგობები, ხოლო მეორეს მხრივ, მოულოდნელობისაგან პრაქტიკულად შოკში ჩააგდო საზღვარზე განთავსებული ქართული არმიის ნაწილები. წითლების გამოჩენას გლეხებიც გაოგნებულები ადევნებდნენ თვალყურს. ვერავენ წარმოიდგენდა, რომ თებერვლის თვეში ვინმე გაუვალა მთაგორიანი გზის გავლას შეძლებდა.

თუმცაღა, ისინი ვერ აცნობიერებდნენ, რომ წითელი არმია არაფერს ეპუება და ნებისმიერი სახის დაბრკოლების მიუხედავად, ყოველთვის და ყველგან მიიღტვის, რათა ისმინოს ჩაგრული მასების ხმა და საერთო საქმისათვის, დიდი ოქტომბრის მონაპოვარის განსამტკიცებლად, დახმარების ძმური ხელი გაუწოდოს მათ.

მაშ ასე, კვლავ წინ მივიწვეთ!

ღამე გლოლაში და კუტში გავათიეთ და მეორე დილიდანვე რიონის ფორსირება დავიწყეთ.

რამდენიმე საათიც და მდინარე გადალახულია.

უკვე 2 მარტია. თბილა. სამხრეთის მზემ თავისი გაიტანა. ჯარისკაცებს ამდენი ხნის ნატანჯი და შეციებული ძელები გაუთბო, სისხლი აუჩქროლა, ახალი ხალისი შემატა. ისინიც მხნედ და თავანჯულნი მიაბიჯებენ დასახული მიზნისკენ – წინ სოფელი უწერაა, თავისი ცნობილი მჟაფე წყლებით, პატარა ამქვეყნიური სამოთხე.

აქ ფეხის გაშლაც შეიძლება. ბიჭებს ცოტა სულის მოთქმის საშუალება მიეცათ.

24-საათიანი დასვენების შემდეგ პოლკი ონის მიმართულებით დაიძრა.

წინასწარ გაგზავნილმა სადაზვერვო ჯგუფმა ტერიტორიის სიღრმისეული დათვალიერება განახორციელა და გზადაგზა მონინალმდეგის მცირე დაჯგუფებებსაც გადააწყდა. პირველ მათგანს სოფელ ნოგაეთში, პირველადი შემოვლითი სამუშაოების დაწყებისთანავე მივაგენით. მეორე მენშევიკური პოსტი, რომელმაც წინააღმდეგობის გაწევა სცადა, სოფელ ლოგოვარესთან დაგვიხვდა, თუმცა წითელი არმიის მებრძოლთა შეუპოვრობამ თავისი გაიტანა – ბლოკ-პოსტი ალბულ იქნა, ხოლო მტრის ასეულის ნარჩენები კი დატყვევებული.

შეუბინსა და სალაში გამაგრებული მენშევიკური ასეული, ჩვენი მოულოდნელი გამოჩენით იმდენად განცვიფრებული და დეზორგანიზებული დაგვხვდა, რომ სოფლები უდანაკარგოდ, მარშით ავიღეთ და მათი ცოცხალი ძალაც სრული შემადგენლობით ტყვედ ავიყვანეთ.

ფაქტობრივად, ონის მისადგომებს ვუახლოვდებოდით.

ლამითვე დავამყარეთ კონტროლი ხიდებსა და გადასასვლელებზე და შეტევისათვის ძალების კონცენტრაცია დავინწყეთ.

3 მარტის 3 საათზე გაიცა ბრძანება სოფლებზე – წამინდაურსა და წლოლაზე შტურმის დაწყების შესახებ, რომელთა ალბაც 2 საათში მოვახერხეთ, რაც ონის მიმართულებით გადამწყვეტი იერიშის დაწყებას ნიშნავდა.

ბრძოლა სალამომდე გაგრძელდა. ძირითად წინააღმდეგობას სასაზღვრო ცხენოსანი ბრიგადა გვინევდა, თუმცა შებინდებისას უკვე ქალაქში ვიყავით, სადაც ახალი ტყვეები, აღჭურვილობა და სხვა სახის ტროფეები გველოდა.

დრო რომ არ დაგვეკარგა, სასწრაფოდვე ჩამოვაყალიბეთ რეგულაციური კომიტეტი და გაქცეული მტრის დევნის ოპერაცია წამოვიწყეთ.

სოფლების – სომინოს, სურგუთოს და თუნდას ძირეული დაზვერვის შემდეგ, ღამის გასათევად ბინა სოფელ სორაში დავიდეთ.

ვინაიდან, ამასობაში უკვე 293-ე და 294-ე პოლკებიც წამოგვეწინენ, 4 მარტისთვის ქალაქი მათ სრულად გადავაბარეთ და ჩემი 292-ე პოლკის მთელი შემადგენლობით გაქცეულების დევნა განვაგრძეთ.

მოძრაობა უზარმაზარ კლდოვან მასივებს შორის გვინევდა. გზადაგზა მონინალმდეგის მცირე ჯგუფები გვხვდებოდნენ, რომელთაც ლოკალური ბრძოლებით ადგილზევე ვანადგურებდით და შეუჩერებლად მივიწევდით წინ, ხვანჭკარისკენ.

მაღევე აზარალეულის, ქალისა და გუხრას მიმართულებით გაგზავნილმა

ქვეითმა სადაზვერვო ასეულმა შეგვატყობინა, რომ მტრის ძალების კონცენტრაცია სოფელ ქალაში შეინიშნებოდა.

ბიჭები ჩვენს მისვლას აღარ დაელოდნენ და შტურმი დაიწყეს. მოწინააღმდეგენი სოფელ ხვანჭკარაში გამაგრებას შეეცადნენ, თუმცა ჩვენი მებრძოლები ჯიქურ ეკვეთნენ და სასტიკი ბრძოლა გაუმართეს. საბოლოოდ, ასეულის სიმამაცემ და მის მისაშველებლად გაგზავნილმა დამხმარე ძალამ თავისი გაიტანა, მტერი ისევ გაიქცა.

ხვანჭკარა ჩვენია!

თუმცა მენშევიკები არ ნებდებიან. შემდეგი ზღუდეები ჩრდილოეთით, ტონშინას, სავაგისა და ფცას მიდამოებში აღმართეს. სასწრაფოდ მივაშველეთ დამხმარე ძალა და ბრძოლაში უკვე ძირითადი ნაწილები ჩავრთეთ. კვაცხუშასა და ხალენგთან მოწინააღმდეგემ ისევ პირი იბრუნა და სოფელ ჩელეგალისთან ჩავვისაფრდა.

შეტევა ორ ფრონტად გავშალეთ. მარცხენა მხარეს, სოფელ ნიკორწმინდასთან, მტერმა გამოიყენა რა რიცხოვრები უპირატესობა, იძალა. ჩვენმა ბიჭებმა ქვარანმინდასა და მოწმორისაკენ დაიხიეს. მათ მისახმარებლად მარჯვენა მხრიდან სასწრაფოდ მოეხსენით მეტყვიაფრქვევითა ასეული, რომელმაც გატეხა კიდეც წინააღმდეგობა. ჩელეგალი და ნიკორწმინდა აღებულია. მენშევიკების გადარჩენილი ნაწილები კვლავ გარბიან.

6 მარტს ტალასა და ჭვიშის მიმართულებით ვინწყებთ გადაადგილებას, რომელთაც პოლკის ძირითადი ნაწილების მისვლამდე, ჩვენივე ქვეითი დაზვერვა იკავებს ბრძოლით.

წინსვლას ვაგრძელებთ და ლეილაშთან მორიგ ჩასაფრებას ვაწყდებით. კვლავ ბრძოლა და სოფელი აღებულია.

ამასობაში, ჩვენმა მეწინავე სადაზვერვო ჯგუფებმა, შემოვლითი გზებით მიაღწიეს სოფელ ღვერიშასთან, რომელიც მოწინააღმდეგის ბატარეის განადგურების შემდეგ უდანაკარგოდ დაიკავეს.

დასახლება ჭვიშის გასამაგრებლად ოთხი ოცეული გაეგზავნეთ, რომელთაც მიმდებარე სოფლების – ალნანისა და წეგორის დაზვერვისას შენიღბული მოწინააღმდეგე აღმოაჩინეს. მათ, ჩვენი შეცდომაში შეყვანის მიზნით, წითელი დროშები გამოკიდეს, ბიჭები სასროლ მანძილზე მიიტყუეს და ტყვიამფრქვევების ქარიშხალი დაატეხეს თავს. ძლიერი ცეცხლის ქვეშ მოქცეული და მინაზე გართხმული წითელარმიელები მტრის პოზიციების შორიახლოს გაირინდნენ და დაბნელებასთან ერთად სოფელ ჭვიშისკენ დაიხიეს, ხოლო შეღამებულზე უკვე ხვანჭკარასკენ ჩამოინაცვლეს და პოლკს შემოუერთდნენ.

იმავე ღამეს დაზვერვამ ამბავი მოიტანა, რომ მონინალმდეგის ძალები გადამწყვეტი შეტევის მოსამზადებლად მდინარე რიონისა და ლიჭაურის შენაკადებთან და სოფელ ოჩარაში, საირმესა და ცაგერში იყრიდნენ თავს.

გამთენიას, 3 საათზე მე-2 ბატალიონს დაევალა – დაესწრო და პირველს მიეტანა იერიში ოჩარასა და საირმეზე, თუმცა, მტრის მასირებულმა საარტილერიო ცეცხლმა მათ წინსვლის საშუალება არ მისცა და იძულებულნი გახდნენ, რიჭრაჭამდე კლდის ნაპრალებისთვის შეეფარებინათ თავი. გახსნილი ცეცხლის ინტენსივობა თავშესაფრიდან ცხვირის გამოყოფის საშუალებასაც არ იძლეოდა.

პარალელურად, ბრიგადაში მოსული ბრძანების თანახმად, ბატალიონს დაევალა ნებისმიერ ფასად მოეჭრა გასაქცევი სამხედრო-ოსური გზით უკან დახეული მონინალმდეგისათვის.

აღნიშნული ამოცანის შესასრულებლად პოლკმა პირველი ბატალიონი და ქვეითი სადაზვერვო ჯგუფი გამოყო, რომელთაც უნდა აეღოთ სოფლები – ცეგარი, ორხოვა და ჯანრისა – იმის გათვალისწინებით, რომ სპიდგორის, ლაიშკეტის, ცარველის და ციკურამშას მიდამოებში უკვე მოქმედებდა 293-ე პოლკი, რომლის ნაწილებსაც დაკავებული ჰქონდათ სოფელი აჩვაც.

მიუხედავად მდინარეზე გადასასვლელების არქონისა და თოვლის ფენით დაფარული 1,20 მეტრი სიღრმის მქონე რიონის ყინულივით ცივი წყლისა, მეგრძოლებმა პირდაპირი გზით დაიწყეს მისი ფორსირება და უკვე 8 მარტს, დილის 5 საათზე დაიკავეს სოფელი ცაგერი და სელა განაგრძეს ორხოვოს მიმართულებით.

ამასთან, 293-ე პოლკის დისლოკაციის შესახებ ცნობების მიღებისთანავე, ღამის 2 დღე-ღამის განმავლობაში კლდის ნაპრალებისათვის თავშეფარებულ მეორე ბატალიონის წევრებსაც მიეცათ საირმესა და ოჩარასთან გადამწყვეტი იერიშზე გადასვლის ბრძანება.

დასახელებული ურთულესი დავალება გმირულად იქნა შესრულებული. ბატალიონმა უმძიმეს ბრძოლაში გაანადგურა მტერი, გაამაგრა პოზიციები და ხელთ ჩაიგდო უამრავი ალაფი – ცოცხალი ძალის, აღჭურვილობა-ეკიპირებისა და ამუნიციის სახით.

მონინალმდეგის მთავარი ძალები სოფელ ლახევასკენ იხევდნენ უკან.

წარმატებით ვითარდებოდა შეტევა პირველი მიმართულებითაც, სადაც, 9 მარტის მდგომარეობით, ბატალიონმა შეძლო სოფლების – ორხოვოსა და დღნორისას დაკავება.

მაშინ, როდესაც 293-ე პოლკის სამიზნე აპეშარა, ლაგენათა და ვანა იყო, მარცხენა კოლონის პირველი ბატალიონი და ქვეითი დაზვერვა იერიშს სოფელ

დერგასკენ აგრძელებდა, ხოლო საბოლოოდ კი – მიქვენას ალებით წრედი ბოლომდე უნდა შეეკრათ, რათა მონინალმდეგისათვის უკანდასახევი ყველა გზა მოჭრილიყო.

იმავდროულად, მე-2 და მე-3 ბატალიონებმა სამხედრო-ოსური გზისკენ შეტევისა და სოფელ ლახანის ნებისმიერ ფასად ალების ბრძანება მიიღეს.

დილის 7 საათისათვის, 292-ე პოლკის პირველი კოლონისა და 293-ე პოლკის ნაწილების მიერ ტვაშთან, მიქვანასთან და ვანასთან რკალი შეკრულ იქნა.

მტერი ხაფანგშია და უკანასკნელი ძალებით იბრძვის თავის დასაღწევად.

თუმცაღა, მათმა თავგანწირვამ წითელი არმია ვერ გატეხა. პირიქით, ალყის ყულფი სულ უფრო დავაგინწროვით და პანიკაში ჩავარდნილი მონინალმდეგე პრაქტიკულად სრულად გავანადგურეთ. მათ დაკარგეს მთელი პირადი შემადგენლობა და ტექნიკა – ჯავშანავტომობილები, ტყვიამფრქვევები, ყუმბარმტყორცნები... მხოლოდ დატყვევებულთა რაოდენობამ 6 000 (ექვსი ათასი) შეადგინა.

საქართველოს ჩრდილოეთ საზღვრის კარიბჭე, სამხედრო-ოსური გზა წითელი არმიის ხელში გადავიდა.

აღნიშნულმა უპირობო გამარჯვებამ ქუთაისისკენ გაგვიხსნა გზა.

პოლკი ლამის გასათევად მიქვენასა და დეპგაში დაბანაკდა.

უკვე საგრძნობლად დათბა. გაზაფხულის სურნელი თანდათან ძლიერდებოდა. გამარჯვებებით ალტყინებული წითელარმიელები ისედაც მხნედ გამოიყურებოდნენ, თუმცა ქართველი გლეხების მათდამი დამოკიდებულება კიდევ უფრო მეტ სიხალისეს მატებდათ. ჯარისკაცთა რიგებში მკაცრი სამხედრო დისციპლინა იყო დამყარებული. ნებისმიერი ადგილობრივის ნებისმიერი გზით წყენინება უშელავათოდ ისჯებოდა.

შედეგად, ქართველი და ოსი გლეხები წითელარმიელებს, როგორც მხსნელებს, ისე ხვდებოდნენ და თავადვე ხედავდნენ, რომ ბოლშევიკების ჯარების სისასტიკესა და დაუნდობლობაზე გავრცელებული ხმები მხოლოდ ყორი, გამონაგონი და ბინძური ტყუილი იყო. უფრო მეტიც, ისინი უმალ რწმუნდებოდნენ, რომ წითელ არმიას მათთვის მშვიდობა, დამოუკიდებლობა და მენშევიკური უღლისაგან გათავისუფლება მოჰქონდა.

ხალხის კეთილგანწყობითა და სტუმართმოყვარეობით ფრთაშესხმულმა პოლკმა ახალი დავალებაც მიიღო.

ნინ, ქუთაისისკენ!

10 მარტისთვის მივალწიეთ ჟენიშს, ზარისა და ჯევარილას, სადაც ლამის გასათევად დაგვანაკდით.

მეორე დღეს, სისხამზე, ნაქარალის მთის დასაზვერად მარცხენა კოლონამ ასეული გამოყო, ხოლო თვითონ, ძირითადი ძალებით ბასლავეს, კოკას, კალუ-ბანის, გელათისა და მონამეთას მიმართულებით დაიძრა.

პარალელურად, მე-2 ბატალიონი და ცხენოსანი დაზვერვა კვილიშარის, ხამუ-ლისა და ბანოჯასკენ გაემართა.

სადგურ რიონთან მიახლოებისთანავე, სრულ პანიკაში მყოფმა მტერმა წინა-აღმდეგობა შეწყვიტა და ჯავშანმატარებლით, სამტრედიის მიმართულებით და-ტოვა ტერიტორია. თანაც ისე, რომ მთელი ეშელონებით, ხელუხლებლად დაგვი-ტოვა უამრავი სახის შეიარაღება, რომელთა აფეთქებაც სიჩქარეში ვერ მოასწრო. ადგილებზე რჩებოდნენ მხოლოდ მცირერიცხოვანი შემაკავებელი ჯგუფები, რომლებიც ჩვენი გამოჩენისთანავე ტყვედ ბარდებოდნენ.

იმავე დღის დილის 10 საათზე ქუთაისი აღებული იყო.

ქალაქში პირველად სწორედ მარჯვენა კოლონის მე-2 ბატალიონი და ცხენო-სანი მზვერავები შევიდნენ. მათ ადგილობრივები ოვაციებით ხვდებოდნენ და სხვადასხვა საჩუქრებით აჯილდოებდნენ.

მაშინათვე ჩამოვაყალიბეთ რევოლუციური კომიტეტი და გავათავისუფლეთ პოლიტიკური პატიმრები. ასევე, ყველა საჭირო ზომა იქნა მიღებული ქალაქში წესრიგის დასაცავად.

12-13 მარტს პოლკის მებრძოლებს ძალების აღდგენის საშუალება მიეცით. პარალელურად, დაზვერვით სამუშაოებს ვანარმოვდით ქუთაისის მიმართუ-ლებით.

ორდღიანი დასვენების შემდეგ კვლავ დავიძარით და 14 მარტს, ღამის გასა-თევად ფარცხანაყანებთან შევეჩრდით.

ამინდი ფუჭდებოდა – ცა იჭუფრებოდა და გულის გამანვრილებელი თოვლ-ჭყაპი მოდიოდა.

სადგურ კოპიტნარის მიმართულებით გაგზავნილმა სადაზვერვო ჯგუფმა ადგი-ლობრივებზე დაყრდნობით დაადგინა, რომ მონინალმდეგის მთავარი ძალები ბათუმის დასაცავად მიიჩქაროდნენ და მხოლოდ სამტრედიასთან ჰქონდათ მეტ-ნაკლებად მოზრდილი შემაკავებელი დანაყოფი დატოვებული.

პოლკი, პრაქტიკულად, შეუფერხებლად გადაადგილდებოდა. მტრის მცირე-რიცხოვანი რაზმები ჩვენი გამოჩენისთანავე გვნებდებოდნენ ან გარბოდნენ.

სამტრედია, ფაქტობრივად, წინააღმდეგობის გარეშე იქნა აღებული, თუმცა უკანდა-ხევისას მტერმა მდინარე რიონზე გადებული ხიდის აფეთქება მაინც მოასწრო.

ჩვენი ჯარების ავანგარდი უკვე ქალაქშია. მოსახლეობა კვლავ აღტაცებით

გვხვდება და მენშევიკური ნაწილების პანიკური გაქცევის შესახებ მოგვითხრობს.

ლამემ მშვიდად ჩაიარა, თუ არ ჩავთვლით რიონის გაღმადან კანტიკუნტ სროლებს. დილიდანვე, რამდენჯერმე გვექონდა მდინარის გადალახვის მცდელობა, თუმცა მონინალმდევე ტყვიამფრქვევების ძლიერი ცეცხლი დაგვიშინა.

16 მარტს, 5 საათზე გავეცი ბრძანება, რათა აფეთქებული ხიდის დეტალური დათვალიერება განეხორციელებინათ. ამ მიზნით, რიონის სამხრეთ მიმართულების მძლავრი საარტილერიო დამუშავება წამოვიწყეთ. მონინალმდევე ვერ გაუძლო და დიდი დანაკარგებით დაიხია უკან. შედეგად, მდინარის გაღმა ნაპირი სწრაფად დავიკავეთ, აღვადგინეთ ნაგებობის მიმოსვლა და დავიწყეთ ხიდის სარესტავრაციო სამუშაოები. ადგილობრივ ხელისუფლებას ამისათვის საჭირო სამუშაო ძალის სწრაფად მობილიზების განკარგულება მიეცა და მუშაობაც გახურდა.

მალევე, ხიდი ნაწილობრივ მომზადებულ იქნა ქვეითი და ცხენოსანი ჯარების გადასასვლელად.

18 მარტისთვის პოლკმა სრული შემადგენლობით გადალახა მდინარე და განაგრძო სვლა.

სადგურ საჯავახომდე ნახევარი ვერსტის მანძილია გვაკლდა, როდესაც მესამე ქართული არმიის ნაწილები შემოგვხვდნენ, რომელთა ადიუტანტმაც დროებითი ზავი და მოლაპარაკება შემოგვთავაზა. თუმცაღა, მათმა წარმოგზავნილმა დესპანებმა გვაცნობეს, რომ შტაბი აღნიშნულთან დაკავშირებით მითითებებს არ ფლობდა. ისინი სასწრაფოდ დავაკავეთ, პოლკი საბრძოლო მზადყოფნაში მოვიყვანეთ და სანაცვლო მოლაპარაკებაზე ჩვენი წარმომადგენლები გავაგზავნეთ, რომელთაც დაბრუნებისას შეგვატყობინეს, რომ მონინალმდევე დანებებას დათანხმდა და წითელარმიელები შეუფერხებლად განაგრძობდნენ სვლას.

იმავე დღეს, სრული შემადგენლობით ჩავიტვირთეთ ეშელონებში და ბათუმის მიმართულებით გავწიეთ.

19 მარტს, დღის 3 საათზე, ჩვენმა მენინავე ნაწილებმა სადგურ ქობულეთამდე მიაღწიეს, სადაც შეჩერებულ იქნენ კიაზილ-ბეისადმი დაქვემდებარებული თურქული გარნიზონის მიერ.

ჩემი განკარგულებით მათი პოსტი ავიღეთ, ქობულეთის რკინიგზის სადგური დავიკავეთ და მეტყვიამფრქვევთა ასეულები გავაგზავნეთ ჩაქვისა და მახინჯაურის სადგურების მიმართულებით.

45 წუთის შემდეგ სადაზვერვო ჯგუფი დაბრუნდა და გვაცნობა, რომ ჩაქვი აღებულია, ხოლო მდინარე ჩაქვისწყალზე ჩვენი წარგზავნილები უკვე ბრძოლას აწარმოებდნენ თურქულ შენაერთებთან.

ი. ბოლოტოვი

წარწერა ფოტოზე - ამხანაგ ბოლოტოვს, მამისონის უღელტეხილის გადასვლისას მღელვარე, რთული, მაგრამ სასიამოვნო დღეების სამახსოვროდ 10/IV-21

წარწერა ფოტოზე - ამხანაგ ბოლოტოვისგან

წითელარმიელი მიხეილ პავლეს ძე შრეიდერის მოგონებები:

ვლადიკავკაზში რამდენიმე დღე დავყავით. ერთ საღამოს ჩვენი, მოსკოვიდან ჩამოსული ჯგუფი, ამხ. ცინცაძის კაბინეტში გამოიძახეს, სადაც, გარკვეული დროის შემდეგ შემოვიდა ჯარისკაცის ფარაჯაში გამოწყობილი ამხანაგი, საშუალოზე მაღალი, რომელიც თბილად მოგვესალმა, ხელი ჩამოგვართვა და თავი წარმოგვიდგინა: – კიროვი!

ამხ. ცინცაძემ გაგვაცნო ამხ. კიროვი, როგორც თერგის ბოლშევიკების ხელმძღვანელი და მე-11 არმიის სამხედრო საბჭოს წევრი.

მხოლოდ აქ, ამხ. კიროვისგან შევიტყვეთ ამიერკავკასიაში ჩვენი მივლინების მიზანი.

ამხ. კიროვმა გასაგები, სულშიჩამწვდომი სიტყვებით გვიამბო, რომ საქართველოში დაიწყო მუშებისა და გლეხების აჯანყება მენშევიკური მთავრობისა და ინგლის-საფრანგეთის იმპერიალიზმის აგენტების წინააღმდეგ; რომ ქართველმა ხალხმა დახმარებისთვის მიმართა მოძმე რუს ხალხს და რომ მე-11 არმია უკვე ეხმარება ქართველ ხალხს.

საბჭოთა სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის ჩეკას (რუს. ЧК — чрезвычайная комиссия; საგანგებო კომისია) გვარდიელები - ე.წ. “ჩეკისტები”. თუტის ქვაბში, უარგონულად “უბან”კარტოფილს ხარშავენ იქვე “სამოგონით” ბოთლი დგას, ნამტას წვავენ და თბებიან...მთვრალები ღამით ვიღაცებს დააწიოკებენ და ადგილზე დახვრეტენ.

მან გვითხრა, რომ ჩვენი, „ჩეკისტების“ წინაშე დგას უდიდესი ამოცანა, რადგან საქართველოში, როგორც ჩანს, დატოვებენ მზვერავებს, დივერსანტებს, მენშევიკებს ზურგში დარტყმის განსახორციელებლად. და აქ ჩვენ, მუშათა კლასზე დაყრდნობით, ქართველ ამხანაგებთან ერთად, უნდა გამოვამყლავნოთ სიფხიზლისა და ენერგიის მაქსიმუმი და დაუნდობლად უნდა გავუსწორდეთ კონტრრევოლუციას.

ამხანაგმა კიროვმა ხაზი გაუსვა სპეციფიკურ ვითარებას საქართველოში, სადაც დიდხანს მოქმედებდნენ ბურჟუაზიული ნაციონალისტები, რომლებიც პროპაგანდას ეწეოდნენ ბოლშევიზმის წინააღმდეგ, ამიტომ ჩვენი საქციელით, თავდაჭერილობითა და ტაქტით უნდა დაგვერწმუნებინა ქართველი ხალხი მენშევიკური პროპაგანდის სიცრუეში.

კიროვმა ასევე გაგვაფრთხილა, არ გაგვეკვირვებოდა საქართველოში კერძო მალაზიების არსებობა. ის გრძნობდა, რომ ეს (კერძო ვაჭრობა, კერძო რესტორნები და სხვა), შესაძლოა, უცხო ყოფილიყო ჩვენთვის.

სამწუხაროდ, ორმოცი წელი, რომელიც იმ დროიდან გავიდა, არ მაძლევს საშუალებას, დანერვილებით აღვიდგინო ამბ. კიროვის საუბარი, მაგრამ ის კი კარგად მახსოვს, რომ მასთან საუბრის შემდეგ ყველას გვექონდა ერთი სურვილი – შეგვესრულებინა ნებისმიერი დავალება და თუ საჭირო იქნებოდა, სიცოცხლე შეგვეწირა ჩვენი გამარჯვებისთვის. ასეთი იყო სერგი მირონის ძე კიროვის რწმენის ძალა.

შემდგომში არაერთხელ მომისმენია ამბ. კიროვის გამოსვლა, რამდენჯერმე პირადად შევხვედრივარ და მისაუბრია მასთან ლენინგრადის შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატსა და ხიბინოგორსკში მუშაობის დროს; მასთან ურთიერთობის შემდეგ ყოველთვის ვგრძნობდი ენერგიის კოლოსალურ მოზღვაებას, სურვილს – შემესრულებინა მისი ნებისმიერი დავალება რაც შეიძლება უკეთ და რაც შეიძლება სწრაფად.

მეორე დღეს ჩამოყალიბდა „ჩეკისტების“ ორი რაზმი (მხედველობაში მაქვს საკავშირო საგანგებო კომისიის საგანგებო დანიშნულების ჯარის რაზმებიც). ერთი გაემართა საქართველოს სამხედრო გზით, ფეხით, მეორე კი მატარებლით, ბაქოს გავლით – თბილისში.

მე პირველ რაზმში მოვხვდი. უნდა ითქვას, რომ ამ დროს დაიწყო ძლიერი ქარბუქი. ჩვენ კი არ გვექონდა არც სპეციალური მთის ტანსაცმელი, არც ფეხსაცმელი, არც თბილი ჩასაცმელი. მარში საქართველოს სამხედრო გზაზე ძალიან მძიმე პირობებში გვიხდებოდა. გაჭირვებით მივალნიეთ ულელტეხილს. ბევრ ჩვენგანს ფეხები მოეყინა.

რაზმში შევქმენით დაზვერვა, მზვერავებს შორის მეც ვიყავი. დასახული

გვექონდა ამოცანა, რომ აღმოგვეჩინა კლდეებსა და მთებში შენიღბული მტრული საგუშაგოები. აუცილებლობის შემთხვევაში, უნდა ჩავბმულიყავით მათთან ბრძოლაში. საბედნიეროდ, დიდ ბრძოლებს ადგილი არ ჰქონია. მთელ გზაზე ადგილობრივი ბანდიტების ჯგუფებთან ორი მცირე შეტაკება მოხდა, რომელთა ნაწილი მოვსპეთ, ნაწილმა კი გაქცევით უშველა თავს.

უნდა აღინიშნოს, რომ ჩვენ მიერ მოკლულ ბანდიტებს ინგლისური იარაღი აღმოაჩნდათ.

ძნელი აღსაწერია, როგორი ძნელი იყო უღელტეხილის გადალახვა. წარმოვიდგინოთ: თებერვალი, ძლიერი ყინვები, თოვლი, ცუდად ჩაცმული მეომრები, რომელთაც არ გააჩნიათ მთებში სიარულის არავითარი გამოცდილება.

ძალიან გავიხარეთ, როდესაც, ბოლოს და ბოლოს, გადავლახეთ უკანასკნელი ზღუდე და, თითქოს უცებ, სულ სხვა პოლუსზე მოვხვდით.

უღელტეხილს იქით თბილი, მზიანი ამინდი იდგა. ადგილობრივ მცხოვრებლებს ლამის ზაფხულის ტანსაცმელი ეცვათ.

მენშევიკების ანტისაბჭოთა პროპაგანდის მიუხედავად, მთის სოფლების ქართველი მოქალაქეები გვეგებებოდნენ სიხარულით, ქართველი ხალხისთვის დამახასიათებელი სტუმართმოყვარეობით. ხანგრძლივი გაჩერების დრო არ გვექონდა, ფორსირებული მარშით უნდა გვევლო საქართველოს დედაქალაქის მშრომელთა დასახმარებლად.

და აი, 1921 წლის 25 თებერვალს, დავძლიეთ რა მენშევიკი ბანდიტების მცირე შეტაკებები, ბოლოს და ბოლოს, მივალწიეთ ქალაქ ტფილისს, რომელშიც იმავე დღეს, მეორე მხრიდან, ჩვენამდე რამდენიმე საათით ადრე, შევიდნენ კავკასიის მე-11 წითელი არმიის რეგულარული ნაწილები (არ მახსოვს, ვინ ხელმძღვანელობდა მაშინ ამ არმიას, ვგონებ, ამხ. ეგოროვი ან ლევანდოვსკი). მე-11 არმიის საგანგებო განყოფილების უფროსი იყო პანკრატოვი, შემდგომში აქტიური ტროცკისტი.

ტფილისში „ჩეკა“ განთავსებული იყო პეტრე დიდი ქუჩაზე, №22-ში.

მე დამნიშნეს აქტიური ნაწილის ოპერატიულ კომისრად და ვასრულებდი ცალკეულ დავალებებს საქართველოს სახალხო კომისარიატებთან კავშირის დასამყარებლად.

წასაკითხი მასალა (რიდერი)

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ოკუპაცია ბოლშევიკური რუსეთის მიერ

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მიერ ბოლშევიკურ რუსეთთან გაფორმებული ხელშეკრულების მიუხედავად, რუსეთის მიზანს საქართველოს გასაბჭოებას წარმოადგენდა. 1920 წელს ორჯონიკიძემ სასურველ მიზანს ვერ მიაღწია, იძულებული გახდა, უკან დაეხია და საქართველოს გასაბჭოებაზე დროებით უარი ეთქვა. მაგრამ, საჭიროდ ჩათვალი, კიდევ ერთხელ აეხსნა მოსკოვისთვის, თუ რა მნიშვნელობა ჰქონდა საქართველოს ოკუპაციას რუსეთისთვის, ამიტომ ლენინს სტალინს და ჩიჩერინს სწერდა: „თუ საქართველოს არ დავეუფლებთ, თითქმის შეუძლებელი იქნება იმის უზრუნველყოფა, რომ აზერბაიჯანი საბჭოთა რუსეთის იყოს... საქართველო სამხრეთში კონტრრევოლუციურ კერად იქცა, უთუოდ განუწყვეტელივ ასაზრდოებს კონტრრევოლუციას ჩრდილო კავკასიაში. თუ საქართველოს დავეუფლებით, ინგლისელებს გავაპანდურებთ შავი ზღვის აღმოსავლეთ სანაპიროდან და გზას გავხსნით თურქეთისაკენ.“ ვლადიმირ ლენინი პირველად აღარ იყო შეუვალი საქართველოსთან გაფორმებული ხელშეკრულების დაცვის საკითხში: „შევეკითხოთ კავშიურს, რამდენად მომზადებული არიან ჩვენი სამხედრო ძალები საქართველოსთან დაუყოვნებელი ან მოახლოებული ომისათვის. ამ საკითხის ჩამოყალიბება (ამასთან, იმის აღნიშვნა, რომ საქართველო საშინლად გათავხედდა) დავვალთ კომისიას, რომლის შემადგენლობაში იქნებიან ამხ. ტროცკი, ჩიჩერინი, სტალინი“. 28 იანვარს სტალინმა დეპეშა გაუგზავნა ორჯონიკიძეს და სთხოვა ზუსტი და გაუზვიადებული ცნობების მიწოდება, რათა სცოდნოდათ მოსკოვში, თუ რა ძალები იქნება საჭირო საქართველოს უეჭველი დამარცხებისათვის.

სერგო ორჯონიკიძე და იოსებ სტალინი

1921 წლის თებერვლისათვის აზერბაიჯანის გასაბჭოებული იყო და სომხეთიც, რეგიონში თავისუფლების კუნძულად შემორჩენილია მხოლოდ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა. 1921 წლის 11 თებერვალს, ბოლშევიკურმა რუსეთმა დაიწყო გამოუცხადებელი ომი საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკასთან, თუმცა მოსკოვმა რადიოთი აუწყა მსოფლიოს, რომ საქართველოში აჯანყება დაიწყო ლორეს ხეობაში, რომელიც საბჭოთა სომხეთის პროტესტის მიუხედავად საქართველოს ეკავა. რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის ამიერკავკასიისა და ტფილისის კომიტეტების ორგანოს გაზეთი „ბორბა“ თებერვალშივე ამტკიცებდა, რომ ეს იყო რუსეთის მიერ პროვოცირებული ომი და არა აჯანყება, რადგანაც რეგიონი ახალი განიარაღებული იყო და მისი მოსახლეობა დამოუკიდებლად ვერ შეძლებდა შეიარაღებული ამბოხების წამოწყებას. „ექვი არ არის, ამბოხთან კი არა, მტრის აგენტთა ბანდების მიერ ორგანიზებულ პროვოკაციასთან გვაქვს საქმე“, - წერდა გაზეთი.

საომარი ოპერაციები საქართველოსა და რუსეთს შორის 12 თებერვალს დაიწყო. „წითელი არმია საქართველოში უნდა შემოსულიყო ვითომ საკუთარი მთავრობის წინააღმდეგ აჯანყებული მუშების დასახმარებლად. აჯანყების ადგილად შეირჩა ლორეს ნეიტრალური ტერიტორია, რომელიც 1918 წლიდან სადავო იყო საქართველოსა და სომხეთს შორის.“

1921 წლის 15 თებერვალს სტალინმა უდებეშა ბაქოში მყოფ სერგოს: „ახლავე შეუტეე, დასტურია, აიღე ქალაქი!“. ამასობაში „ამბოხებულებს“ შეიარაღებულ მხარდაჭერა გამოუცხადა მოსკოვმა. 15 თებერვალს ვლადიმირ ლენინმა მისცა მითითება კავკასიის ფრონტის მე-11 წითელ არმიას, რომ შეიარაღებული დახმარება გაეწია ბოლშევიკური ამბოხებისთვის საქართველოში და აიელოთ თბილისი. მეორე დღესვე მე-11 არმიის ნაწილებმა გენერალ ანატოლი გეკერის სარდლობით გადმოკვეთეს საქართველოს საზღვარი სომხეთთან და აზერბაიჯანთან, დაიკავეს წითელი ხიდი, სოფელი შულავერი და მიიწვედნენ თბილისის მიმართულებით. ფოილოს ხიდთან განლაგებულმა სახალხო გვარდიის სასაზღვრო ნაწილებმა ხანმოკლე შეტაკების შემდეგ აფეთქეს ხიდი და უკან დაიხიეს. ომის დაწყებისას საქართველოს შეიარაღებული ძალების მთავარსარდალი გენერალი ილია ოდიშელიძე იყო. სწორედ მას დააკისრა ომის პირველ დღეებში განცდილი მარცხის გამო პასუხისმგებლობა მთავრობის მეთაურმა და მისგან ითხოვდა „სირცხვილის ანგარიშს“, რაზეც, ნოე ჟორდანიას სიტყვებით, მიიღო ასეთი განმარტება: „ჯარი დამარცხდა იმიტომ, რომ იყო დანაწილებული, შეერთება ვერ მოასწრეს. დანაწილება კი მოახდინა დამფუძნებელი კრების სამხედრო კომისიის თავმჯდომარემ აკ. ჩხენკელმა დეკემბერში“.

16 თებერვალს მე-11 წითელი არმიის მსროლელთა 96-ე, მე-60 , მე-20 და საბჭოთა სომხეთის ერთმა ცხენოსანმა ბრიგადამ, ქართველ ბოლშევიკებთან ერთად დაიკავა სოფელი შულავერი, სადაც შეიქმნა რევოლუციური კომიტეტი ფილიპე მახარაძის თავმჯდომარეობით. შულავერის კომიტეტში სერგო ორტონიკიძე, მამია ორახელაშვილი, შალვა ელიაშვილი, ბუდუ მდივანი და სხვა ქართველი ბოლშევიკები შედიოდნენ.

შულავერის რევოლუციური კომიტეტის წევრები

17 თებერვალს საქართველოს არმიას სათავეში გენერალი კვინიტაძე ჩაუდგა. საბჭოთა რუსეთის სამხედრო ატაშე, გენერალი პავლე სიტინი, ერთ-ერთ საიდუმლო დოკუმენტში, ასე ახასიათებს გენერალ კვინიტაძეს: „ფიცხი, მამაცი, ჭკვიანი. მისი ტაქტიკა - ალტკინება, შეტევა, ჩინებული მცოდნე ჯარისკაცთა ფსიქოლოგიისა, დიდი ინიციატივის პატრონი. მან ერთადერთმა შეინარჩუნა წესიერება თავის ნაწილებში ფრონტზე ჯარების დაშლის დროს. ბრძოლაში სრული უშიშრობა. იცის მასების გამხნელება და მათი გატაცება. ნერვიული, განუწყვეტლად ეწევა პაპიროსს. საუკეთესო ოფიცერი ქართული ჯარისა“.

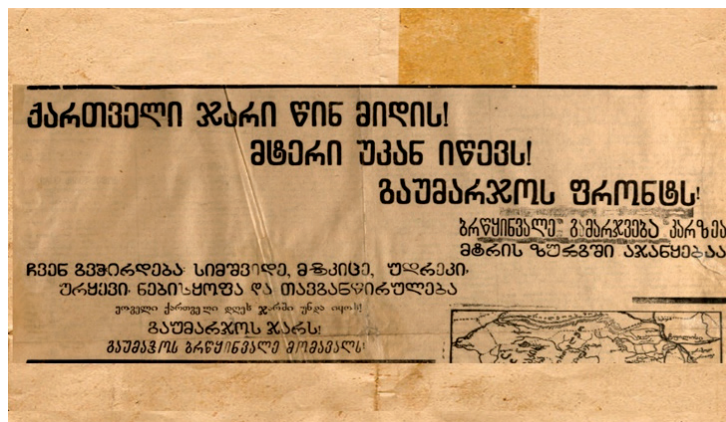
გენერალი გიორგი კვინიტაძე

(1874-1970), ქართველი სამხედრო მეთაური. დაამთავრა რუსეთის გენერალური შტაბის აკადემია. მონაწილეობდა რუსეთ-იაპონიისა (1904-1905) და პირველ მსოფლიო ომებში (1914-1918). წმინდა გიორგის IV ხარისხისა და სხვა მრავალი სამხედრო ორდენის კავალერი. დამოუკიდებლობის პერიოდში გამოირჩეოდა განსაკუთრებული პოპულარობით. აქტიურად მონაწილეობდა შეიარაღებული ძალების შექმნა-განვითარებაში. თავი გამოიჩინა სომხეთ-საქართველოს ომში, 1919 წელს სერვერ ბეგის, 1920 წლის მაისში კი - საბჭოთა რუსეთის წინააღმდეგ გაბრუნებულ ბრძოლებში. 1921 წლის ომში მთავარსარდლად დაინიშნა 16 თებერვალს. თბილისთან ბრძოლებში მოწინააღმდეგეს აწვინა რამდენიმე მარცხი, თუმცა მის მიერ თბილისის დაბრუნების შესახებ მიღებული გადაწყვეტილება დღემდე კავათის საგნადაა ქცეული. ომის დასრულების შემდეგ ემიგრაციაში წავიდა საფრანგეთში და, მიუხედავად შეთავაზებებისა, სამხედრო სამსახური არც ერთი ქვეყნის არმიაში არ გაუგრძელებია.

გიორგი კვინიტაძეს არ დაუმაღავს თავის ხედვა, რომ 11-12 თებერვალს განცდილი კატასტროფის შემდეგ, საქართველოს ჯარს გაუჭირდებოდა თბილისის შენარჩუნება.

ომის პირველ დღეებში სამხრეთ-აღმოსავლეთის ფრონტის სარდლის იოსებ გედევანიშვილის მიერ დაშვებულმა შეცდომებმა, ლორეს ე.წ. ნეიტრალურ ზონაში ქართული ნაწილების განადგურებამ და უწესრიგოდ უკან დახევამ (ტყვედ ჩავარდა დაახლოებით ათასი ქართველი ოფიცერი და ჯარისკაცი. განადგურდა 5 და 8 ბატალიონები, ნაწილობრივ მე-7 ბატალიონიც), მოწინააღმდეგეს საშუალება მისცა ბრძოლები თბილისის შემოგარენში გადმოეთანა.

1921 წლის 18 თებერვალს დაიწყო წითელი არმიის იერიში თბილისზე. თბილისის ასაღებად ჯერ კიდევ 11 თებერვალს დაძრულ რუსეთის მე-11 წითელ არმიას ქართული ჯარი, სახალხო გვარდია და მოხალისეები თბილისის მისადგომებთან გადაუდგნენ წინ. „დედაქალაქის მთელი მოსწავლე-ახალგაზრდობა, როგორც სტუდენტობა, ისე საშუალო სასწავლებლების უფროსი კლასების მოწაფეები ფრონტზე არიან და აღუწერელი გმირობით იბრძვიან. ჯერ არავის ახსოვს ასეთი პატრიოტული აღფრთოვანება და დაუბოგავი თავგანწირვა.“ მთავარსარდალმა გიორგი კვინიტაძემ კი ქართული შეიარაღებული ძალები თბილისის დასაცავად შემდეგნაირად განალაგა: მარჯვენა ფლანგზე - კოტორ მანგლისის გზატკეცილზე, თეთრი დუქნიდან აზეულას (ქორ-ოღლის) ციხემდე მე-4 ათასეული იდგა. ტაბახმელას მონაკვეთი სამხედრო სკოლას ეკავა. ცენტრში გენერალ გიორგი მაზნიაშვილის ნაწილები იყო: შავნაბადას სიმაღლეები მე-9 ათასეულს ეკავა. მტკვრის მარჯვენა ნაპირზე რკინიგზის ხაზამდე გვარდიის გორისა და ხაშურის ბატალიონები იყო. მარცხენა ფლანგზე-გვარდიის ნაწილები იდგა, გენერალ არტემ ჭიჭიხიას მეთაურობით.

18 თებერვალს ვებრძოლაში იუნკრები ჩაერთნენ. ისინი თბილისის მისადგომებს იცავდნენ. პირველი იერიშის მოგერიება იუნკრებს საბრძოლო პოზიციებზე ასვლისთანავე მოუწიათ. იუნკერთა პოზიციების გარღვევა მეთერთმეტე არმიამ ვერც ბაქოელი კურსანტებისა და ვერც პირველი ქართველი კომკავშირელის, ბორის ძნელაძის გარჯის შედეგად მოახერხა. ალექსანდრე ჩხეიძის მეთაურობით ქართველი იუნკრები 10 დღის განმავლობაში კოტორ-ტაბახმელას მიდამოებში იგერიებდნენ ბოლშევიკთა შემოტევებს, რამდენიმეჯერ იერიშზეც გადავიდნენ, თბილისის კარიბჭემდე იოლად მოღწეულ მტერს მნიშვნელოვანი სიმაღლეები წაართვეს და რუსები აიძულეს, უკან დაეხიათ. რეზო გაბაშვილის რეპორტაჟი უშუალოდ ფრონტის ხაზიდან გადმოსცემს: «ლომებივით იბრძვიან იუნკრები ყველა ნაწილებიდან. იუნკრები ყველაზე მედგრად და განუწყვეტლივ ამაგრებენ ფრონტს... ისინი ჩაუსაფრდებიან წუნკალა მტერს და მთელ დღე-ღამეს, როგორც ზღვის ტალღებს, უკუაქცევენ ბოლშევიკების იერიშებს...»

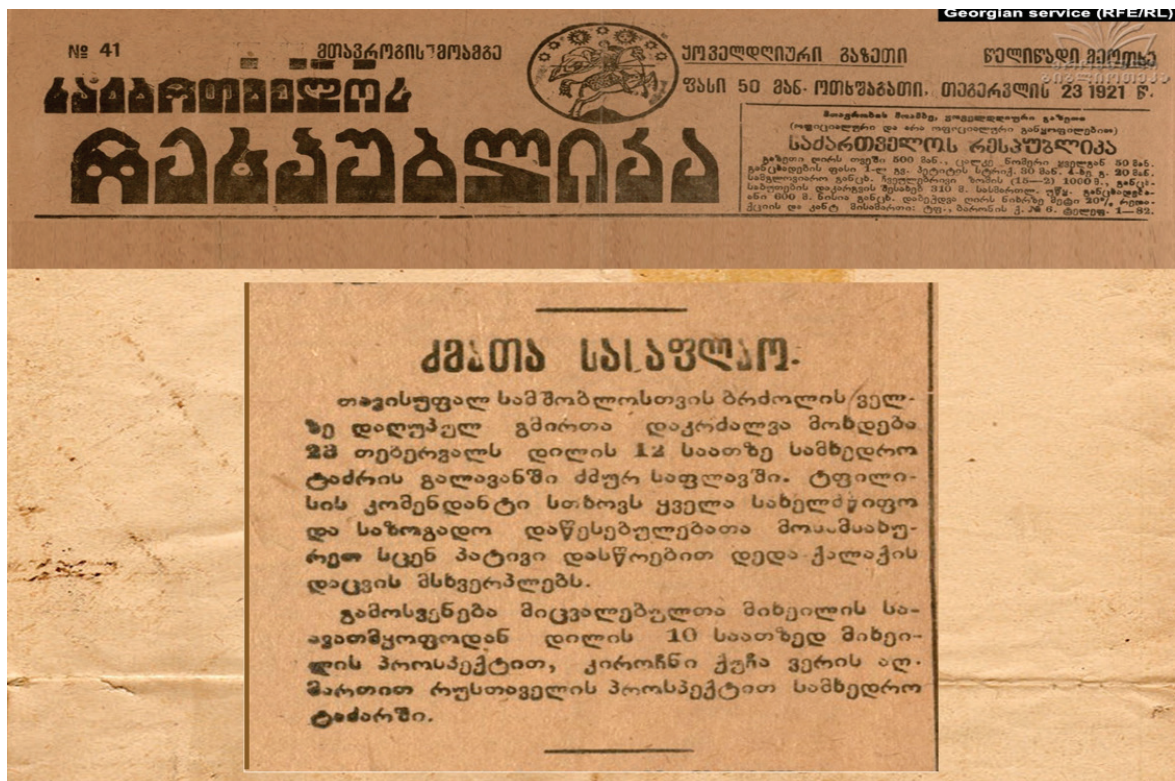
„20 და 21 თებერვალს გაზეთი „ერთობა“ წერდა: „ჩვენმა ჯარმა იერიში მიიტანა მტრის მარცხენა ფრთისკენ- კოჭორისა და ტაბახმელას სიმაღლეებზე და მარჯვენა ფრთისკენ სადგურ ვაზიანის რაიონში. ამ ძალების ლიკვიდაციით ტფილისს სრულიად ეხსნება ალყა, ტფილისი გადარჩენილია და პირდაპირი საფრთხე მოკლე დროში მას აღარ მოელის. 22 თებერვალს შემოტევა დაიწყო დარიალის მხრიდან, თუმცა, ქართველმა მეომრებმა ხიდი ააფეთქეს და მოწინააღმდეგის პირველი იერიში მოიგერიეს. ამ მიმართულებით მოქმედ ქართულ ჯარს პოლკოვნიკი სიმონ წერეთელი ხელმძღვანელობდა.

23 თებერვლისთვის მტერი თბილისის მისადგომებიდან უკუაქციეს. სოღანლულთან ბრძოლაში მოკლეს 530 და ტყვედ აიყვანეს 1600 მტრის ჯარისკაცი, შესაბამისად, საბრძოლო სულისკვეთება მაღალი იყო როგორც სამხედრო ნაწილებში, ასევე საზოგადოებაში, რაზეც მეტყველებს 25 თებერვალს გამოსულ გაზეთებში გამოქვეყნებული ოპტიმისტური სტატიები, ცნობები მობილიზაციისა და სასწავლო სროლების გაგრძელების შესახებ.

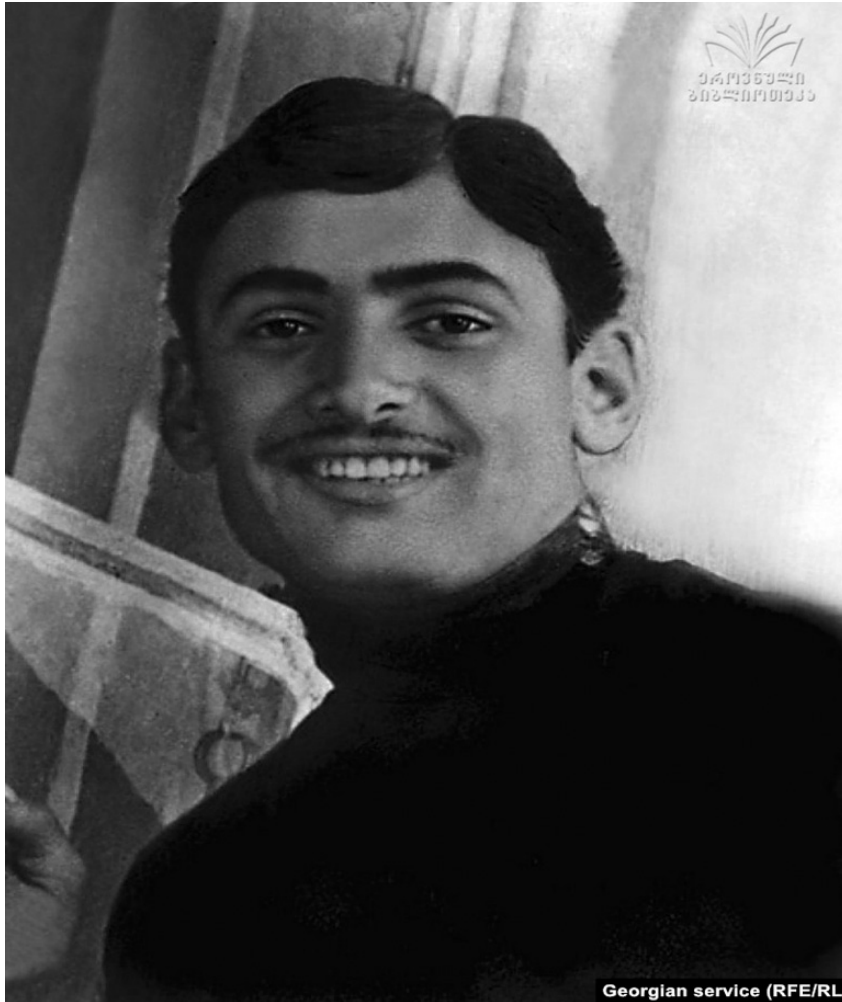
„მოქალაქეთა საყურადღებოდ ცხადდება, რომ ახლად გაწვეულ ჯარისკაცთა შესასწავლად სანიმუშო სროლა ქ. ტფილისში გაგრძელდება 25, 26 თებერვალს“ - წერდა „საქართველოს რესპუბლიკა“.

„რაც უნახავთ, ვერ ნახავენ“ - ამ სათაურით გამოაქვეყნა გაზეთმა „ერთობამ“ ცნობა მტრის „ჰაეროპლანის“ მიერ თბილისში ყუმბარების ჩამოყრის შესახებ.

„ხმელეთზე ბრძოლით ვერაფერს გახდნენ, ვერ გამოიწვიეს აჯანყება. დამარცხებულები მაღლა აფრინდნენ და ზემოდან მშვიდობიან ხალხს დაუშინეს. ეს არის სასოწარკვეთილებით გამოწვეული ნაბიჯი- ამით უნდათ გვითხრან - დაგვნებდით, ბრძოლას თავი დაანებეთ, მაინც ვერ გაგვიძლებთ დიდხანსო, მაგრამ თბილისი არ შეკრთა. არ ეშინია მსხვერპლის არც ფრონტზე და არც მშვიდობიან ქუჩებში. საქართველოს დედაქალაქი არ კარგავს იმ სიდიენტეს, რომელსაც მოითხოვს მისგან დღევანდელი დღე. დამოუკიდებლობის დაცვა საქართველოსათვის სიკვდილ-სიცოცხლის საკითხია. მისი ნებით ბოლშევიკები ვერ შემოვლენ აქ. ქართველ ხალხს აქვს ისეთი სიმაგრე, რომელსაც ისინი ვერ მოერევინან ვერც ზარბაზნებით და ვერც ჰაეროპლანებით. ეს სიმაგრე მისი მკერდი, მისი სულიერი განწყობილებაა“, - წერდა „ერთობა“. „თბილისის პოზიციებზე დამარცხებულ მტრის მდევარმა, ჩვენი ჯარის მოწინავე რაზმმა, გუშინ საღამოს აიღო სოფელი კუმისი და წალასკური. კუმისთან ღამის ბრძოლაში ჩვენ ხელთ ვიგდეთ 8 ტყვიისმფრქველი, 3 ოფიცერი და 53 წითელარმიელი“, - ამგვარი შინაარსის ცნობა გაავრცელა საქართველოს შეიარაღებული ძალების გენერალურმა შტაბმა.

სამაგალითო გმირობა გამოიჩინეს სამხედრო სკოლის ოფიცრებმა და იუნკრებმა, რომლებიც თბილისის თავდაცვის მარჯვენა სექტორში, კოჭორტაბახმელის მიდამოებში იბრძოდნენ. მტერთან ბრძოლაში დაიღუპა 9 და დაიჭრა 43 იუნკერი. „ჩვენ სულისკვეთებაზე ვერავითარი სიძნელე ვერ მოქმედებდა და ვერ გვასუსტებდა. სიკვდილზე არც არავის გვიფიქრია და არც შეგვშინებია. ბუზუნებდნენ ტყვიები, წიოდნენ ირგვლივ ხელყუმბარები და ქურვთა ნამსხვრევები, ჩვენ კი სანგრებში ჩამალვას სანგრების პირას ფეხზე დგომას ვარჩევდით. შიგადაშიგ ჯანლი რომ ჩამოწვებოდა, წრე შეგვიკრავს და ცეკვა-სიმღერა წამოგვიწყობს“, - ასე იხსენებდა წლების შემდეგ სანგრებში გატარებულ დღეებს ყოფილი იუნკერი ნიკოლოზ მათიკაშვილი. სულისშემძვრელია გმირობა იუნკერ შალვა ერისთავისა, რომელმაც თავისი სიცოცხლის ფასად სიკვდილისგან იხსნა რამდენიმე ათეული თანამებრძოლი, როცა სტრატეგიული სიმაღლის 1046-ის დაბრუნებისას, კონტრშეტევაზე გადასულ ქართველებს „მაქსიმის“ ტყვიამფრქვევიდან ცეცხლი გაუხსნა გორაკზე გამაგრებულმა მტერმა. შალვა ერისთავმა სწრაფად გადაირბინა მონაკვეთი ტყვიამფრქვევამდე, მემიზნე ოფიცერს ხიშტი აძგერა, თვითონ კი ტყვიამფრქვევს გადაეფარა.

შალვა ერისთავი

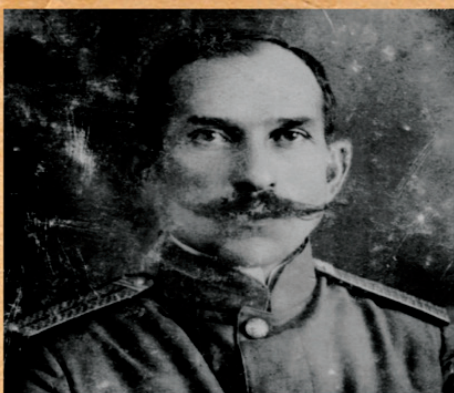
23 თებერვალს რუსეთთან ომში დაცემული მეომრები თბილისში, რუსთაველზე, სამხედრო ტაძრის ეზოში, საძმო საფლავში დაკრძალეს. პუბლიცისტი ანტონ კელენჯერიძის სენებს „1921 წლის 23 თებერვალს, უფროსკლასელები დილიდანვე დიდი მთავრის ქუჩაზე, მორგში წაგვიყვანეს, სადაც კოჭორში დახოცილი ქართველები იყვნენ ჩამოსვენებულნი. 11 კუბო, 11 რჩეული ვაჟკაცი. პროცესიას სამღვდელოება კათოლიკოს ლეონიდეს წინამძღოლობით წარუძღვა. კუბოებს სტუდენტები მოასვენებდნენ. ვერის ხიდით ახლანდელ რუსთაველის მოედანზე ამოვედით. მოედანი ხალხით გაივსო, ასე მივაცილეთ ტაძრამდე მებრძოლნი.“

23 თებერვალს თბილისის უნივერსიტეტის ეზოში შეიკრიბნენ სტუდენტები, რომლებსაც სიტყვით მიმართა სასწავლებლის დამფუძნებელმა და რექტორმა ივანე ჯავახიშვილმა: “შვილებო! ჩემი მოვალეობაა, მე თქვენ წიგნისა და კალმისაკენ მოგიწოდოთ, მაგრამ, ერის ცხოვრებაში არის ისეთი მომენტები, როცა საჭიროა ყველაფერი განზე გადადო და იარაღით ხელში მტერს მიეგებო. და აი, მე დღეს თქვენ იარაღისკენ მოგიწოდებთ!” სწორედ თბილისის უნივერსიტეტის სტუდენტი იყო ფრონტზე მოხალისედ წასული მოწყალების და, 20 წლის მარო მაყაშვილი, რომელიც სასიკვდილოდ დაიჭრა თავში ქურვის ნამსხვრევებით. ასევე თბილისის დაცვას ემსხვერპლნენ სტუდენტები: პავლე ბეშკენაძე, კოლია კალანდარიშვილი, გიორგი გამყრელიძე, კოტე კვიცარიძე.

გიორგი კვინიტაძე ქართველ ოფიცრებთან ერთად

„მარცხენა ფლანგს უვლიდა წითელი არმიის ორი დივიზია. ამ ორ დივიზიაში 3-4 ათასამდე ცხენოსანი შედიოდა. თან რუსული ცხენოსანი დივიზიის სტრუქტურაში შედიოდნენ არა მხოლოდ ცხენოსნები, არამედ არტილერიისტებიც. მარჯვენა მხრიდან გვივლიდა ერთი ცხენოსანი პოლკი და ერთი ბრიგადა, მთლიანობაში ორივე მხრიდან 4-5 ათასი ცხენოსანი აქცევდა ქალაქს ალყაში. გიორგი კვინიტაძის გადაწყვეტილების სისწორეში ეჭვი შეიტანა გენერალმა გიორგი მაზნიაშვილმა - თბილისის დაცვის ცენტრალური სექტორის სარდალმა, რომლისთვისაც გამოგნებული მოულოდნელობა აღმოჩნდა 24 თებერვალს, 23.23 სთ-ზე ტელეფონით მიღებული მთავარსარდლის ბრძანება ტფილისიდან მცხეთაში უკან დახევის შესახებ.

გიორგი მაზნიაშვილი

(1870-1937), ქართველი სამხედრო მეთაური, საქართველოს ეროვნული გმირი. მონაწილეობდა რუსეთ-იაპონიისა (1904-1905) და პირველ მსოფლიო ომებში (1914-1918). წმინდა გიორგის IV ხარისხისა და სხვა მრავალი სამხედრო ორდენის კავალერი. დამოუკიდებლობის გამოცხადებამდე თავი გამოიჩინა 1918 წლის 8 აპრილს ჩოლოქის, დამოუკიდებლობის პერიოდში კი - აფხაზეთსა და სოჭის ფრონტზე წარმოებულ ბრძოლებში. დიდი პოპულარობით სარგებლობდა ჯარისკაცებსა და ოფიცრებს შორის. 1921 წლის ომში, თბილისთან ბრძოლების დროს, ქალაქის დაცვის ცენტრალურ სექტორს მეთაურობდა, ბრწყინვალე გამარჯვება მოიპოვა 18-19 თებერვალს სოღანლულის ბრძოლაში. 1921 წლის მარტში ბათუმიდან განდევნა თურქული ჯარები. საბჭოთა მთავრობამ დახვრიტა 1937 წელს.

Georgian service (RFE/RL)

„ყველაზე მეტად ერთი გარემოება მაოცებდა: ტფილისის დაცვა ისეთი დიდი საკითხია, რომ მისი გადაწყვეტა ასე მოჩქარებით, ასე დაუფიქრებლად ვერაფრით ვერ ამეხსნა. იმ კრებაზე, რომელზედაც ეს გადაწყვეტი დადგენილება მიიღეს, არამც თუ არ მიგვიწვიეს ჩვენ, ფრონტის უფროსები, რომლებიც ფრონტს თვალთ დაგყურებდით, რომლებმაც კარგად ვიცოდით მოწინააღმდეგისა და ჩვენი ძალები, მათი და ჩვენი სულიერი განწყობილება, არამედ არც კი შეგვეკითხნენ, ჩვენი აზრის მოსმენა არც კი იწებეს“, - წერს გიორგი მაზნიაშვილი მოგონებებში.

თბილისის დატოვების წინააღმდეგი ვიყავიო, იხსენებდა მთავრობის მაშინდელი მეთაური ნოე ჟორდანიაც („ჩემი წარსული“): „ვედავებოდი, ვაჩერებდი, არ გადადგა ასეთი ნაბიჯი-მეთქი... მოვსთხოვე მიზეზი, გამარჯვებული ჩვენ ვართ, უკან იხევს ჩვეულებრივად დამარცხებული თქვა. მან მიპასუხა: ეს თეორიაა, საქმეს წყვეტს კონკრეტული მდგომარეობა, ჩვენ შემოქალაქული ვართ, გზა მოჭრილია. რჩება ერთი ბილიკი - მცხეთისკენ მიმავალი გზა და თუ ამელამ ვერ გავასწრებთ, ხვალ იძულებული ვიქნებით ტყვედ ჩავბარდეთო“. გიორგი კვინიტაძემ ეს გადაწყვეტილება ერთპიროვნულად მიიღო (ქვაბულში განთავსებული, ალყაშემორტყმული ქალაქის დაცვა შეუძლებლად მიაჩნდა), რის უფლებასაც მას მოქმედი კანონმდებლობა აძლევდა. გარდა ამისა, ძალაში იყო თავდაცვის საბჭოს მიერ 1920 წელს მიღებული გადაწყვეტილება, რომლის მიხედვითაც, თბილისის დატოვება არ ნიშნავდა ომის დასრულებას. გიორგი

კვინიტაძე მოგონებებში ამ საკითხს საფუძვლიან ეხებოდა და ამბობდა, რომ მთავარსარდლად დანიშვნისთანავე (16 თებერვალი) დააბუსტა ეს საკითხი და მიიღო ყველა ზომა ქუთაისში დაუყოვნებელი ევაკუაციის თაობაზე. „24 თებერვლისთვის, თბილისის დატოვებისას, ქალაქში მხოლოდ სამი მატარებელი იყო დარჩენილი: დამფუძნებელი კრების, მთავრობის და მთავარსარდლის. სხვა ყველა უწყება ევაკუირებული იყო ქუთაისში“, - იხსენებს გიორგი კვინიტაძე და არც თუ სიამაყის გარეშე შენიშნავს, რომ მტრისთვის ერთი შაშხანაც კი არ დაუტოვებია. „გადამწყვეტ მომენტებში (სამხრეთ-აღმოსავლეთის ფრონტის ბრძოლები, ბრძოლა თბილისთან) რუსეთის უპირატესობა 2:1- ზე იყო. 24 თებერვალს, თბილისს 10 ათასი ჯარისკაცი იცავდა, რუსების მხრიდან 20-22 ათასი ჯარისკაცი იბრძოდა. მტერს ასევე დიდი უპირატესობა ჰქონდა ცხენოსანი ნაწილების მხრივ, ცხენოსნები კი რუსეთის სამოქალაქო ომში და ზოგადად იმ პერიოდის ომებში თამაშობდნენ უდიდეს როლს, თუნდაც პირველ მსოფლიო ომში, სადაც ფრონტის ხაზი ერთიანი იყო და ცარიელი სივრცეები არ რჩებოდა, ჩვენთან კი, ჯარის ნაკლებობის გამო, ბევრი ცარიელი სივრცე იყო დარჩენილი. 25 თებერვლისათვის ქართველთა ზურგში გადიოდა 4000-4500 კავალერიისტი, რაც სერიოზულ პრობლემას წარმოადგენდა, იმ პირობებში როდესაც ქართული კავალერია მოწინააღმდეგისას მინიმუმ 8-9-ჯერ ჩამოუვარდებოდა რაოდენობაში და ქართველთა ფლანგები თითქმის დაუცველი იყო. ცხადია, ამ უპირატესობას იყენებდნენ ეფექტურად და ეს იყო მათი წარმატების ერთ-ერთი მიზეზი“

მოგონებები ბრძოლის ველიდან:

«25 თებერვლის ღამეა. ტაბახმელაზე საშინელი ქარი ქრის. ხვეტავს და პირში გვაცურის ხორხოშელასა და თოვლს. თხელ ფარაჯებში გახვეულნი, გაყინულნი, გულდასმით ვდარაჯობთ კუთვნილ სივრცეს. სასროლად გამზადებული თოფები ხელში გვიჭირავს. ოთხნი ვართ: მათიკაშვილი, სომხიანცი, ანდრონიკაშვილი, ლომკაცი, 21 წელს არც ერთი ვართ გადაცილებულნი, ტანითაც დაბალი და სუსტი აგებულებისანი ვართ, ყველაზე ჯმუხი აგებულებისაა სომხიანცი, ქართველთა ერთგული და გულადი სომეხი». - მთავრობამ დატოვა თბილისი.

1921 წლის 25 თებერვალს, თავის უკანასკნელ ნომერში, გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“ წერს: „1921 წლის 25 თებერვალს, დღის 12 საათსა და 15 წუთზე, კოჭრის გზიდან ტფილისში წითელმა არმიამ დაიწყო შემოსვლა. ქალაქში პირველად ველიკანოვის მე-20 დივიზიის ნაწილები გამოჩნდნენ. კოლონის წინ თეთრ ცხენზე ამხედრებული რევკომის წევრი ელიავა მოდიოდა. მის უკან წითელი დროშა მოჰქონდა ქართველ კომუნისტს ბებურიშვილს. იმავე დღეს, ნავთლულის მხრიდან წითელი არმიის მეორე ნაწილი შემოვიდა, რომელსაც მამია ორახელაშვილი მოუძღოდა. 25 თებერვალს საქართველოს რევკომმა პირველი ბრძანება გამოსცა. ქალაქის კომენდანტად მე-20 დივიზიის მეთაური ველიკანოვი დაინიშნა. საღამოს 10 საათიდან ტფილისში კომენდანტის საათი გამოცხადდა.“

წითელი არმია თბილისში, 1921 წლის 25 თებერვალი

25 თებერვალს დედაქალაქში რუსეთის მე-11 წითელი არმიის ნაწილები შევიდნენ. დღევანდელ თავისუფლების მოედანზე, ამჟამინდელ საკრებულოს შენობასთან კომუნისტებით სავსე პირველი სამხედრო მანქანა დადგა. ბაქოდან სერგო ორჯონიკიძემ კი ლენინს დეპეშით აცნობა: „თბილისის თავზე წითელი დროშა ფრიალებს, გაუმარტოს საბჭოთა ხელისუფლებას.“

რევკომმა დაიკავა ქალაქის თვითმმართველობის - ქალაქის საბჭოს შენობა და არა მთავრობისა და დამფუძნებელი კრების სასახლე. ამ ფაქტს რამდენიმე ახსნა ჰქონდა: 1. ომი ჯერ არ იყო დასრულებული და რევკომს ჰქონდა გარკვეული კომპრომისებისა და ვაჭრობის მოლოდინი, რის გამოც არ ჩქარობდა დამფუძნებელი კრების შენობისა და ადგილის დაკავებას. 2. რევკომმა, როგორც საბჭოთა ხელისუფლების ნაწილმა, დაიკავა საბჭოს შენობა და არა დამფუძნებელი კრებისა, რომელიც მიუღებელი და საძულველი სიტყვა იყო ბოლშევიკებისათვის. საქართველოს რევკომმა მალევე გამოსცა პირველი ბრძანება, რომლის საფუძველზეც შეიქმნა საქართველოს საგანგებო კომისია - „ჩეკა“, რომლის ხელმძღვანელად დაინიშნა გიორგი ელისაბედაშვილი, ახალი თაობის ბოლშევიკი, თუმცა ის არასრულ ერთ თვეში შეცვალა გამოცდილმა ბოლშევიკმა კოტე ცინცაძემ.

გიორგი კვინიტაძის გადაწყვეტილებამ, დაეტოვებინა თბილისი და მოეხდინა ჯარების გადაჯგუფება მცხეთასთან, სავალალო შედეგი გამოიღო. „გზადაგზა ჯარისკაცები, ჯერ თითო-თითოდ შემდეგ კი ჯგუფ-ჯგუფად, თავს ანებებდნენ თავის ნაწილებს და თოფებითა და ტყვიისმფრქველებით მიდიოდნენ თავთავიანთ სოფლებში“, - ასე იხსენებდა უკან დახევის დეტალებს გენერალი

გიორგი მაზნიაშვილი. რეალურად ქართულმა ჯარმა ახალი, ბრძოლის გასამართად ვარგისი პოზიციების დაკავება მხოლოდ ხაშურთან შეძლო. გიორგი კვინიტაძე ჯერ კიდევ არ კარგავდა მტრის მოგერიებისა და კონტრშეტევაზე გადასვლის იმედს, თუმცა ხაშურთან თავი იჩინა არმიისა და სახალხო გვარდიის ხელმძღვანელობებს შორის კოორდინაციის პრობლემამ. გენერალური შტაბის ოფიცრის ვალიკო თევზაძის მოგონებების მიხედვით, გენერალმა კონიაშვილმა სთხოვა მას მოეხსენებინა კვინიტაძისათვის, რომ „გვარდიელებმა დაადგინეს, არ შეუთიონ მტერს, შტაბი და ჯარი იშლება და მათზე ზეგავლენის მოხდენის საშუალება არა მაქვსო“. „აბა, თევზაძე, თავის მოკვლა დადამრჩენია, არა?“ - უთქვამს გიორგი კვინიტაძეს შტაბის ოფიცრისათვის. ამასობაში თურქეთმა ბათუმის, ახალქალაქისა და ახალციხის ოლქებზე განაცხადა პრეტენზია. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის შეიარაღებულ ძალებს ბათუმიდან ქემალისტების განდევნისათვისაც მოუწიათ ბრძოლა.

8 მარტს საქართველოს რევკომმა საქართველოს მთავრობას სამხედრო ოპერაციის დასრულება, საბჭოთა რეჟიმის ცნობა და კოალიციური მთავრობის შექმნაზე დისკუსიის დაწყება შესთავაზა. 17 მარტს, როცა შავი ზღვის ვიწრო ზოლის გარდა ყველაფერი დაკარგული ჰქონდა, საქართველოს მთავრობამ თავისი წარმომადგენლები რევკომის დელეგატებთან შესახვედრად გაგზავნა. შეთანხმებას 18 მარტს, ქუთაისში მოეწერა ხელი, თუმცა რევკომმა ვერ მიაღწია სასურველ მიზანს, ვერ გააფორმა ოკუპაციაში დაგადტრიალებად დავერმოახვია საქართველოს მთავრობას კაპიტულაციის მსგავსი შეთანხმება. შედეგად რევკომი იძულებული იყო, გამოეცა დეკრეტი, რომლითაც საქართველოს დამფუძნებელი კრება - რესპუბლიკის სრულფასოვანი დემოკრატიული წარმომადგენლობა, გამოცხადდა გაუქმებულად. შესაბამისად, საქართველოს რესპუბლიკამ არ ცნო ოკუპაცია, არ გადაუბარებია ძალაუფლება არანაირი ფორმით. დამფუძნებელმა კრებამ თავის ბოლო შეკრებაზე ბათუმში დააკომპლექტა მთავრობის ახალი შემადგენლობა, მიანიჭა მას მანდატი, შექმნა გაფართოებული პრეზიდიუმი, რომელიც წავიდა ემიგრაციაში როგორც სრულფასოვანი წარმომადგენელი საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკისა, რითაც მან ყოველგვარი იურიდიული საფუძველი მოსპო იმისათვის, რომ ეჭვის კითხვები დასმულიყო ოკუპაციის გარშემო. 18 მარტს საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობა, პოლიტიკური პარტიების მეთაურები და მაღალი ჩინის სამხედროების ნაწილი ბათუმის ნავსადგურიდან ტოვებენ საქართველოს ფრანგული და იტალიური გემებით - „კირალი“, „ვესტა“ და „მარია“. 19 მარტს ბათუმში შევიდა მე-11 არმიის მე-18 კავალერიული დივიზია. საქართველოს რევკომმა და რუსეთის წითელმა არმიამ სრული კონტროლი დაამყარა საქართველოს ტერიტორიაზე.

საქართველოს განვითარება მთელი სამოცდაათი წლით დააბრკოლა რუსეთის საბჭოთა იმპერიამ. რეჟიმი ძალიან სწრაფად გადაიქცა რეპრესიულ მანქანად, მაგრამ ქართველები, დაუოკებელნი იყვნენ დამოუკიდებლობის სურვილში და კიდევ დიდხანს უჭერდნენ მხარს თავიანთ არჩეულ ლიდერებს, რომელთა პოპულარობა პირადად იწვნია სტალინმა 1921 წლის ივლისში, როცა ნაძალადევის თეატრში შეკრებილ 5 ათას მუშას მენშევიკების უღლის გადაგდება მიულოცა. მსმენელმა სტალინის გამოსვლას ყვირილი და შეძახილები მიაგება: „ტყუილია! აქ არ ყოფილა მენშევიკური უღელი! საქართველოში კომუნისტური რევოლუცია არ მომხდარა! თქვენმა ჯარმა თავისუფლება წაგვართვა!“

გამოყენებული ლიტერატურა

- ისტორია XII კლასი, გამომცემლობა „დიოგენე“, ნატა ახმეტელი, ბონდო კუპატაძე, გვანცა აბდალაძე, ნიკოლოზ მურღულია, თბილისი, 2012
- ისტორია XII კლასი, ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა, ნინო კილურაძე, რევაზ გაჩეჩილაძე, გიორგი სანიკიძე, თბილისი, 2012
- საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა (ენციკლოპედია-ლექსიკონი), ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2018
- ბოლშევიკების თვალთ დანახული საქართველოს ოკუპაცი, საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივი, თბილისი, 2016 <https://issuu.com/name49/docs/1921>
- 1920 წლის ხელშეკრულება რუსეთთან. <https://el.ge/>
- გაზ. საქართველოს რესპუბლიკა, 1920 წლის 30 დეკემბერი, N298. ტროცკი საქართველოს შესახებ. <https://civil.ge/ka/archives/389410>
- კავკასელი: საიდუმლო ომი დარიალის კართან, დავით ხვადაგიანი, 2021 <https://civil.ge/ka/archives/443462>
- ყველაფერი „25 თებერვლის“ შესახებ, ჯიმშერ რეხვიაშვილი, რადიო თავისუფლება, 2019. <https://bit.ly/4bxXycm>

სამიზნე ცნებები	საკითხი / საკითხები	სარეკომენდაციო პარაგრაფები სახელმძღვა- ნელოებიდან	პროდუქტი	რესურსი: კონტექსტ- მაგალითი (ქეისი)
საზოგადოება ძალაუფლება	ბოლშევიკური რეპრესიები და „დიდი ტერორი“	გამოცემლობა „ბაკურ სულაკაური“ პარ. 26 (გვ. 146-148) გამომცემლობა „დიოგენე“, პარ. 34 (გვ. 179- 185)	სტატიის შექმნა ბოლშევიკური რეპრესიების შესახებ	ბოლშევიკების მიერ რეპრესირებული ლუკა ციხისთავის წერილები
სივრცე (გარემო, ტერიტორია) ისტორიული მოვლენა/ პროცესი	ქართველები მეორე მსოფლიო ომში	გამოცემლობა „ბაკურ სულაკაური“ პარ. 33 (გვ.182) გამომცემლობა „დიოგენე“, პარ. 47 (გვ. 255- 259)	მეორე მსოფლიო ომში მონაწილე ქართველი „ჭარისკაცის დღიურის“ შექმნა	მეორე მსოფლიო ომში მონაწილე ქართველი ჭარისკაცების ჩანაწერები/ მოგონებები
ისტორიული წყარო ძალაუფლება	ანტისაბჭოთა გამოსვლები და დისიდენტური მოძრაობა საქართველოში	გამოცემლობა „ბაკურ სულაკაური“ პარ: 48 (გვ:260-263) გამომცემლობა „დიოგენე“. პარ: 62 (გვ: 335-336)	სტატიის დანერა საქართველოში მიმდინარე ანტისაბჭოთა გამოსვლებისა და დისიდენტური მოძრაობის შესახებ	მოგონებები ქართველი დისიდენტის მერაბ კოსტავას შესახებ
ისტორიული წყარო დრო (ისტორიული პერიოდი) ისტორიული მოვლენა/ პროცესი	„9 აპრილიდან - 9 აპრილამდე“- საქართველოს დამოუკიდებ- ლობის აღდგენა	გამოცემლობა „ბაკურ სულაკაური“ პარ. 51 (გვ. 275-276) გამომცემლობა „დიოგენე“, პარ. 62 (გვ. 336- 339)	დღიურის შექმნა საქართველოს დამოუკიდებ- ლობის აღდგენის შესახებ	1989 წლის 9 აპრილის მონაწილეების მოგონებები

საკითხი I: ბოლშევიკური რეპრესიები და დიდი ტერორი საქართველოში

სამიზნე ცნებები: საზოგადოება; ძალაუფლება

გაეცანით კონტექსტ-მაგალითს და შეასრულეთ პროექტული დაგალება.

პროექტული დაგალების პირობა

ბოლშევიკურმა რეპრესიებმა მძიმე კვალი დატოვა საზოგადოებაზე, რადგან ბევრი უდანაშაულო ადამიანი შეიწირა. წარმოიდგინე, რომ ხარ ჟურნალისტი, შექმენი სტატია, რომელშიც ასახული იქნება საბჭოთა რეპრესირებულთა შესახებ ცნობები და განხორციელებული ტერორის შედეგები.

ნაშრომში ხაზგასმით წარმოაჩინეთ:

- როგორ, რა საშუალებებით (იდეოლოგია, ადამიანური რესურსი) მოახდინა ძალაუფლების გავრცელება და შენარჩუნება ბოლშევიკურმა ხელისუფლებამ;
- რომელი ჯგუფებისგან შედგებოდა საბჭოთა საზოგადოება და როგორ განსხვავდებოდა მათი შეხედულებები;
- როგორი დამოკიდებულება ჰქონდათ ერთმანეთთან საბჭოთა საზოგადოების ჯგუფებს და როგორ იბრძოდნენ ისინი ძალაუფლებისთვის;
- იდენტობის რა საშუალებები, საერთო ინტერესი და საზრუნავი ჰქონდათ საბჭოთა კავშირში მცხოვრებ ადამიანებს;
- რამდენად აღიქმებოდა „კულტურულ სხვად“ რეპრესირებული მოქალაქე საბჭოთა საზოგადოებაში, რა დამოკიდებულებები ჰქონდა მათ მიმართ საზოგადოების სხვადასხვა ჯგუფებს;

მეთოდური ორიენტირები

საკვანძო შეკითხვები:

- რატომ ახდენდა საბჭოთა კავშირის ხელმძღვანელობა მასობრივად საკუთარი მოქალაქეების დევნას/ფიზიკურ განადგურებას?
- წერილებიდან გამომდინარე, როგორ, რა მეთოდებით ახდენდა საბჭოთა რეჟიმი საზოგადოებაზე ძალაუფლების განხორციელებას?
- თქვენი აზრით, რატომ შეეხო რეპრესიები საზოგადოების ყველა ჯგუფს? რა შედეგი მოიტანა საზოგადოებისთვის ბოლშევიკურმა რეპრესიებმა? რატომ?

სარეკომენდაციო აქტივობა I. გაეცანით შეკითხვებს და იმსჯელეთ:

- რა ბრალდებების გამო აპატიმრებდნენ 1930-იან წლებში ადამიანებს? რატომ იყო ეს ბრალდებები მსგავსი?
- რატომ ახდენდა საბჭოთა კავშირის ხელმძღვანელობა მასობრივად საკუთარი მოქალაქეების დევნას/ფიზიკურ განადგურებას?
- როგორ ახდენდა საბჭოთა ხელისუფლება საკუთარ მოქალაქეებზე/საზოგადოებაზე ძალაუფლების განხორციელებას?
- თქვენი აზრით, რატომ შეეხო რეპრესიები საზოგადოების ყველა ჯგუფს?
- როგორ ახდენდა საბჭოთა რეჟიმი ტოტალიტარულ გავლენას საზოგადოებაზე?
- როგორ წარმოვაჩინო სტატიაში საბჭოთა ხელისუფლების დამოკიდებულება საკუთარი მოქალაქეების მიმართ?

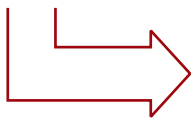
სარეკომენდაციო აქტივობა II.

გაეცანით მასალებს და შეავსეთ კოგნიტური დაიგრამა ბოლშევიკური რეპრესიების მიზეზების შესახებ.

მიზეზი და შედეგი

მოვლენა #1

ეს მოხდა იმიტომ, რომ:

შედეგი:

მოვლენა #2

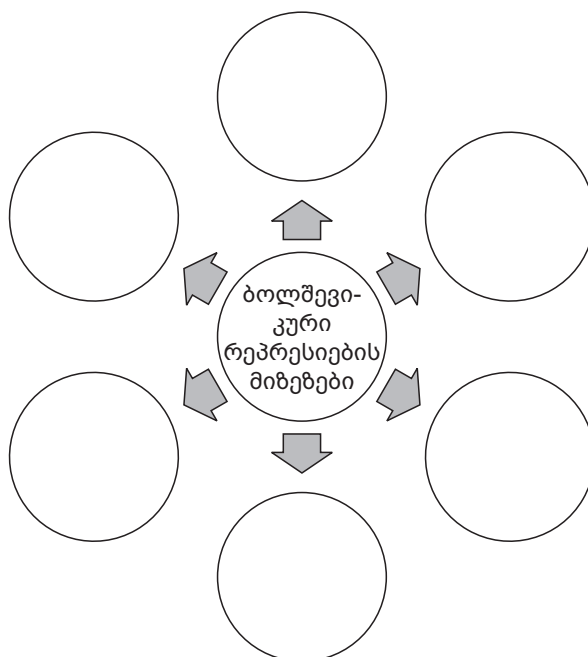
ეს მოხდა იმიტომ, რომ:

შედეგი:

სარეკომენდაციო აქტივობა III.

შეავსეთ დიაგრამა ბოლშევიკური რეპრესიების დაწყების მიზეზების მიხედვით

სარეკომენდაციო აქტივობა IV.

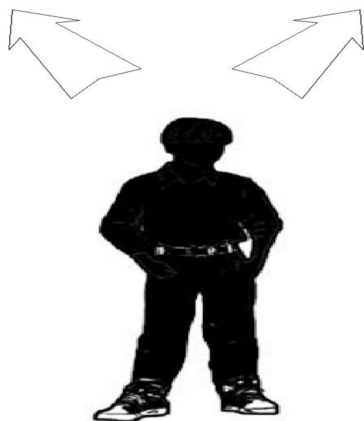
გაეცანით კონტექსტ-მაგალითს და შეავსეთ პერსონაჟის რუკა

როდის ხდება მოქმედება: სად ხდება მოქმედება:		
მთავარი გმირი: მეორეხარისხოვანი პერსონაჟები:		
სიუჟეტი (პრობლემა):		
მოვლენა 1:	მოვლენა 2:	მოვლენა 3:
შედეგი:		

სარეკომენდაციო აქტივობა V.

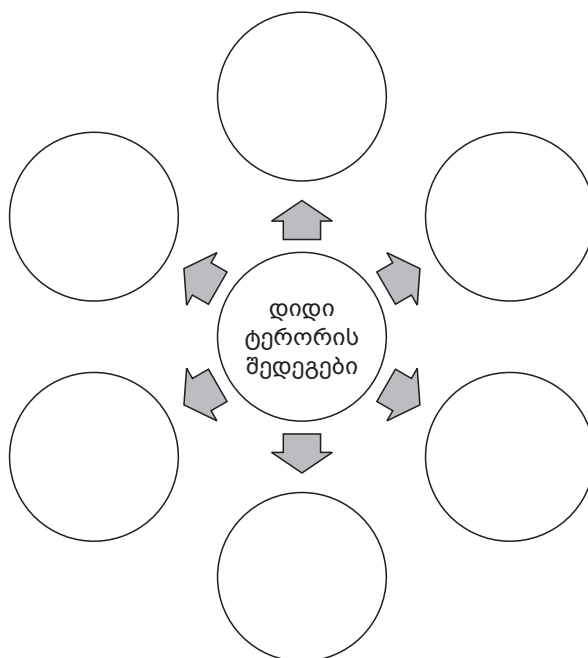
გაეცანით კონტექტს-მაგალითს და შეავსეთ პერსონაჟის რუკა

სად იმყოფება; რატომ?	
რას აკეთებს/როგორ იქცევა:	
რას ამბობს:	
რა ემოციები აქვს:	
ეცვლება თუ არ დამოკიდებულება საბჭოთა სისტემის მიმართ? რატომ?	

სარეკომენდაციო აქტივობა VI.

გაეცანით მასალებს და შეავსეთ დიაგრამა საქართველოში განხორციელებული ბოლშევიკური რეპრესიების შედეგების მიხედვით:

წასაკითხი მასალა (რიდერი)

ბოლშევიკური რეპრესიები და დიდი ტერორი საქართველოში

საქართველოში საოკუპაციო ხანის პირველ თვეებში, ბოლშევიკური რეჟიმი ლენინის ინსტრუქციების გათვალისწინებით, მაქსიმალურად ცდილობდა შეეფუთა და გარკვეული ლეგიტიმაცია მიეცა შეიარაღებული დაპყრობის ფაქტისათვის და ოფიციალური რიტორიკით და პროპაგანდით საქართველოს საზოგადოებას და გარესამყაროს დაუინფორმებდა, რომ საქართველოში მხოლოდ „გადატრიალება“ მოხდა და ქვეყანა კვლავ - დამოუკიდებელი იყო. გარდა პროპაგანდისტული დღის წესრიგისა, ამ რიტორიკას ისიც აძლევდა საფუძველს, რომ ომის შემდგომ, ქართულ საზოგადოებაში საოკუპაციო ხელისუფლებისადმი გაღიზიანების და შეურიგებლობის მუხტი დიდი იყო. ქვეყანას უკვე გააჩნდა 3 წლიანი დამოუკიდებლობის და დემოკრატიული ინსტიტუტების მშენებლობის წარმატებული გამოცდილება, რაც ანგარიშგასაწევ ფაქტორს წარმოადგენდა ოკუპაციის შემდგომად.

კომუნისტური პარტიის წევრი ლევ ტროცკი საქართველოში ანტისაბჭოთა განწყობების შესახებ:

ნაადრევმა გასაბჭოებამ საქართველოში გარკვეული პერიოდის განმავლობაში გააძლიერა მენშევიკები და გამოიწვია ფართო მასობრივი აჯანყება 1924 წელს. თვითონ სტალინის აღიარებითაც, საქართველო წაღმა-უკუღმა უნდა გადახნულიყო. თავისთავად ქართველი ხალხის თითქმის მთლიანად გლეხური და წვრილბურჟუაზიული შემადგენლობა, რა თქმა უნდა, დიდ სიძნელეებს ქმნიდა. ამას თან ერთვისა სამხედრო მოულოდნელობის ის წრე, რომლითაც საქართველოს გასაბჭოება მოხდა.

საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქი, გლეხები და პოლიტიკოსები საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების მოქმედებების შესახებ;

საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქის ამბროსი ხელაიას მემორანდუმი გენუის საერთაშორისო კონფერენციას. 7 თებერვალი, 1922: ...1921 წლის 25 თებერვალს პატარა უთანასწორო ბრძოლაში სისხლისგან დაცლილ საქართველოს [რუსეთმა] ხელმეორედ დაადგა კისერზე ისეთი მძიმე და სამარცხვინო მონობის უღელი, რომლის მსგავსი არ განუცდია თავის მრავალ საუკუნეთა ისტორიაში. ოკუპანტები, მართალია, ლამობენ, შინ და გარეთ ყველანი დაარწმუნონ, რომ მათ გაათავისუფლეს და გააბედნიერეს ქართველები, მაგრამ რამდენად ბედნიერად გრძნობს თავს ქართველი ერი, ეს ყველაზე უკეთ ვუწყი მე. ერი გმინავს, მაგრამ საშუალება არა აქვს ხმის ამოღებისა... მას უბღალავენ მამაპაპურ ეროვნულ კულტურას, მას უბღალავენ წმიდათა-წმინდა სარწმუნოებრივ გრძნობას და, სინდისის თავისუფლების დროშის ქვეშ, ნებას არ აძლევენ, თავისუფლად დაიკმაყოფილოს რელიგიური მოთხოვნილება. მისი სამღვდელოება უკიდურესად დევნილია. მისი ეკლესია, ეს ძველისძველი ფაქტორი საქართველოს ეროვნული სახელმწიფოებრივი ამაღლებისა და ძლიერებისა, დღეს უფლებააყრილია. ერი გმინავს, მაგრამ საშუალება არა აქვს ხმის ამოღებისა.

წყარო ა) „საქართველოს დამოუკიდებლობის კომიტეტის“ მიმართვა ერთა ლიგას, 1923 წლის 26 მაისი

„ყველა ქვეყნის სოციალისტურ პარტიებს და ყველა ქვეყნის სახელმწიფო მთავრობას ქართველი ერის სახელით საქართველოს დამოუკიდებლობის კომიტეტი, რომლის გარშემო შემოკრებილია დღეს მრავალტანჯული ქართველი ერი, მიმართავს ერთა ლიგას და მისი საშუალებით მთელ განათლებულ კაცობრიობას და აუწყებს მათ ქართველი ერის დღევანდელ უბედურ მდგომარეობას. ჩვენ მიერ აღწერილი სურათი ქართველი ერის დღევანდელი მდგომარეობისა იქნება მკრთალი, რადგან შეუძლებელია სიტყვით გადმოცემა იმ ვაების, რომელსაც დღეს განიცდის საქართველო... საქართველოში გამეფდა უსაშინლესი კულტურული და ფიზიკური ტერორი. დღეს საქართველოს განაგებს რუსეთის ჩეკა და დამსჯელი რაზმები... საქართველო სასაკლაოდ არის გადაქცეული. ნადგურდება და ისპობა პატარა კულტურული ერი... რუსეთის დამსჯელმა რაზმებმა ამ ორი წლის განმავლობაში ააოხრეს და ცეცხლს და მახვილს მისცეს საქართველოს მთელი ოლქები: კახეთი, სვანეთი, გურია...“

საქართველოში არ გაისმის არა თუ თავისუფალი სიტყვა და აზრი, მორწმუნე ხალხს ლოცვააც აღარ შეუძლია. ბოლშევიკურმა რუსეთმა დაანგრია და გაანადგურა ეკლესია-მონასტრები... საშუალო საუკუნეების ინკვიზიცია არარაა იმ წამებასთან, რომელსაც ოკუპანტები აყენებენ მუშებსა და გლეხებს... ერთა ლიგისადმი მიმართვა ქართველი ერისათვის არის ერთი საშუალებათაგანი... ისმინეთ ხმა პატარა ერისა. ეს ერი იფლიტება ფიზიკურად, ისპობა მისი კულტურა, ინგრევა მისი კულტურული კერა“.

1924 წლის 28 აგვისტოს საქართველოში საბჭოთა ოკუპაციური რეჟიმის წინააღმდეგ მასშტაბური გამოსვლა დაიწყო, რომელმაც თითქმის მთელი საქართველო მოიცვა. აჯანყების მასობრივობამ აჩვენა, რომ საბჭოთა რეჟიმი საქართველოში თავიდანვე არაპოპულარული იყო. მასში მონაწილეობა მიიღო ყველა ფენის წარმომადგენელმა ქართველობამ მთელი ქვეყნიდან. აჯანყება დამარცხდა, საბჭოთა საოკუპაციო სისტემამ სისხლში ჩაახშო იგი. უცნობია ზუსტი რიცხვი, თუმცა სავარაუდოა, რომ ბოლშევიკების მიერ დახვრეტილთა რიცხვი რამდენიმე ათასს აღწევს. პირველი რესპუბლიკის ერთ-ერთმა ლიდერმა, ნოე რამიშვილმა აჯანყების შეფასებისას აღნიშნა: „აგვისტო-სექტემბრის განმავლობაში 1924 წ. ქართველმა ერმა იარაღით ხელში სცადა თავისუფლების“

მოპოვება, მაგრამ ამაოთ. ატანყება დამარცხდა, რუსის ლაშქარმა სძლია ერთსულოვნათ ამოძრავებულ ქართველობას. მტერმა ააოხრა საქართველო და გაულიტა მისი საუკეთესო შვილები. მთელი ქართველი ერი ძაძებში გახვეულია. მტერი არ ერიდება არავითარ ძალდატანებას, რომ საქართველო სისხლის მორევში ჩაახრჩოს და ტერორით და ათასნაირი ხრიკით ქართველი ერი სულიერათ გასტეხოს. ამაო ცდაა. ქართველი ხალხი გამოწრთობილია ხანგრძლივ ეროვნულსა და რევოლუციონურ ბრძოლაში. მან კარგად იცის დიდებული პოეტის სიტყვები: „ჭირსა შინა გამაგრება ისე უნდა, ვით ქვითკირსა“.

ნოე ხოშბიჩი
*
ჩსაუბიჩის პინათომოქედების
პინისტრი;
ბოლშევიკება დახვჩილეს 1924-ში

ჩსაუბიჩა 100
civil.ge

ვალიკო ჯუღელი
*
პირველი ჩსაუბიჩის სახალხო
გეარჩიის შუი;
1924 წლის ვი აპრისტოს დახვჩილეს
ბოლშევიკება ოპუანება

ჩსაუბიჩა 100
civil.ge

ბენია ჩხიკვიშვილი
*
თბილისის პირველი დემოკრატიულად
არჩეული გეი;
დახვჩილეს ბოლშევიკება
ოპუანება 1924-ში

ჩსაუბიჩა 100
civil.ge

გომიზა ჭალავა
*
ვი წლისაჲ არ იყო, ბოლშევიკება
რომ დახვჩილეს 1924-ში.

ჩსაუბიჩა 100
civil.ge

ილია კოპალეშვილი

პირველი ჩსაუბიჩის
პარლამენტაი,
ბოლშევიკება დახვჩილეს
1924წ. აპრისტოში

ჩსაუბიჩა 100
civil.ge

ვასილ გუჩუა
*
აფხაზი დეპუტატი;
38 წლის ასაკში საქართველოსთვის
ბოლშევიკება დახვჩილეს

ჩსაუბიჩა 100
civil.ge

1936-38 წლების რეპრესიებს საფუძველი 1934 წელს ჩაეყარა, როდესაც ლენინგრადის პარტორგანიზაციის ხელმძღვანელი, ძველი ბოლშევიკი, სერგეი კიროვი მოკლეს. ამბობენ, რომ ეს მკვლელობა თავად სტალინის მიერ იყო დაგეგმილი. 1936 წელს, სტალინმა ძალაუფლების საბოლოოდ ხელში ჩასაგდებად და მის გასამყარებლად იმ ბოლშევიკების დახვრეტა დაიწყო, რომლებსაც ხალხში ავტორიტეტი ჰქონდა. ბელადის სიაში პირველი ადგილი უპირველესად ძველ ბოლშევიკურ გვარდიას, ლევ ტროცკის მომხრეებს ეჭირათ. რეპრესიების სქემა ამგვარად გამოიყურებოდა: საბჭოთა კავშირში სტალინის ყველა მოწინააღმდეგე ფიზიკურად უნდა განადგურებულიყო - იჭერდნენ, ხვრეტდნენ, ამხელდნენ ძველ რევოლუციონერებს. საბჭოთა ხელისუფლებამ ძალაუფლების განსამტკიცებლად დაიწყო მასობრივი რეპრესიები და ტერორი, რაც საზოგადოების ყველა ჯგუფს შეეხო: მეცნიერებს, მწერლებს, მსახიობებს, უბრალო ადამიანებს.

1936 წელს მოსკოვში ქართული კულტურის დეკადა გაიმართა, მიზანი - მთელ საბჭოეთს უნდა გაეგო, როგორი დიადი სამშობლო აქვს დიდ სტალინს. მეორე ქართველი ბოლშევიკის, ბერიას თაოსნობით დღეებმა ტრიუმფით ჩაიარა: ოფიციალური კულტურული ნაწილის გარდა უამრავი ადამიანის მოგონებებში აღწერილია არაოფიციალური, ბანკეტების ნაწილი, სადაც სტალინი აღფრთოვანებული იყო თანამემამულეების გარჯით, მეგობრულად ეხუმრებოდა, ლოცავდა და როგორც ამბობენ „ალავერდს ალავერდზე გადადიოდა“. სულ რაღაც 1 წელი არ იყო გასული, რაც მსგავსი „ტრიუმფით“ გაგრძელდა რეპრესიები საქართველოში. დეკადის მონაწილეებიდან ზოგი დახვრიტეს, ზოგი გადაასახლეს, ზოგს ცხოვრება დაუნგრეს.

ნაწყვეტი 1934 წლის 1 დეკემბრის დადგენილებიდან სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში შეტანილი ცვლილებების შესახებ:

1. საქმეების გამოძიება დასრულდეს არაუმეტეს ათი დღის განმავლობაში;
2. საბრალდებო დასკვნა გადაეცეთ ბრალდებულებს სასამართლოზე საქმის განხილვამდე ერთი დღით ადრე;
3. საქმე მოსმენილ უნდა იქნას მხარეების მონაწილეობის გარეშე;
4. არ დაიშვება განაჩენების გასაჩივრება, ისევე როგორც შუამდგომლობა შეწყალების შესახებ;
5. სასჯელის უმაღლესი ზომის [დახვრეტის] განაჩენი დაუყოვნებლივ უნდა იქნას სისრულეში მოყვანილი.

დახვრეტილებზე გაიცეს ცნობა: „მისტილი აქვს ათი წელი ქონების კონფისკაციითა და სასჯელის მკაცრი რეჟიმის ბანაკში მოხდით, მიმოწერისა და ამანათის მიღების უფლების გარეშე.

საქართველოში 1937 წლის 7 ივლისს ლავრენტი ბერიას ბრძანებით შეიქმნა განსაკუთრებული სამეული, რომლის წევრებიც იყვნენ. საქართველოს შინაგან საქმეთა სახალხო კომისრის მოადგილე აქვსენტი რაფაგა, საქართველოს რესპუბლიკის პროკურორი ილარიონ ტალახაძე და მუშათა და გლეხთა მილიციის უფროსი შალვა წერეთელი. განსაკუთრებულმა სამეულმა 1938 წლის ოქტომბრის ჩათვლით იმუშავა. სამეულის მიზანი იყო განსაკუთრებული წესით, სასამართლოს გარეშე, მომხდარიყო ადამიანების რეპრესირება ორი კატეგორიის მიხედვით: პირველი კატეგორია სასჯელის უმაღლეს ზომას – დახვრეტას გულისხმობდა, ხოლო მეორე – სხვადასხვა ვადით შრომა-გასწორებით კოლონიაში გადასახლებას.

ფოტოზე: „განსაკუთრებული სამეული“: აქვსენტი რაფაგა, შალვა წერეთელი და სერგო გოგლიძე

ადამიანების დაპატიმრების, ზედამხედველობის, გამოძიების, სასჯელის სისრულეში მოყვანის უზარმაზარი სამუშაო კი შინსახკომმა შეასრულა. ახალგაზრდა „ჩეკისტები“, რომლებსაც მუშაობის გამოცდილება ჯერ არ ჰქონდათ, ლიმიტების შესასრულებლად შინსახკომის კარტოთეკის მასალებს იყენებდნენ, რომ დასაპატიმრებლად სასურველი ადამიანები ეპოვათ. თავდაპირველად უმთავრესი კონტინგენტი კულაკები იყვნენ და თანამშრომლებიც მათ კარტოთეკის ფურცლებზე ეძებდნენ. ასე დაერქვა ბრძანება 00447-ის ეგიდით მიმდინარე ოპერაციას „კულაკური“ ოპერაცია (რუს. Кулацкая операция).

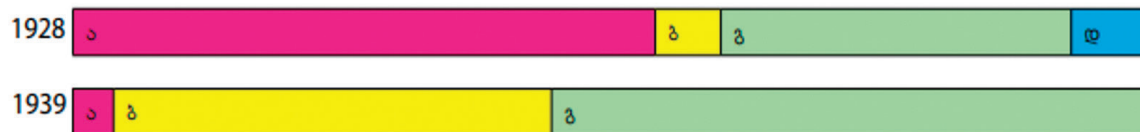
1. ნარნერა პლაკატ ზუ დაუთესაი მინის არც ერთი პუტარია!
 2. ნარნერა პლაკატ ზუ გაეცაროთ კულაგები კოლმურეობიდან.
 3. ნარნერა პლაკატ ზუ კარგად ეიმუმათი – მეტი პური გვექნება!
 4. ნარნერა პლაკატ ზუ გაეცადლოთ კულაკი კოლმურეობიდან!
 5. ნარნერა პლაკატ ზუ მიღმეცურ მოსაგაღს დამკერდელი შრომითი ავიღებთ.
- (კულაკები გველა ზუ მიცური, ცეცელა ზუ უზეზო, გველა ზუ გულური ტესპლუტატორები არიან. სხვა ცეცელა მისტორიამი მათ არაერებულ აღადგინეს შემამულეთა, მეფეზის, მღვდელისა და კაპიტალისტების ძალაუფლება – ლენინი)

საბჭოთა პლაკატები

სურ. 1 ნარნერა რელიგია – სანამ-
ლაგია გაუფრთხილი მაეშეპეს.
სურ. 2 ნარნერა რელიგიის
წინააღმდეგ ბრძოლა სოციალ-
იზმისთვის ბრძოლა!!!
სურ. 3 ნარნერა რელიგია ხუთ-
ნლეფის მუზრუქია!
ძირს რელიგიური დღესასწაულე-
ბი ყველანი მებრძოლ უღმერთო-
თა საზოგადოებაში!
რელიგია მშრომელთა დამონების
საშუალებაა!
ყველა რელიგია ერთნაირად ენებს
სოციალიზმის მშენებლობას!

სქემა: საბჭოთა კავშირის მოსახლეობის სოციალური განაწილება XX საუკუნის 20-30- იან წლებში

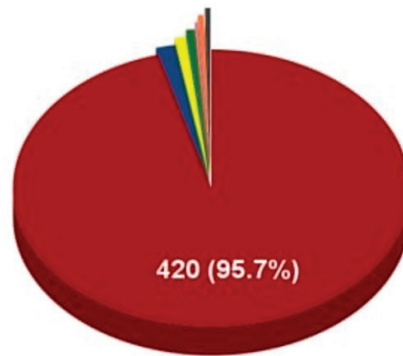

ა – საკუთარი მეურნეობის მქონე გლეხები
 ბ – კოლმეურნე გლეხები
 გ – მუშები და მოსამსახურეები
 დ – ბურჟუაზია და მდიდარი მესაკუთრეები

1937 წლის 8 ივლისს საქართველოს ცკ-ის პირველმა მდივანმა ლავრენტი ბერიამ მოსკოვში გაგზავნა რეპრესირებულთა ლიმიტების თხოვნა – ეს ნიშნავდა, რომ მან მოიძია პირველი კატეგორიით დასასჯელი 1 419 ადამიანი, ხოლო მეორე კატეგორიით – 1 562 ადამიანი. ბერიამ წერილში დაამატა, რომ არსებობენ ადამიანები, რომლებიც საშიშნი არიან და სასურველია მათგან საზოგადოების გაწმენდა; რომ ასეთების რაოდენობა 2 000-ს აღწევდა და რომ მას შეეძლო მათი რეპრესირებაც. ამ წერილის მთავარი მიზანი იყო, მოსკოვს გაეზარდა საქართველოსათვის რეპრესირებულთა ლიმიტი. მსგავსი სურათი იყო სხვა საბჭოთა რესპუბლიკებშიც. ადგილობრივი ელიტა მოსკოვის წინაშე თავის მოწონებას გაზრდილი ლიმიტებით და მკაცრი რეპრესიებით ცდილობდა.

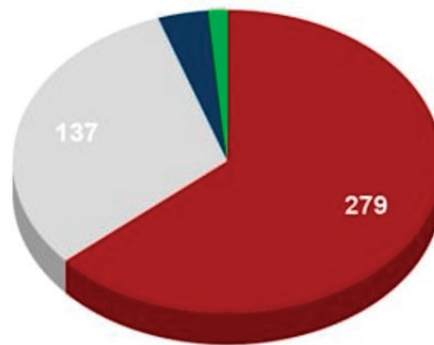

სასჯელის ზომა

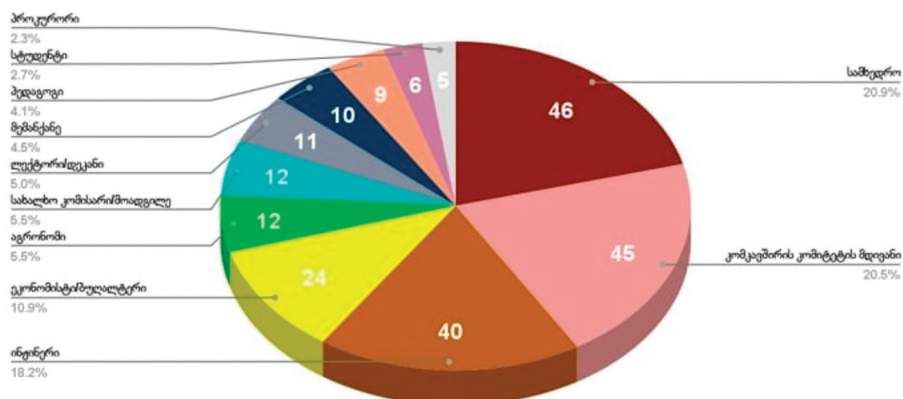
- დახვრეტა
- 10 წელი
- 8 წელი
- 5 წელი
- გათავისუფლება
- საქმე ბრალდებულთან ერთად გაიგზავნა სომხეთში
- გაურკვეველია

პარტიულობა

- საქართველოს სსრ ან საკავშირო კომპარტიის ყოფილი ან მოქმედი წევრი/კანდიდატი
- უპარტიო
- კომკავშირის ყოფილი ან მოქმედი წევრი
- არ უფიქსირდება პარტიული კუთვნილება

პროფესია/საქმიანობა

წყარო ა) შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის №00447 საიდუმლო ბრძანება ოპერაცია ყოფილი კულაკების, კრიმინალებისა და სხვა ანტისაბჭოთა ელემენტების რეპრესიების შესახებ

საგამოძიებო მასალების მიხედვით დგინდება, რომ სოფლად დასახლდა რეპრესიებს გადარჩენილი, დამალული, ბანაკებიდან, გადასახლებიდან და შრომითი ბანაკებიდან გამოქცეული ყოფილი კულაკების მნიშვნელოვანი ნაწილი, ასევე წარსულში რეპრესირებული ეკლესიის მსახურნი და სექტანტები, ანტისაბჭოთა შეიარაღებული გამოსვლების აქტიური მონაწილეები; სოფელში თითქმის ხელშეუხებლად დარჩნენ ანტისაბჭოთა პოლიტიკური პარტიების კადრები, ასევე ბანდიტური აჯანყებების აქტიური მონაწილეები, თეთრები და სხვ.

ზემოთ ჩამოთვლილი ელემენტების ნაწილმა, ქალაქიდან სოფელში გადასვლის შემდეგ შეაღწია სამრეწველო სანარმოებში, ტრანსპორტსა და მშენებლობაზე... როგორც დადგინდა, ისინი ყველანი ანტისაბჭოთა დანაშაულის ნამქუზებელები არიან...

სახელმწიფო უშიშროების ორგანოების წინაშე დგას ამოცანა – დაუნდობლად გაანადგუროს ანტისაბჭოთა ელემენტების ეს ბანდა, დაიცვას საბჭოთა მშრომელი ხალხი მათი კონტრრევოლუციური გამოხტომებისგან და ერთხელ და სამუდამოდ დაასრულოს მათი საბჭოთა სახელმწიფოს საფუძვლების ძირგამომთხრელი საქმიანობა.

ამასთან დაკავშირებით ვბრძანებ – 1937 წლის 5 აგვისტოდან ყველა რესპუბლიკაში, მხარესა და ოლქში დაიწყოს ყოფილი კულაკების, აქტიური ანტისაბჭოთა ელემენტებისა და კრიმინალების წინააღმდეგ რეპრესიების ოპერაცია.

წყარო ბ) საქართველოს ეროვნული არქივი: მოგონებები, დღიურები, ჩანაწერები – დ. გორგაძე, „მოგზაურობა ჯოჯოხეთში“

„ორთქალის ციხის დიდ საკანში, სადაც მე შემიყვანეს, ას ორმოცზე მეტი პატიმარი დამხვდა. საწოლების რიცხვი კი ოცდაათს არ აღემატებოდა, უმრავლესობა ქვის იატაკზე იწვა. ორთქალის ციხე ათასს შვიდას თუ ათასს რვაასს კაცს იტევს. 1937-1938 წლებში კი პატიმრების რიცხვი რვა ათასს აღემატებოდა. საკანში უამრავი ნაცნობი და უფრო მეტი ჩემთვის ცნობილი ქართველი ინტელიგენტი დამხვდა. ანტიკური დროის ლიტერატურის გამოჩენილი სპეციალისტი, პროფესორი გრიგოლ წერეთელი, თბილისის მიტროპოლიტი ვარლამი (მახარაძე), ცნობილი ვექილი სერგო ჟორჯოლიანი, კეთილშობილებით და წესიერებით აღსავსე ეკონომისტი კოტე სუმბათაშვილი, დარბაისელი და განათლებული დ. ჭიჭინაძე და სხვები. ყველას, ვინც საკანში ვიყავით, დაღივით გვქონდა დასმული ესა თუ ის ბრალდება ანტისაბჭოთა საქმიანობაში.

გ. წერეთელი ფაშისტად და ჯაშუშად მონათლეს, მიტროპოლიტ ვარლამს ათეული „ცოდვა“ აღმოუჩინეს, კ. სუმბათაშვილს „მონარქიზმის“ აღდგენის ზრახვებს სწამებდნენ, კ. ჯ-ძე და ს. ჟ-ანი მენშევიკებად მიაჩნდათ. ეს უკანასკნელი ოდესღაც ნამდვილად ყოფილა მენშევიკების პარტიაში, მაგრამ რამდენად შორს იყო ამჟამად ყოველივე ეს ამისგან“.

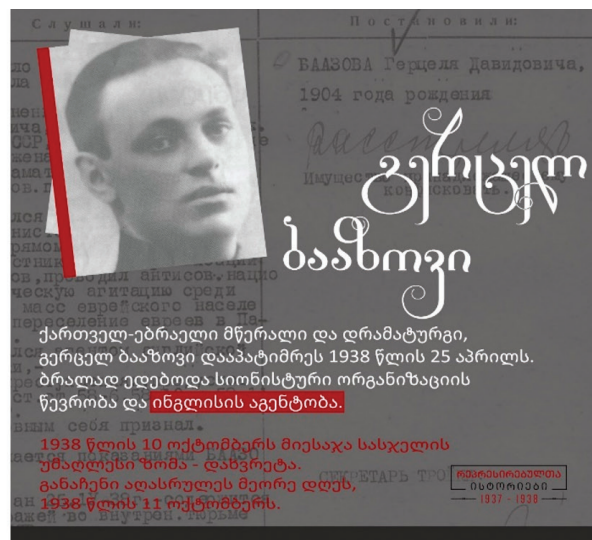
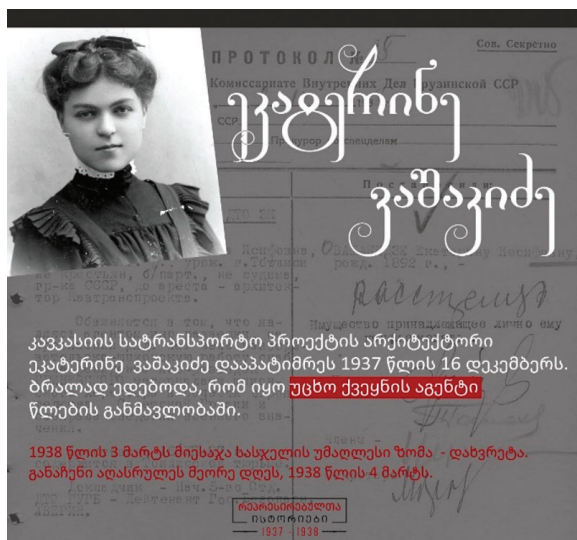
1937 წელს საქართველოში სხვა წლებისგან განსხვავებული სექტემბერი დადგა. ქვეყანაში ბევრი ადამიანი, მათ შორის ჯალათებიც კი ყოველ ღამით ელოდნენ მათი სახლის კარზე შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის თანამშრომლების კაკუნს... ბევრმა ვერ გაუძლო და დამსმენად გადაიქცა, თუმცა არც ეს იყო გადარჩენის გარანტია... მხოლოდ ერთ, სექტემბრის თვეში მხოლოდ უშუალოდ სტალინის მიერ ხელმოწერილი სიით 420 ადამიანი დაიხვრიტა. 65 გადაასახლეს, რომელთაგან ბევრი უკან აღარ დაბრუნებულა. რეალურად, განადგურებული ადამიანების რიცხვი რამდენიმე ათასზე მეტი იყო: როგორც წესი, გასამართლებულების ოჯახის წევრებს, ახლო ნათესავებს, მეგობრებს და

მათთან დაკავშირებულ სხვა პირებს საზოგადოება „ხალხის მტრის შვილების“, „მოღალატეების“ იარლიყს აკრავდა. ამ ადამიანებისთვის დახურული იყო ყველა კარი, სკოლის ასაკის ბავშვებთან კლასელებიც კი ერიდებოდნენ საუბარს, ქუჩაში გამოსვლისას მათი შეურაცხყოფა სხვებისთვის თვითგადარჩენას ნიშნავდა და ა.შ.

1937 წლის აგვისტოდან დეკემბრამდე ლიმიტების რაოდენობა 5 000-დან 17 500-მდე გაიზარდა, მათ შორის, პირველი კატეგორიისთვის – 2 000-დან 7 500-მდე. ამ დროს საქართველოს მოსახლეობა სულ 3 376 946 ადამიანს შეადგენდა. 1937 წლის 21 დეკემბერს სამეულმა 350 ადამიანი გაასამართლა, აქედან პირველი კატეგორიით – 102, ხოლო მეორე კატეგორიით – 248 ადამიანი. ამ შემთხვევაში გამოდის, რომ სამეულის წევრებმა 24-საათიანი მუშაობის შემთხვევაში (რაც, რასაკვირველია, შეუძლებელი იყო) ადამიანის ბედის გადაწყვეტაზე საშუალოდ 4 წუთი და 11 წამი დახარჯეს. ეს კი იმაზე მეტყველებს, რომ სამეულის მუშაობა ხშირ შემთხვევაში კონვეიერული პრინციპით ხდებოდა.

ადამიანს, სანამ მის საქმეს სამეული განიხილავდა, ხანგრძლივი და ძალიან უსიამოვნო პროცედურები უნდა გაეწეოდა. თითოეულ დაპატიმრებულზე იქმნებოდა სისხლის სამართლის საქმე. გამოძიება ენით აღუწერელი სისასტიკით მიმდინარეობდა. აღიარებითი ჩვენების მოსაპოვებლად გამოძიებლები წამების სხვადასხვა მეთოდს იგონებდნენ. შინსახკომის თანამშრომლების გავლენა და წარმატებული მუშაობა იმით ფასობდა, თუ რამდენად სწრაფად და ხშირად მოიპოვებდა დაპატიმრებულისგან აღიარებით ჩვენებას. ფიზიკურ ზემოქმედებაზე სანქციას უშუალოდ შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარი გოგლიძე გასცემდა ზეპირსიტყვიერად.

რეპრესიები შეეხო საბჭოთა კავშირის ყველა ქვეყანას. მსოფლიოს უდიდეს სახელმწიფოში პრაქტიკულად განადგურდა მოაზროვნე საზოგადოება და ასპარეზი პარტიისადმი ბრმად ერთგულ, როგორც ერთი ქართველი საზოგადო მოღვაწე წერდა - „მე მოვკლავ დედას, დავახრხო მამას, რევოლუცია თუ მომთხოვს ამას“, სტრიქონების რეალობაში შემსრულებელ ადამიანებს დარჩათ. გარდა სტალინური სიებისა, საბჭოთა კავშირსა და საქართველოში მიმდინარეობდა “კულაკური” და ნაციონალური ოპერაციები, მილიციის სამეულები სასამართლოები. ამ მოვლენების ერთობლიობას “დიდი ტერორი” ეწოდა, ხოლო საერთო ჯამში რეპრესიების მსხვერპლთა რაოდენობამ საქართველოში 30.000-მდე ადამიანი შეადგინა.

გალაქტიონ მსხილაძის ისტორია

ავტორი: ჭონი დიასამიძე

მათიოჯახივანისერთ-ერთუბანში,გალმავანშიცხოვრობდა.ბებიასგადმოცემის თანახმად, ბიძამისი მენშევიკებთან დაახლოებულია. სახლიდან წასული ქუთაისსა და ვანში საქმიანობდა. ბებია იხსენებდა, რომ გალაქტიონი ტყეში იმალებოდა თანამოაზრეებთან ერთად და ბოლშევიკებთან არაერთი შეხლა-შემოხლა ჰქონიათო. მახსოვს ბებიას ფრაზა - რას ერჩოდა საკუთარ თავს, არ ვიცით. ამაში კარგად ჩანს, რამდენად ძლიერი იყო სისტემის მარწუხები და რა უაზროდ მიიჩნეოდა მის წინააღმდეგ ბრძოლა, თითქოს ბიძამისის ბედი გადაწყვეტილი იყო იმ მომენტიდან, როგორც კი ბოლშევიკებს დაუპირისპირდა. განსაკუთრებით ტრაგიკულია დახვრეტის ეპიზოდი. 19 წლის გალაქტიონს ბოლშევიკები დიდხანს დასდევდნენ და არაერთხელ შეუთვალეს, დანებებულიყო, ოჯახის წევრებითაც ემუქრებოდნენ. საბოლოოდ სწორედ ამ გზით გადაწყვიტეს მისი დაჭერა. ერთ დღეს ჩემს დიდ ბაბუასთან, ანუ გალაქტიონის მამასთან მილიცია მისულა, განყოფილებაში უნდა გამოგვყვეო, უთქვამთ. ბებიას თქმით, იგი მასწავლებელი იყო, პატივისცემით სარგებლობდა ხალხში და ვერც წარმოედგინა, რომ რაიმე სახიფათო შეიძლება მომხდარიყო. მივიდა თუ არა განყოფილებაში, დაიჭირეს, შვილს კი შეუთვალეს, გამოჩნდი, თორემ მამაშენს მოგკლავთო. ისიც მისულა მაშინდელ მილიციაში და მალევე დასახვრეტად წაუყვანიათ. არაერთი ადამიანისგან მსმენია, სად იყო საბჭოთა პერიოდში ვანში დასახვრეტი ადგილი. როგორც ვიცი, დახვრეტილთა ძვლები იქ დღესაც ყრია. სწორედ ამ ადგილას დახვრიტეს ბებიას 19 წლის ბიძა და გვამთან არავის უშვებდნენ. შვილმოკლულ დედას შეუგროვებია მთელი თავისი ძვირფასეულობა და შვილის ცხედრის სანაცვლოდ დარაჯისთვის შეუთავაზებია. დარაჯსაც შეუშვია, თუმცა მრავალ დახვრეტილში გაძნელებია ცხედრის ამოცნობა. თურმე, ბებიას ბიძა დედამისს თითზე ბეჭდით ამოუცნია. შემდეგ შუალამით მარტოს ჩუმად გადაუსვენებია ურმით და დაუმარხავს ისე, რომ არავის სცოდნოდა მისი საფლავი. როგორც ბებია იხსენებს, ეს ყველასთვის ტრაგედია ყოფილა. გალაქტიონის მშობლები ამ ამბიდან მალევე გარდაიცვალნენ, ხოლო მის დას, ჩემს დიდ ბებიას, მთელი ცხოვრება გულზე ლოდად აწვა ძმის ტრაგიკული აღსასრული.

დიდი ტერორის სტატისტიკა საქართველოში 1937-1938 წლები

რეპრესირებული - 29051

დახვრებილი - 14372

გადასახლებული - 14679

სულ საქართველოში შეჭრილიყო 29051 პირი, აქედან დახვრიტილი 14372 პირი, გადასახლებული 14679 პირი. აღნიშნული რაოდენობა შეიცავს დახვრიტულ და გადასახლებულ პირებს.

მასობრივი რეპრესიების სტატისტიკა საქართველოში 1937-1938 წლები НКВД ოპერაცია

კლასური რეპრესია	სტალინური სიბრაძე	ნაზისტური რეპრესია	მედიუმი საბაბი
21107	3621	2119	2204
დახვრება			
10563	3443	367	0
გადასახლება			
10544	179	1752	2204

დიდი ტერორის ოპერაციების განმარტებები

„ფელაქური“ ოპერაცია
ოპერაცია შედიოდა ტერორის (და 1937 წლის „დახვრების“ ოპერაციის) ნაწილში. „ფელაქური“ ოპერაციის მიზანია დახვრების 500-1000 პირი. დახვრების 500-1000 პირი. დახვრების 500-1000 პირი.

„ნეკროპოლი“ ოპერაცია
ოპერაცია შედიოდა ტერორის (და 1937 წლის „დახვრების“ ოპერაციის) ნაწილში. „ნეკროპოლი“ ოპერაციის მიზანია დახვრების 500-1000 პირი. დახვრების 500-1000 პირი.

www.idfi.ge

სამეულის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები დაუყოვნებლივ უნდა აღსრულებულიყო. კულაკურმა სამეულმა თავისი მუშაობის დროს 21 107 საქმე განიხილა, საიდანაც 10 563 ადამიანს მიესაჯა სასჯელის უმაღლესი ზომა – სიკვდილი, ხოლო დარჩენილ 10 544-ს – სხვადასხვა ვადით შრომა-გასწორებით კოლონიებში გადასახლება.

ამ რეპრესიებს არ ჰქონია ინდივიდუალური ხასიათი და ხშირად კოლექტიური გაგება ჰქონდა. გასამართლებული ადამიანი კარგავდა საკუთრების უფლებას, მისი საკუთრება კონფისკაციას ექვემდებარებოდა. ჩამორთმეულ სახლებსა და ბინებში სხვა ადამიანებს ასახლებდნენ. პირად ნივთებს ხშირად სპეციალურ ადგილას ყიდდნენ, სადაც მათი შეძენის უფლება მხოლოდ შინსახკომის თანამშრომლების ოჯახების წევრებს (ძირითადად, მათ ცოლებს) ჰქონდათ. მეთვალყურეობის ქვეშ იყვნენ გასამართლებულთა ოჯახის წევრებიც, ცოლებს, ქმრის დანაშაულის შეუტყობინებლობის გამო, ასევე ასახლებდნენ შრომა-გასწორებით კოლონიებში. შვილებიც მეთვალყურეობის ქვეშ იყვნენ.

1936-1938 წლებში გატარებული რეპრესიების ზუსტი სტატისტიკური მონაცემები არ არსებობს. შესაბამისი მიზეზების გამო დამალულია ეს ფაქტები. ცნობილია ის, რომ ამ წლებში 7-8 მილიონი ადამიანი დააკავეს. ე.წ. “ტროიკების” მიერ დახვრეტილია 1 მილიონ ნახევარზე მეტი ადამიანი. აქედან 700 მილიონი უბრალო მუშა, ხოლო 2 მილიონზე მეტი ადამიანი გადასახლებებში გარდაიცვალა. საქართველოს საპრობილევებში დაახლოებით 63 ათასი ადამიანი მოხვდა, აქედან 20 ათასი დახვრიტეს. თუმცა, გულაგებში გარდაცვლილთა და დახვრეტილთა ზუსტი მონაცემები მაინც დაუდგენელია. მიუხედავად არნახული ძალადობისა, საბჭოთა ხელისუფლებას არასდროს უღიარებია, რომ ეს იყო სისტემის, სახელმწიფოს დანაშაული თავისი მოქალაქეების მიმართ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- ისტორია XII კლასი, გამომცემლობა „დიოგენე“, ნატა ახმეტელი, ბონდო კუპატაძე, გვანცა აბდალაძე, ნიკოლოზ მურღულია, თბილისი, 2012
- ისტორია XII კლასი, ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა, ნინო კილურაძე, რევაზ გაჩეჩილაძე, გიორგი სანიკიძე, თბილისი, 2012
- როგორ ვიცხოვრეთ ერთად XX საუკუნეში საქართველოში, ევროკლიო და ისტორიის მასწავლებელთა საქართველოს ასოციაცია (იმსა), 2011 (29 სამუშაო ფურცელი ისტორიის ინტერაქციული სწავლებისთვის)
- კულტურათა გზაჯვარედინი (შავი ზღვის რეგიონოს ქვეყნები და საზოგადოებრივ- პოლიტიკური ცვლილებები XIX- XX საუკუნეში, ევროკლიო და ისტორიის მასწავლებელთა საქართველოს ასოციაცია (იმსა), 2013 (დამხმარე სახელმძღვანელო)
- წერილი ოჯახს (ლუკა ციხისტავის მოგონებები), ნანა ციხისტავი, ნინო ციხისტავი- ხუცოშვილი, თამარ ციხისტავი, თბილისი, 2011 luka_tsikhhistavi_book_2011_by_ntk_2018_new_full.pdf
- სტალინური სიები საქართველოდან, 2014 <https://idfi.ge/ge/stalins-lists-from-georgia>
- საბჭოთა რეპრესიები ქართველი სტუდენტების მეხსიერებაში, 2021 https://idfi.ge/ge/soviet_repressions_in_the_memory_of_georgian_students
- 1937 წლის 22 ნოემბრის სტალინური სია, გიორგი კლდიაშვილი, ანტონ ვაჭარაძე, <https://idfi.ge/public/upload/Analysis/1937%20.pdf>

1937 - 1938 წლების მასობრივი რეპრესიები საბჭოთა საქართველოში, დავით ჭიშკარიანი 3_artcile.pdf

საკითხი II: ქართველები მეორე მსოფლიო ომში

სამიზნე ცნებები: ისტორიული მოვლენა/პროცესი; სივრცე

გაეცანი კონტექსტ-მაგლითს და შეასრულე პროექტული დაგალება

პროექტული დაგალების პირობა

წარმოიდგინეთ, რომ ხართ მეორე მსოფლიო ომის მონაწილე ქართველი ჯარისკაცი, რომელიც აქტიურ მონაწილეობას იღებს სამხედრო მოქმედებებში, აირჩიეთ რომელი სამხედრო ბანაკის მხარეს იბრძოლებთ და შექმენით „თვითმხილველი ჯარისკაცის ჩანაწერები“ სამი მნიშვნელოვანი ამბის - ომის დასაწყისის, მიმდინარეობისა და დასასრულის მიხედვით, რომელიც ასახავს თქვენს ისტორიას/ამბავს.

- რა იყო მეორე მსოფლიო ომის მიზეზები, შედეგები და მნიშვნელობა;
- რა იყო ომში თქვენი, როგორც ჯარისკაცის მოტივაცია/მიზანი და რამდენად მნიშვნელოვანია თქვენი ქვეყნისთვის აღნიშნულ ომში თქვენი მონაწილეობის მიღება;
- რატომ იბრძოდნენ ქართველები სხვადასხვა გეოგრაფიულ არეალში/სივრცეში; რით იყო განპირობებული;
- როგორი/რა გავლენა მოახდინა მეორე მსოფლიო ომმა საქართველოს/ქართველების სოციალურ, ეკონომიკურ და კულტურულ განვითარებაზე;

მეთოდოკური ორიენტირები:

საკვანძო კითხვები: რატომ იბრძოდნენ ქართველები მეორე მსოფლიო ომში დაპირისპირებულ ბანაკებში?

როგორ წარმოვაჩინო „თვითმხილველი ჯარისკაცის ჩანაწერებში“ მეორე მსოფლიო ომის გავლენა საქართველოზე?

სარეკომენდაციო აქტივობა I. წაიკითხეთ შეკითხვები და იმსჯელეთ საკითხის მიხედვით

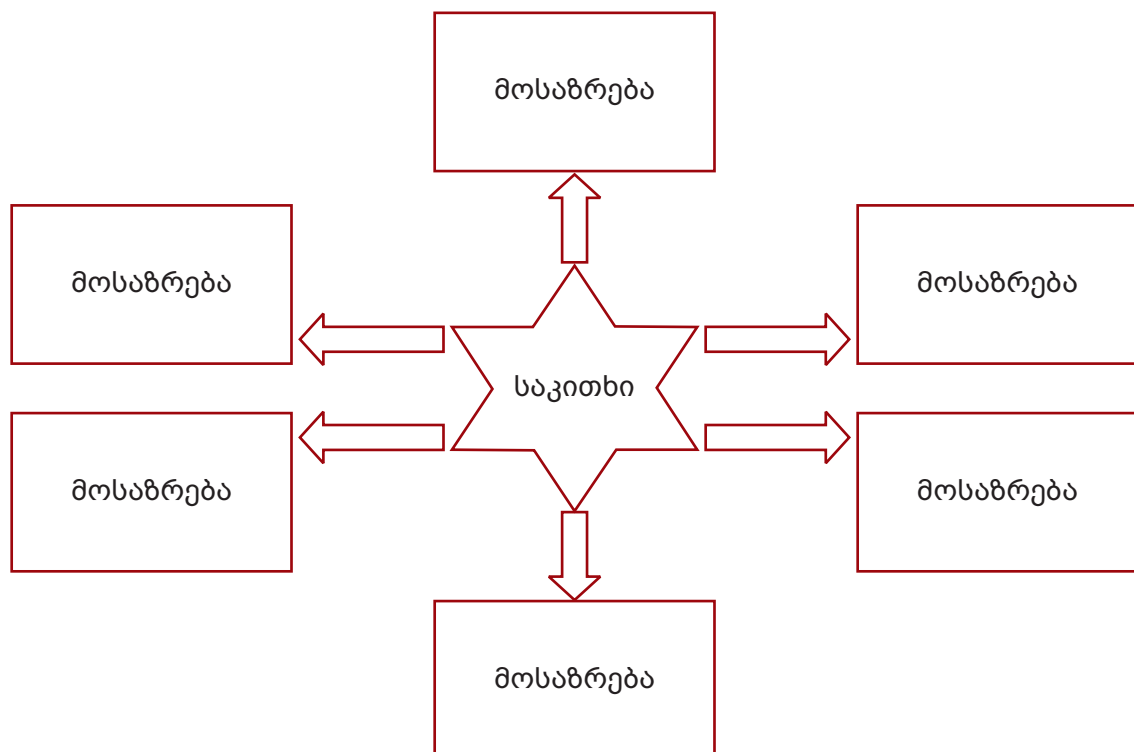
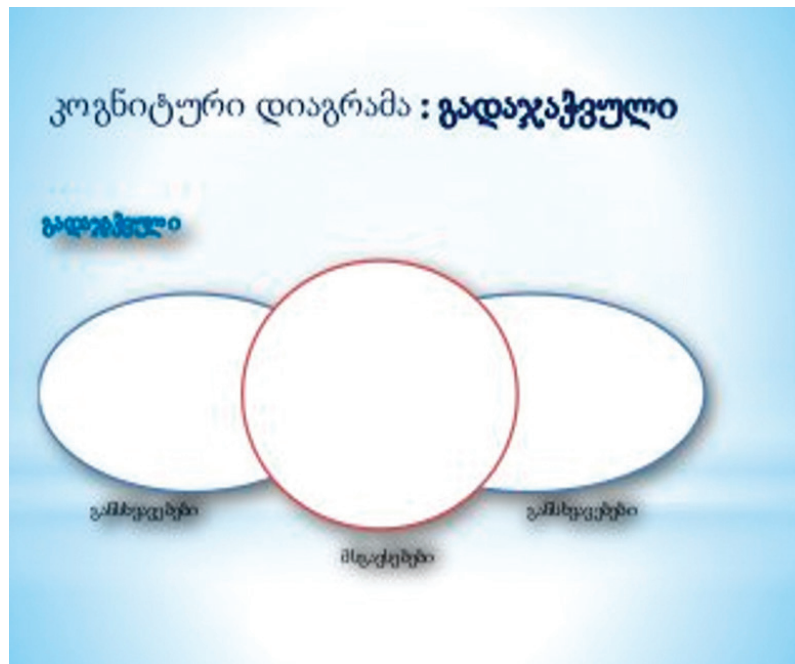
- რატომ დაიწყო მეორე მსოფლიო ომი?
- თქვენი აზრით, რატომ იქმნება მასშტაბური ომის დროს სამხედრო ბანაკები/ბლოკები?
- რომელი სამხედრო ბანაკები/ბლოკები შეიქმნა მეორე მსოფლიო ომის მიმდინარეობისას?
- რა ინტერესები ამოძრავებდათ აღნიშნულ ბანაკებს?
- რომელი დაპირისპირებულ ბანაკში აღმოჩნდნენ ქართველი ჯარისკაცები? რატომ?
- თქვენი აზრით, რამდენად მნიშვნელოვანია პროპაგანდა ომში?
- რამდენად მოახდენდა გავლენას აღნიშნული პროპაგანდა ქართველ ჯარისკაცებზე?
- რა იყო ქართველი ჯარისკაცების მიზანი ომში მონაწილეობისას?
- რამდენად მოახდინა პროპაგანდამ ომის მიმდინარეობაზე გავლენა?
- თქვენი აზრით, რა მიზნები ამოძრავებდა ნაცისტურ გერმანიასა და საბჭოთა კავშირს?
- თქვენი აზრით, რატომ მოახერხა გერმანიამ ევროპის რიგი სახელმწიფოების დაპყრობა?
- თქვენი აზრით, საქართველოს ამ დროს რომელი ბანაკის მხარე უნდა აერჩია? რატომ? (თავისუფალი არჩევანის შემთხვევაში)
- თქვენი აზრით, ქართველ მეომარს რომელი ბანაკის მხარეზე უნდა ებრძოლა?

სარეკომენდაციო აქტივობა II. წარმოიდგინეთ, რომ ხართ საბჭოთა კავშირის/გერმანიის მხარეზე მებრძოლი ქართველი ჯარისკაცი და ქვემოთ მოცემული შეკითხვების მიხედვით შეავსეთ ცხრილი

შეკითხვები:	პასუხი:
რა საქმიანობით იყავით დაკავებული მეორე მსოფლიო ომამდე?	
როგორც ჯარისკაცმა, რატომ გადაწყვიტეთ ომში წასვლა?	
რატომ ჩაებით სამხედრო მოქმედებებში აღნიშნული ბანაკის მხარეს?	
რა მოლოდინები გქონდათ არჩეული ბანაკისგან თქვენთვის და თქვენი ქვეყნისთვის?	
როგორ ფიქრობთ, რა სარგებელი მოუტანა საქართველოს აღნიშნული ბანაკის მხარეზე თქვენმა ბრძოლამ?	
რამდენად მნიშვნელოვანში იყო აღნიშნული ბანაკისთვის თქვენი ბრძოლაში მონაწილეობა?	
რამდენად იქონია ომის შედეგზე თქვენმა მონაწილეობამ?	
რატომ იყო მნიშვნელოვანი აღნიშნული ბანაკის მხარეზე ბრძოლა საქართველოსთვის?	

სარეკომენდაციო აქტივობა III. გაეცანით შეკითხვებს და შეავსეთ დიაგრამები:

- რამ განაპირობა ქართველების აქტიური ჩართვა მეორე მსოფლიო ომში?
- რატომ აღმოჩნდა ქართველები ფრონტის ორივე მხარეს?
- რატომ იბრძოდნენ ქართველები ორივე დაპირისპირებულ ბანაკში?
- რა მიზანი ამოძრავებდა დაპირისპირებულ ბანაკის მხარეზე მეზობელ ქართველ ჯარისკაცებს?

სარეკომენდაციო აქტივობა IV. გაეცანით შეკითხვას, იმსჯელეთ და შეავსეთ ცხრილი:

თქვენ რომელი სამხედრო ბანაკის მხარეს იბრძოლებდით? რატომ?

ცხრილი: 1

	მიზეზი- არგუმენტი	მიზეზი- არგუმენტი	მიზეზი- არგუმენტი	მიზეზი- არგუმენტი	შედეგი
იბრძოლე- ბდით საბჭოთა არმიის მხარეს					

ცხრილი: 2

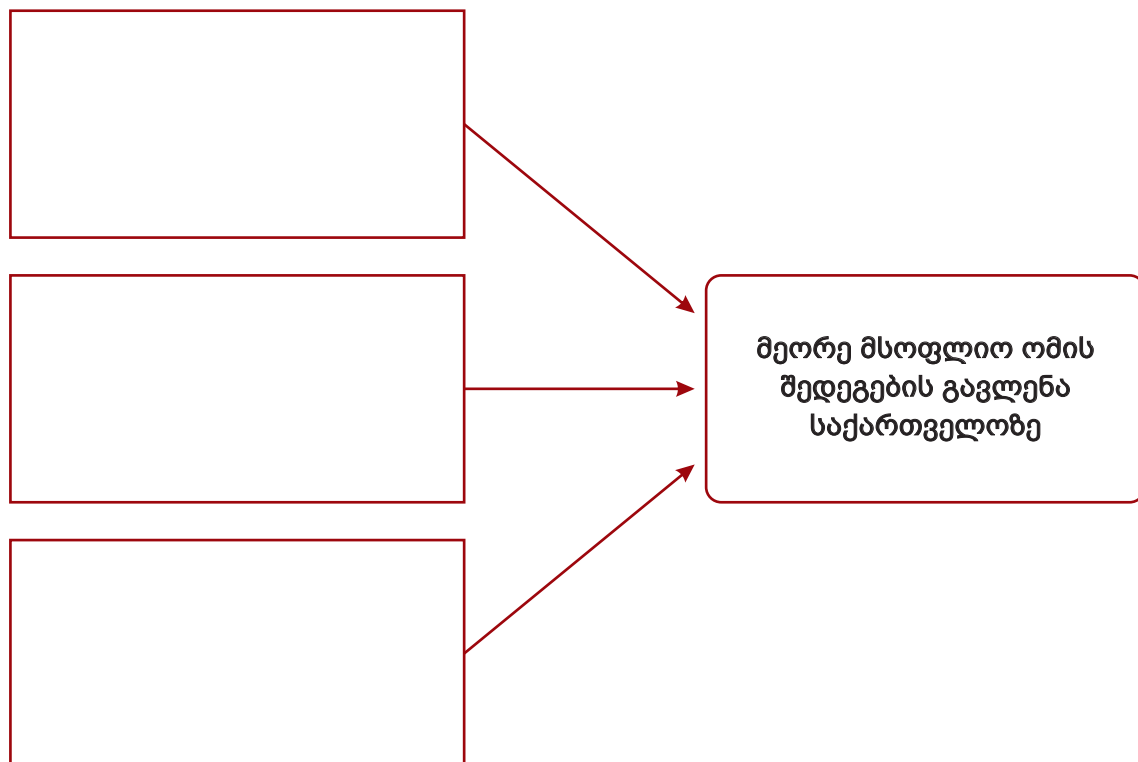
	მიზეზი- არგუმენტი	მიზეზი- არგუმენტი	მიზეზი- არგუმენტი	მიზეზი- არგუმენტი	შედეგი
იბრძოლე- ბდით გერმანიის მხარეს					

სარეკომენდაციო აქტივობა V. ქვემოთ მოცემული შეკითხვების მიხედვით შეავსე ცხრილი

შეკითხვები	პასუხები
რა არის თქვენი, როგორც ქართველი ჯარისკაცის, მიზანი და მოტივაცია ომში ყოფნისას?	
რატომ იყო ომში ქართველების მონაწილეობა მნიშვნელოვანი ორივე მხარეს?	
როგორ ფიქრობთ, ომი დამარცხებული ბანაკის გამარჯვებით რომ დასრულებულ-იყო, რა გავლენას მოახდენდა მსოფლიოზე? საქართველოზე?	
როგორ გადმოგცე ფრონტზე გატარებული ჩემი, როგორც ჯარისკაცის, მნიშვნელო-ვანი დრო/ პერიოდი?	

სარეკომენდაციო აქტივობა VI.

გაეცანით კონტექსტ- მაგალითს და შეავსეთ დიაგრამა „რა გავლენა მოახდინა ომის შედეგებმა საქართველოზე? რატომ?“

კონტექსტ- მაგალითი (ქეისი)

ქართველები მეორე მსოფლიო ომში

უკრაინაში II მსოფლიო ომის დროს მებრძოლი ქართველი ქრისტეფორე გრიგოლაშვილის ჩანაწერები.

ქრისტეფორე გრიგოლაშვილის მოგონებები: (დაიბადა წყალტუბოს რაიონში, დაამთავრა თბილისის საარტილერიო სასწავლებელი, მეორე მსოფლიო ომის დროს უკრაინას ფაშისტებისგან იცავდა, მისი „თავი“ ფაშისტებმა 50- ათას მარკად შეაფასეს).

„ომის გამოცხადების დღიდან ლეგიონი მონაწილეობს სამკვდრო - სასიცოცხლო ბრძოლებში უკრაინის ტერიტორიაზე, განსაკუთრებით კიევის დაცვაში. ამ დროს ჩვენი ლეგიონი და დივიზია შედიოდა 35- ე არმიის შემადგენლობაში, სადაც ამ არმიის შემადგენლობა მთლიანად მოხვდა ალყაში, სადაც ლეგიონის შემადგენლობას მოუწია მკაცრი ბრძოლები, რომ გამოსულიყო ალყიდან. ბოლოს 900 კაცის შემადგენლობით გადმოვედით გაყინულ აზოვის ზღვაზე. 1943 წელს ვიყავი დანიშნული 874-ე სატანკო-საარტილერიო ლეგიონის მეთაურად, სადაც ლეგიონი ჩემი ხელმძღვანელობით იბრძოდა ცენტრალურ, პირველ და მე-4 უკრაინის ფრონტებზე. ლეგიონი მონაწილეობას ღებულობს ბრძოლებში ჩერნიგოვოს, კურსკის, კიევის, ჟიტომორის, ბერდინევის, რუმინეთის, პოლონეთის ტერიტორიების გათავისუფლებაში. ჩეხოსლოვაკიის ტერიტორიის ქალაქებისა და სოფლების გათავისუფლებაში“.

ჩერნოვიცის ბრძოლის დროს ბოლომდე სდია გერმანელ ფაშისტებს, სანამ არ განდევნა ბოლომდე და მერე გადავიდა შეხოსლოვაკიაში და მერე იქ შეხვდა გამარჯვების დღეს. ქრისტეფორე გრიგოლაშვილი ომის დროს ცხრაჯერ დაიჭრა, მამაცობისა და თავდადებისთვის 22 მედალი ჰქონდა მიღებული. საქართველოში 1956 წელს დაბრუნდა.

ომში მონაწილე 92 წლის რაუდენ დანელიშვილის მოგონებები:

„ბერლინის შტურმის მონაწილე ვარ, რეიხსტაგის შტურმის მონაწილე ვარ. რომ გამიწვიეს, წამიყვანეს სტუდენტი ვიყავი, საბრძოლო პოზიციებზე გაგვიყვანეს გურჯაანელები ვინც ვიყავით. 19 წლისა შევსრულდი ფრონტზე, დაზვერვა მქონდა სამსახურად. რუსეთი, მერე უკრაინა, მერე პოლონეთი, მერე გერმანია, აი ეს საბრძოლო გზა მაქვს გავლილი. საშინელი შეიარაღება ჰქონდათ, ჩვენ ეგეთი რაღაცები არ გვქონდა, რაც გერმანელებს ჰქონდათ. იმათ თვითმფრინავები ჰქონდა ღიად მოფრინავდნენ და გვბომბავდნენ უშიშრები იყვნენ ისინიც. ავტომატები არა გვქონდა, ირანული შაშხანები იყო შტიკები ჰქონდა ზედა, დაბალი შეიარაღება გვქონდა, იმათ კიდევ ისეთი ავტომატები ჰქონდათ ცეცხლი გასდიოდათ. აკოფებს, გავთხრიდით და ვიმალებოდით, რომ იმათ არ გადმოელახათ საზღვარი, წინააღმდეგობა გაგვეწია, როცა პოზიციები იქამდე მივიდოდა, რომ უკვე უნდა ამოვსულიყავით და ისინი უნდა გაგვენადგურებინა, პირველი, ვინც ამოხტებოდა, ის იყო მსხვერპლი. ქართველები ერთმანეთს სიმღერით ვამხნევებდით:

მე ქართველი ბუხაიძე, ჰეეე
ბალყარეთის მთებში ვწევარ, ჰარი ჰარალე
რომ შემეძლოს საფლავიდან ჰარი ჰარალე
ძმებო, მხრების წამოწევა ჰე, ჰეე, ჰეიდაა
მე სიცოცხლეს ხელმეორედ ჰეეე
შევწირავდი იმავე მიწას ჰაარალე
მეც, რომ გულზე დამაყარეს ჰეე, ჰეე, ჰეიდა
დავბარებდი ყველა ქართველს, ჰეე ჰეიდა.
მისი წმინდა ვალი არი ჰეეე ჰეიდა
მოკვდეს, მაგრამ მთები შეკრას ჰეე ჰეიდა
საქართველო - დარიალამდე!

ოთხჯერ დაჭრილი ვარ, ორჯერ კანტუზირებული, კავასიაში ფეხები მომეყინა. პირველი და მეორე ხარისხის ორდენი მაქვს მიღებული.

ემიგრანტი ქართველი გივი გაბლიანის მოგონებები:

„აღმოსავლეთ ფრონტზე, სექტემბრის ბოლოს წითელმა არიამ სმოლენსკი და როსლავი დაიპყრო, საბჭოელებმა დაიპყრეს ყირიმის ჩრდილოეთით უკრაინის ქალაქი მელიტოპოლიც. სამ ნოემბერს ბერლინში შეხვედრას ვესწრებოდი, როდესაც შევიტყვეთ, რომ წითელმა არმიამ ყირიმის ყელის ოკუპაცია მოახდინა. მაგრამ გერმანელების კონტრშეტევა წარმატებული აღმოჩნდა და საბჭოთა შენაერთებმა ვერ შეძლეს შეეწიათ ყირიმის სამხრეთში. რამდენიმე დღის შემდეგ გავიგეთ - „ბერგმანს“ განსაკუთრებით გამოუჩენია თავი ყირიმისთვის გააფთრებულ ბრძოლაში. 17 ნოემბერს ამ ფაქტის ოფიციალური კონფორმაცია შეიარაღებულ ძალთა სპეციალურმა რადიომ გადმოსცა. ბერლინში ჯერ კიდევ ბოლომდე ჩამოუყალიბებელი სამოკავშირეო შტაბის შეკრებაზე გვითხრეს, 1943 წლის ოქტომბერში, ქართველ და კავკასიელ ლეგიონერთა ბატალიონები დასავლეთში გადმოიყვანეს, ეს მოხდა გერმანელთა მთავარსარდლობის ბრძანებით და სამოკავშირეო შტაბს მონაწილეობა არ მიუღია. გენერალი კიოსტრინგი ცდილობდა დაერწმუნებინა მთავარსარდლობა, რომ მოხალისეები საჭირონი იყვნენ გერმანიისთვის. და მაინც, რატომ დასთანხმდა გენერალი კიოსტრინგი მოხალისეთა დასავლეთში გადმოყვანას? მანუბრალოდამიხსნა, რომ გერმანელთა აღმოსავლეთიდან უკანდახევისას ეს ერთადერთი ალტერნატივა იყო წითელი არმიის ხელში ჩავარდნისათვის ხელის შესაშლელად. იყო შემთხვევები, როცა ზოგიერთი კავკასიელი ოფიცერი, რომლებიც საბჭოელების მხარეს გადავიდნენ, - დახვრიტეს. ასე რომ, ახლა როცა სრულიად ნათელი იყო გერმანელთა დამარცხება. ჩვენ ისევ ერთად უნდა გვეფიქრა, თუ როგორ გადაგვერჩინა ის, რისი გადარჩენაც ჯერ კიდევ შეიძლებოდა. მცირეოდენი იმედი მაინც გვრჩებოდა, რომ ერთი ბოროტების - ჰიტლერის დამარცხების შემდეგ დასავლეთის დემოკრატიული ქვეყნები მეორე ბოროტების - სტალინის მეთაურობით საბჭოთა ბოლშევიკური ექსპანსიის აღკვეთაზეც იფიქრებდნენ.“

ფოტოზე: მიხეილ ალშიბაია, გივი გაბლიანი და მიხეილ კედია

ფოტოზე: გივი გაბლიანს დაჯილდოვება ვერმარხტის მიერ

გენერალი რ. ფონ ჰეიგენდორფი- მოხალისეთა ჯარების შესახებ.

„როცა 1943 წელს გვამიძულეს აღმოსავლეთიდან დაგვეხია, ჩვენმა უმაღლესმა სარდლობამ ბრძანება გასცა მოხალისეთა ბატალიონები სხვა ბრძოლის ველებისკენ გადაგვესროლა, რათა მათთვის აგვეცილებინა საშინელი რეპრესიები, რასაც წითელი არმია ტყვეების წინააღმდეგ ახორციელებდა. ბევრი მოხალისე აღარც კი იბრძოდა, რადგან ამგვარი ბედისა ეშინოდათ. აქვე უნდა ითქვას, რომ მოხალისეთა შენაერთების სხვა ფრონტებზე გადაყვანა არცთუ იოლი იყო ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით. მათ სურდათ ბოლშევიზმის წინააღმდეგ ებრძოლათ და არ იყვნენ მტრულად განწყობილნი ამერიკელი ან ბრიტანელი ხალხის მიმართ. ეროვნულ კომიტეტში მათ მომავალ მეკავშირეებადაც კი ხედავდნენ, ისინი ვერც კი წარმოიდგენდნენ, რომ ბოლშევიკებთან ალიანსი მხოლოდ გარემოებათა გამო კი არ იყო გამოწვეული, არამედ ამას ნამდვილ „მეგობრობად“ მიიჩნევდნენ.“

ბედის უკუღმართობამ თუ მძიმე ისტორიულმა ვითარებამ XX საუკუნეში ბევრი მეგრძოლი ქართველი სხვადასხვა ქვეყნის, იდეალისა თუ ფასეულობის დასაცავად განირა...

1939 წლის 1 სექტემბერს გერმანიის პოლონეთზე თავდასხმით დაიწყო მეორე მსოფლიო ომი. იმ დროისთვის პოლონეთის არმიაში არაერთი ქართველი გენერალი და ოფიცერი მსახურობდა, რომლებმაც 1921 წელს, საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს დაპყრობის შემდეგ, დატოვეს სამშობლო და ცხოვრება და სამსახური პოლონეთში განაგრძეს. ქართველმა გენერლებმა და ოფიცერებმა აქტიური მონაწილეობა მიიღეს თავისი მეორე სამშობლოს – პოლონეთის – დაცვაში. დედაქალაქ ვარშავის

დაცვის ცალკეულ მიმართულებებს ხელმძღვანელობდნენ პოდპოლკოვნიკი ვალერიან თევზაძე და მაიორი არტემ არონიშვილი. კრაკოვის დაცვის ერთ-ერთი ხელმძღვანელი იყო პოლკოვნიკი რომან გველესიანი. ბრძოლებში მონაწილეობდნენ ოფიცერები: ალექსანდრე ალაფიძე, იოსებ ზაუტაშვილი, მიხეილ კვალიაშვილი, ვლადიმერ ლალიძე, გიორგი მამალაძე, მიხეილ რუსიაშვილი, გიორგი ტურაშვილი, ვიტალი უგრეხელიძე, დიმიტრი შალიკაშვილი, მფრინავი არკადი სხირტლაძე, საზღვაო ოფიცერი ვიქტორ ლოშიძე და სხვები.

17 სექტემბერს მეორე მსოფლიო ომში სსრკ-ც ჩაება, თავს დაესხა რა აღმოსავლეთიდან პოლონეთს. ორ ფრონტზე ბრძოლა შეუძ-

ისტორია

ალექსანდრე დავითის ძე ჩხეიძე (1873-1941)

მსახურობდა რუსეთის იმპერიის არმიაში. პირველი მსოფლიო ომის მონაწილე 1918 წლიდან საქართველოს შეიარაღებულ ძალებშია. იყო სამხედრო სკოლის უფროსის მოადგილე.

1921 წლის თებერვალში, საბჭოთა რუსეთთან ომის დაწყების შემდეგ, დაინიშნა სამხედრო სკოლის უფროსად და მეთაურობდა სკოლას ტაბახმელის ბრძოლებში. 1922 წლიდან პოლონეთშია. 1922-1923 წლებში ასწავლიდა რემბერტოვოს სამხედრო კურსებზე. 1923 წ. მიენიჭა პრიგადის გენერლობა. ერთი წელი ვარშავის ქვეითთა სკოლაში კურირებდა ქართველ მსმენელთა ჯგუფს. შემდეგ მსახურობდა ოფიცერთა საკავალერიო სკოლაში და მე-16 ქვეითთა პოლკში. 1927-1931 წწ. პოზნანში დისლოცირებული მე-14 ქვეითთა პოლკის მეთაურია. თადარიგში გასვლის შემდეგ ცხოვრობდა ლვოვში. იყო „ქართველ მხედართა კავშირის“ გამგეობის წევრი და 1928 წ. შექმნილი „ქართველ იუნკერთა კავშირის“ საპატიო თავმჯდომარე. აქტიურად თანამშრომლობდა ემიგრაციაში გამოშავალ ქართულ ჟურნალ-გაზეთებთან. ავტორია მოგონებებისა სამხედრო სკოლაზე. 1939 წ. საბჭოთა წითელი არმიის მიერ ლვოვის დაკავების დროს ტყვედ ჩავარდა. 1940 წ. ივნისში გადაიყვანეს კიევიში, ხოლო დეკემბერში – მოსკოვში, სადაც 1941 წ. დახვრიტეს.

გადაიყვანეს და იქ დახვრიტეს. სავარაუდოდ, მოსკოვში დახვრიტეს არკადი სხირტლაძეც. გიორგი მამალაძე, გიორგი რატიშვილი, ილია კაკაბაძე კატინში დახვრიტეს. გადარჩენილი ქართველი ოფიცერების ნაწილი არალეგალურად მებრძოლ პოლონელებს შეუერთდა და წინააღმდეგობას არ წყვეტდა. მას შემდეგ, რაც 1945 წელს პოლონეთი საბჭოთა კავშირის გავლენის ქვეშ მოექცა, საბჭოთა სპეცსამსახურებმა მოახერხეს ქართველ ოფიცერთა ნაწილის დაპატიმრება. მათ სხვადასხვა ბრალდება წაუყენეს, მათ შორის – საბჭოთა რუსეთის წინააღმდეგ ბრძოლა 1921 წელს. მართალია, ზოგიერთი ამნისტიით გაათავისუფლეს, მაგრამ ნაწილი ციხეებში დატოვეს, ნაწილი კი ციმბირში გადაასახლეს. თავის გადარჩენის მიზნით ზოგმა ქართველმა პოლონური ვაგარი აიღო.

პოლონეთის არმიაში მყოფი ქართველების შესახებ იხ. David Koliba. *Under Polish wings. The Georgian Emigration in Poland 1921-1939* (დავით ყოლბაია, რეზოსპოლიტკას ფრთებქვეშ, ქართული ემიგრაცია პოლონეთში 1921-1939).

პოლონეთის გაყოფის შემდეგ გერმანიამ სამხედრო მოქმედებები დაიწყო და ნარმატებით ანარმა დაწინაურდა, ბელგიის, პოლონეთის, საფრანგეთის, ბალკანეთის ნაგევარკუნძულის სახელმწიფოების წინააღმდეგ.

ქართველები იბრძოდნენ საფრანგეთის შეიარაღებული ძალების შემადგენლობაში. მათი ნაწილი კადრის ოფიცერი იყო, ნაწილი კი მოხა-

სსრკ-ის ხელმძღვანელობის გადაწყვეტილებით კატინის ტყეში 1940 წლის გაზაფხულზე რამდენიმე ათასი ტყვედ ჩაფარდნილი პოლონელი ოფიცერი დახვრიტეს.

II მსოფლიო ომის დროინდელი ევროპა

- ფაშისტური გერმანია (1939 წლის აგვისტო)
 - დაპყრობილი რეგიონები (სექტემბერი, 1939 - მაისი, 1941)
 - გერმანიის მოკავშირეები (1940)
 - სსრკ-ის დაპყრობილი ტერიტორია
 - ქვეყნები, რომლებიც გერმანიას არ დაუპყრია
 - ნეიტრალური ქვეყნები
- ➔ გერმანელების შეტევა ➔ სსრკ-ის შეტევა
➔ იტალიელების შეტევა ➔ საპაერო შეტევა

მეორე მსოფლიო ომის დროს საფრანგეთში მებრძოლი ქართველების შესახებ დანერჩილებით იხილეთ ფრანსუაზა და რევაზ ნიკოლაძეების ნივნი „ქართველები საფრანგეთისთვის ბრძოლაში“.

დიმიტრი ამილახვრის (1906-1942) ოჯახმა საქართველო დატოვა საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ. 1926 წ. დიმიტრიმ წარჩინებით დაამთავრა სენ-სირის სამხედრო სასწავლებელი და სამსახური განაგრძო საფრანგეთის უცხოურ ლეგიონში. მეორე მსოფლიო ომის დროს, მას შემდეგ, რაც მარშალმა პეტენმა ხელი მოაწერა საფრანგეთის კაპიტულაციას, დ. ამილახვარი ლონდონში შეხვდა გენერალ დე გოლს, გაერთიანდა ამ უკანასკნელის მიერ შექმნილ „თავისუფალ საფრანგეთში“ და ბრძოლა განაგრძო ჩრდილოეთ აფრიკაში. 1942 წლის 24 ოქტომბერს პოლკოვნიკი დიმიტრი ამილახვარი სასიკვდილოდ დაიჭრა თავში. გენერალმა დე გოლმა დიმიტრი ამილახვარი სიკვდილის შემდეგ „საპატიო ლეგიონის“ ორდენით დააჯილდოვა. სენ-სირის სამხედრო სასწავლებლის 143-ე გამოშვებას (1954-1956 წწ.) დიმიტრი ამილახვრის სახელი მიენიჭა.

ელ-ალამეინის მეორე ბრძოლა გაიმართა მეორე მსოფლიო ომის ჩრდილოეთ აფრიკის ფრონტზე 1942 წლის ოქტომბერ-ნოემბერში. ბრიტანელებმა ჯერ შეაჩერეს, ხოლო შემდეგ დაამარცხეს გერმანელთა და იტალიელთა გაერთიანებული ჯარი.

ლისიდ ჩაენერა. ოცამდე ქართველი მოხალისე იბრძოდა საფრანგეთის უცხოურ ლეგიონში და მონაწილეობდა სხვადასხვა ბრძოლაში მეორე მსოფლიო ომის დროს. მათ შორის იყვნენ: გიორგი და ოთარ ჯაყელები, ალექსანდრე მელია, არჩილ ციციშვილი, ალექსანდრე ჯინჭარაძე და სხვ. საფრანგეთის არმიის კადრის ოფიცრები იყვნენ თავის დროზე საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სამხედრო სკოლის მსმენელები (იუნკრები): გიორგი ოდიშელიძე – ბატალიონის მეთაური და ივანე (ქან) ეანჩაძე – საკავალერიო ესკადრონის მეთაური.

საფრანგეთის არმიის რიგებში მებრძოლ ქართველთა შორის ყველაზე მეტად სახელი გაითქვა პოლკოვნიკმა დიმიტრი ამილახვარმა, რომელიც გმირულად დაიღუპა 1942 წელს ჩრდილოეთ აფრიკაში ელ-ალამეინის ბრძოლაში.

ამასობაში კი საბჭოთა კავშირმა ომი დაიწყო ფინეთთან. პატარა ფინეთმა გმირული წინააღმდეგობა გაუწია ნიუტელ იმპერიას და, მართალია, იძულებული გახდა ტერიტორიის ნაწილი დაეთმო, მაგრამ დამოუკიდებლობა მაინც შეინარჩუნა. ფინეთის წინააღმდეგ მებრძოლ საბჭოთა შენაერთებში ქართველებიც

იყვნენ. შვიდ მათგანს საბჭოთა კავშირის გმირის წოდება მიენიჭა.

პიტლერისა და სტალინის „მოკავშირეობა“ ხანმოკლე აღმოჩნდა. 1941 წლის 22 ივნისს გერმანია თავს დაესხა საბჭოთა კავშირს. დაიწყო მეორე მსოფლიო ომის ყველაზე მნიშვნელოვანი და გადამწყვეტი პერიოდი.

ომის დაწყებისას ათეულ ათასობით ქართველი ახალგაზრდა სამხედრო-საველეულო სამსახურში იყო განწევნილი და პირველივე დღეებიდან მოუწია საბრძოლო მოქმედებებში მონაწილეობა. ომის პირველი ეტაპი საბჭოთა კავშირისათვის კატასტროფული გამოდგა. გერმანელები წინ მიიწეოდნენ. მართალია, 1941 წლის დეკემბერში მოსკოვთან გამართულ ბრძოლაში გერმანელებმა მარცხი იწვეს და უკან დახევაც მოუწიათ, მაგრამ სსრკ-ის მდგომარეობა მაინც ძალიან მძიმე იყო. ასეთ ვითარებაში საბჭოთა ხელმძღვანელობამ გადაწყვიტა დაეწყო ეროვნული დივიზიების ჩამოყალიბება. ამ ნაბიჯს უნდა გაეღვივებინა პატრიოტული განწყობა, აეშალელებინა ბრძოლისუნარიანობა. 1942 წლის ზამთარში დაიწყო ქართული შენაერთების ჩამოყალიბება. შეიქმნა შემდეგი ქართული დივიზიები: 224-ე, 242-ე, 276-ე, 296-ე,

ისტორია

349-ე, 351-ე, 386-ე, 388-ე, 394-ე, 392-ე, 406-ე, 414-ე. მათმა უმეტესობამ თავისი საბრძოლო გზა კავკასიისათვის მიმდინარე ბრძოლაში დაიწყო და მეტად მძიმე დანაკარგი განიცადა. იმ სისხლისმღვრელ ბრძოლებში, რომლებიც კავკასიონის უღელტეხილების (მარუზი, სანჯარო, ქლუხორი და სხვ.) დასაკავებლად მიმდინარეობდა, აქტიურად მონაწილეობდა ადგილობრივი მოსახლეობაც.

განსაკუთრებით გამოსაყოფია ქართველების მსხვერპლი ქერჩის ნახევარკუნძულზე განხორციელებული ოპერაციის დროს. სამხედრო ხელმძღვანელობის არაპროფესიონალიზმისა და უწყურადღებობის გამო დაშვებულმა შეცდომებმა, არასწორმა გადაწყვეტილებებმა და სხვა მიზეზებმა კანაპირობა დიდი მსხვერპლი 1942 წლის მაისში, როდესაც გერმანელებმა შეტევა განახორციელეს. ქერჩის ნახევარკუნძულზე დისლოცირებული იყო ქართული შენაერთები. თითქმის მთლიანად განადგურდა 224-ე დივიზია. საერთოდ, ქერჩის ბრძოლებში დაახლოებით ასი ათასამდე ქართველი მებრძოლი დაიღუპა. კავკასიისათვის მიმდინარე ბრძოლაში გერმანელთა დამარცხებისა და უკან დახევის შემდეგ ქართული დივიზიები სხვადასხვა ფრონტზე მიმდინარე ბრძოლებში მონაწილეობდნენ. მაგ., 242-ე დივიზია უკრაინის მე-4 ფრონტის შემადგენლობაში გადაიყვანეს და ომის ბოლო ეტაპზე ის ჩეხოსლოვაკიაში იბრძოდა. 276-ე დივიზია მონაწილეობდა ქალაქ კიევისათვის მიმდინარე ბრძოლებში, ხოლო 414-ე დივიზია – ყირიმის ნახევარკუნძულისა და ქალაქ სევასტოპოლისთვის მიმდინარე საბრძოლო ოპერაციებში.

ქართული დივიზიების გარდა, ცხადია, ქართველები სხვა (არაეროვნულ) შენაერთებშიც იბრძოდნენ: ქვეითთა ნაწილებში, ავიაციაში, საზღვაო ფლოტში. ქართველი მებრძოლები მონაწილეობდნენ ყველა იმ მნიშვნელოვან ბრძოლაში, რომელიც გერმანია-სსრკ-ის ფრონტზე მიმდინარეობდა 1941-1945 წლებში. ომში ცალ-

კეულ საჯარისო შენაერთებს ხელმძღვანელობდნენ გენერლები: კონსტანტინე ლესელიძე (46-ე არმიის სარდალი), პორფირე ჩანჩიბაძე, ვლადიმერ ჯანჯღავა, ვლადიმერ ნანუშვილი, ესტატე ტატანაშვილი და სხვ.

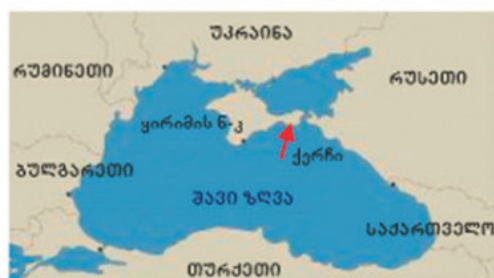
ქართველები ასევე აქტიურად მონაწილეობდნენ იმ პარტიზანულ რაზმებში, რომლებიც აქტიურად მოქმედებდნენ გერმანელთა ზურგში უკრაინისა და ბელარუსის ტერიტორიაზე.

გერმანიის დამარცხების შემდეგ საბჭოთა კავშირმა ომი გამოაცხადა იაპონიას და თავისი შეიარაღებული ძალების ნაწილი აღმოსავლეთში გადაისროლა. ამიტომ ქართველებს იაპონიის წინააღმდეგაც მოუხდათ ბრძოლებში მონაწილეობა.

მეორე მსოფლიო ომის დროს საქართველოდან საბჭოთა ჯარში გაწვეული იყო 700 ათასზე მეტი მებრძოლი, მათგან 300 ათასზე მეტი დაიღუპა.

250 ათასი მებრძოლი დაჯილდოვდა სსრკ-ის სხვადასხვა ორდენითა და მედლებით. 164 კაცს მიენიჭა საბჭოთა კავშირის გმირის წოდება.

აუცილებლად გასათვალისწინებელია, რომ, მართალია, უშუალოდ საქართველოს ტერიტო-

რიაზე სამხედრო მოქმედებები ფაქტობრივად არ მიმდინარეობდა, მაგრამ სამაგიეროდ საქართველოში ისევე, როგორც სსრკ-ის სხვა არაოკუპირებულ რეგიონებში, თითქმის მთელი მრეწველობა სამხედრო წარმოებაზე იყო გადაყვანილი. სოფლებიდან სურსათ-სანოვარე ფრონტზე იგზავნებოდა. საქართველომ შეიფარა საბჭოთა კავშირის ოკუპირებული ტერიტორიებიდან გამოიზნული ათასობით ლტოლვილი.

დაახლოებით 35 ათასი ქართველი იბრძოდა გერმანიის მხარეს. ეს იყვნენ საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ ემიგრაციაში წასული ადამიანები ან მათი შთამომავლები, უმეტესად კი, გერმანია-სსრკ-ის ომის პირველ ეტაპზე ტყვედ ჩაგდებული ქართველი საბჭოთა მებრძოლები, რომლებმაც ტყვეთა ბანაკებში ყოფნას გერმანელების მხარეზე გადასვლა ამჯობინეს. ქართველთაგან შემდგარი იყო ცალკეული ბატალიონები, რომლებიც მონაწილეობას იღებდნენ საბრძოლო მოქმედებებში. უნდა აღინიშნოს, რომ გერმანიის შეიარაღებული ძალების ვერმახტის შემადგენლობაში არსებობდა არა მხოლოდ ქართული, არამედ საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში მყოფი სხვა ერების წარმომადგენლებისაგან შემდგარი საჯარისო შენაერთებიც. იყო სომხების, აზერბაიჯანელების, ჩრდილოეთ კავკასიელების, კაზაკების და სხვ. ეროვნული შენაერთები. ყველაზე მრავალრიცხოვანი კი, ცხადია, რუსებით იყო დაკომპლექტებული.

ვერმახტის შემადგენლობაში ქართული ლეგიონის შექმნის გადაწყვეტილება 1942 წლის ზამთარში მიიღეს. მის ფორმირებაში

გერმანელ ოფიცრებზე მეტად ქართველი ემიგრანტები მონაწილეობდნენ. გერმანია-სსრკ-ის ომის დანაშაულის შემდეგ ქართული ემიგრაციის აზრი ორად გაიყო. ერთი მხარს უჭერდნენ გერმანიას და მიიჩნევდნენ, რომ ომში სსრკ-ის დამარცხების შემთხვევაში შესაძლებელი იქნებოდა გარკვეული სახით საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენა. ამგვარი ვითარება იყო პირველი მსოფლიო ომის დროსაც, როდესაც ქართველი ემიგრანტები ომში გერმანიისა და მისი მოკავშირეების გამარჯვების შემთხვევაში საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენას ვარაუდობდნენ. მაშინაც შეიქმნა ქართველთაგან დაკომპლექტებული სამხედრო შენაერთი – „ქართული ლეგიონი“, რომელიც გერმანიისა და მისი მოკავშირეების მხარეს იბრძოდა.

ემიგრანტთა მეორე ნაწილი კატეგორიული წინააღმდეგი იყო ნაცისტებთან თანამშრომლობისა, რადგან ნაცისტები მათთვის არა მხოლოდ საბჭოთა კავშირის, არამედ დასავლეთ ევროპისა და ამერიკის სახელმწიფოების მტრები იყვნენ და, ამდენად, საფრთხეს მთელი ცივილიზაცია

ისტორია

ბული მსოფლიოსთვის წარმოადგენდნენ.

ქართული ლეგიონის შექმნას სათავეში ედგა შალვა მაღლაკელიძე. ლეგიონის ჩამოყალიბება პოლონეთში დაიწყო, ვარშავის მახლობლად. ვერმანის შემადგენლობაში მოქმედებდა შემდეგი ქართული ბატალიონები: 795-ე ბატალიონი „შალვა მაღლაკელიძე“, 796-ე ბატალიონი, 797-ე ბატალიონი „გიორგი სააკაძე“, 798-ე ბატალიონი „მეფე ერეკლე II ბაგრატიონი“, 799-ე ბატალიონი „მეფე დავით აღმაშენებელი“, 822-ე ბატალიონი „თამარ მეფე“, 823-ე ბატალიონი „შოთა რუსთაველი“, 824-ე ბატალიონი „ილია ჭავჭავაძე“. ქართველებით იყო დაკომპლექტებული ასევე სადივერსიო-სადესანტო რაზმები: „თამარ I“ და „თამარ II“. გერმანიის სამხედრო ხელმძღვანელობის გადამწყვეტილებით შეიქმნა ასევე საგანგებო დანიშნულების ბატალიონი „ბერგმანი“, რომელიც დაკომპლექტებული იყო ქართველებით, აზერბაიჯანელებით, სომხებითა და ჩრდილოეთ კავკასიელებით („ბერგმანი“ იყო სამი ქართული ასეული).

პირველი საბრძოლო ნათლობა ვერმანის შემადგენლობაში მყოფმა ქართულმა შენაერ-

გერმანიის მხარეს მებრძოლი ქართველების შესახებ საგანგებო ნაშრომები აქვს გიორგი მამულიას, *Грузинский легион в борьбе за свободу и независимость Грузии в годы Второй мировой войны, 2003*; *Грузинский легион вермахта, 2011*.

თებმა 1942 წელს კავკასიისათვის მიმდინარე ბრძოლებში მიიღეს. იყო შემთხვევები, როდესაც ფრონტის ორივე მხარეს ქართული ეროვნული შენაერთები იდგნენ. ასე იყო მაგ., მდინარე ბაქსანის მახლობლად, სადაც გერმანიის არმიის მხრიდან ბრძოლებში ჩართული იყო 795-ე ბატალიონი, საბჭოთა არმიის მხრიდან კი – 392-ე დივიზია. ორივე მხრიდან მიმდინარეობდა აქტიური პროპაგანდისტული მუშაობა, მონინალმდებელე მხარეზე მყოფი ქართველების გადასაბირებლად. იყო შემთხვევები, როდესაც საბჭოთა არმიის ქართველი მეთაურები გერმანიის მხარეს გადადიოდნენ და პირიქით.

კავკასიისათვის მიმდინარე ბრძოლაში განცდილი მარცხის შემდეგ ვერმანტის ხელმძღვანელობამ ქართული ბატალიონების უმეტესობა ყირიმში გადაიყვანა, სადაც ისინი 1944 წლის დასაწყისამდე დარჩნენ. ქართული შენაერთების ერთი მცირე ნაწილი 1943 წელს კურსკის ცნობილ ბრძოლაში მონაწილეობდა.

1944 წელს ქართული შენაერთები ვერმანტის ხელმძღვანელობამ დასავლეთის ფრონტზე გადაიყვანა. ომის დასრულებას ისინი საფრანგეთის, იტალიის, დანიის, პოლანდიის ტერიტორიაზე შეხვდნენ. აღსანიშნავია პოლან-

ქართული ლეგიონი

დიაში, კუნძულ ტექსელზე, დისლოცირებული 822-ე ბატალიონის ბედი. 1945 წლის 5-დან 6 აპრილის ღამეს ბატალიონი ლეიტენანტ შალვა ლოლაძის ხელმძღვანელობით აჯანყდა. გერმანელებმა კუნძულზე დამატებითი სამხედრო ძალები გაგზავნეს. ბრძოლები რამდენიმე კვირა გაგრძელდა. ბატალიონის თითქმის 2/3 ბრძოლაში დაიღუპა. გადარჩენილი და პატარა პატარა რაზმებად დაფანტული ქართველი მებრძოლები 20 მაისამდე განაგრძობდნენ წინააღმდეგობას, ვიდრე კუნძულზე კანადური შენაერთები არ გადმოსხდნენ და გერმანელები არ

კურსკის ბრძოლა გაიმართა 1943 წლის ივლის-აგვისტოში. გერმანიის სამხედრო ხელმძღვანელობამ დაგეგმა შეტევა ოპერაცია „ციტადელი“, რომელიც მონინალმდებლის რამდენიმე არმიის ალყაში მოექცევა და განადგურებას გულისხმობდა. საბჭოთა ჯარებმა შეძლეს შეტევის მოგერიება და ნარმატიული კონტრიერით მონინალმდებელე დაამარცხეს. ამ ბრძოლის შემდეგ სტრატეგიული უპირატესობა საბოლოოდ საბჭოთა არმიის მხარეს გადავიდა. კურსკის ბრძოლა, რომელმაც II მსოფლიო ომის ისტორიაში ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი როლი ითამაშა, გინესის წიგნშია შეტანილი, როგორც ყველა დროის ყველაზე მასშტაბური სატანკო დაპირისპირება.

განაიარაღეს. საინტერესოა, რომ ტექსელის აჯანყების მონაწილე გადარჩენილი ქართველები საბჭოთა ზელისუფლებამ ციმბირში გადასახლა და მხოლოდ რამდენიმე წლის შემდეგ გაათავისუფლა.

აღსანიშნავია, რომ საფრანგეთისა და პოლონეთის ოკუპაციის შემდეგ ამ ქვეყნების ტერიტორიაზე გერმანელების წინააღმდეგ მიმდინარე არალეგალურ-პარტიზანულ ბრძოლაში ამ სახელმწიფოებში ჯერ კიდევ ომამდე მცხოვრები ქართველებიც მონაწილეობდნენ.

საფრანგეთის წინააღმდეგობის მოძრაობაში მონაწილეობდნენ: ქეთევან ბარნოვი, გიორგი ლომაძე, გიორგი გვაზავა, სერგი წულაძე და სხვ.

პოლონეთში ერთ-ერთი ასეთი პიროვნება იყო, ჩვენ მიერ უკვე ნახსენები ვალერიან თევზაძე. 1944 წელს ვარშავის აჯანყებისას დაიღუპა ირინე სხირტლაძე, კაპიტან არკადი სხირტლაძის ქალიშვილი.

გერმანია-სსრკ-ის ფრონტზე მლიონობით ტყვედ ჩაეარდნელ საბჭოთა ჯარისკაცს შორის, ცხადია, ქართველებიც იყვნენ. მათი ნაწილი გერმანიის მიერ ოკუპირებული ქვეყნების ტერი-

რუსეთის იმპერიის არმიის პოდპოლკოვნიკი **ვალერიან თევზაძე (1892-1983)** 1918-1921 წლებში მსახურობდა საქართველოს რესპუბლიკის არმიაში, მონაწილეობდა თითქმის ყველა საბრძოლო მოქმედებაში. იყო გენერალური შტაბის ოფიცერი და იმავე დროს საჯარისო წესდებებისა და ინსტრუქციების შემმუშავებელი კომისიის მდივანიც. 1921 წელს ნავიდა ემიგრაციაში. დამკვიდრდა პოლონეთში და შევიდა პოლონეთის ჯარში. 1939 წელს მეთაურობდა ვარშავის ჩრდილოეთ ნაწილის დაცვას. ოკუპაციის დროს იბრძოდა „არმია კრაიოვაში“. იყო დივიზიის შტაბის უფროსი. საბჭოთა ოკუპაციის პერიოდში ცხოვრობდა კვიტანოვსკის გვარით. დაჯილდოებული იყო „ვირტუტი მილიტარის“ ორდენით. გარდაიცვალა 1983 წელს. სიკვდილის წინ გაამხილა თავისი ნამდვილი გვარი. საუბარზე აწერია: „როგორც ქართველი, ვისურვებდი, რომ საქართველოში ვყოფილიყავი დაკრძალული, მაგრამ ბედნიერი ვარ იმითაც, რომ დავიცვალე გმირი და კეთილშობილი პოლონელების მიწაზე“.

ტორაზე არსებულ ტყვეთა ბანაკებში იყო გადაყვანილი. ქართველი ტყვეების ნაწილი გაქცევას ახერხებდა და ადგილობრივ პარტიზანებს უერთდებოდა. ქართველები იბრძოდნენ ბალკანეთში, პოლონეთში, იტალიაში, საფრანგეთში. ასე, მაგალითად, საფრანგეთში რამდენიმე ასეული ქართველი იბრძოდა ფრანგი პარტიზანების მხარდახმარ. არანაკლები რაოდენობა ქართველებისა იბრძოდა იტალიაშიც. იტალიის ეროვნული გმირის წოდება მიენიჭა ფორე მოსულიშვილს. იტალიის სახელმწიფოს ჯილდოთი, მედლით მხედრული მამაცობისთვის დაჯილდოვდა გიორგი ვარაზაშვილი, იგივე კაპიტანი მონტი, როგორც მას იტალიელები ეძახდნენ. ორივე გერმანელებთან შეტაკებისას დაიღუპა.

მეორე მსოფლიო ომის დროს საქართველოს დამოუკიდებლობა დაკარგული ჰქონდა და ქართველები კაცობრიობის ისტორიაში ამ ყველაზე სასტიკ და სისხლისმღვრელ ომში სხვა სახელმწიფოთა დროშების ქვეშ მონაწილეობდნენ. ქართველთა უდიდესი უმრავლესობა გერმანიისა და მისი მოკავშირეების წინააღმდეგ იბრძოდა. საქართველომ და ქართველებმა ამ ომისას სხვა, ტერიტორიულად დიდ და მოსახლეობის მხრივ მრავალრიცხოვან სახელმწიფოებზე დიდი მსხვერპლი გაიღეს.

ქ. მარსელი (სახს-
თაი). აზერბეიჯანის ტყვე
ხოჯაბეი ხეიარ ეზიპ
მოქალაქის პატივსაცემად
10.10.44წ.

პარტიზანებთან ერთად მოქმედი ქართველი
ტყვეები, ქ. მარსელი, 1944, ირაკლი გეგეჭკორის
(1911-1987) ფოტოარქივიდან

დაცემული რაიხსტაგის თავზე საბჭოთა დროშას აღმართავს მელიტონ ქანთარია, 1945 წლის 30 აპრილი

გამოყენებული ლიტერატურა:

- ისტორია XII კლასი, გამომცემლობა „დიოგენე“ ნატა ახმეტელი, ბონდო კუპატაძე, გვანცა აბდალაძე, ნიკოლოზ მურღულია, თბილისი, 2012
- ისტორია XII კლასი, ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა, ნინო კილურაძე, რევაზ გაჩეჩილაძე, გიორგი სანიკიძე, თბილისი, 2012
- როგორ ვიცხოვრეთ ერთად XX საუკუნეში საქართველოში, ევროკლიო და ისტორიის მასწავლებელთა საქართველოს ასოციაცია (იმსა), „გაყოფილი ლუკმა“, 2011 (29 სამუშაო ფურცელი ისტორიის ინტერაქციული სწავლებისთვის)
- გივი გაბლიანი, ჩემი მოგონებანი (მეორე მსოფლიო ომი), ტომი II, 2000
- მიხეილ ბახტაძე, ქართველები მეორე მსოფლიო ომში, <https://gfsis.org.ge/files/my-world/17/3.pdf>
- რაჟდენ დანელიშვილის მოგონებები: https://www.youtube.com/watch?v=LX-OG5ww_AXM
- ქრისტეფორე გრიგოლაშვილის მოგონებები: <https://www.youtube.com/watch?v=Qg5sdzddr9Y>

საკითხი III. ანთისაბჭოთა გამოსვლები და დისიდენტური მოძრაობა საქართველოში

სამიზნე ცნებები: ისტორიული წყარო; ძალაუფლება

გაეცანით კონტექსტ-მაგალითს და შეასრულეთ პროექტული დაგალება

პროექტული დაგალების პირობა

წარმოიდგინეთ, რომ ხართ ჟურნალისტი, გაზეთისთვის ამზადებთ სტატიას საქართველოში 1980-იან წლებში მიმდინარე პოლიტიკური პროცესებისა და ეროვნული მოძრაობის გააქტიურების შესახებ. თქვენი რესპონდენტია მერაბ კოსტავა, რომელიც ახალი განთავისუფლებულია საპატიმროდან დისიდენტობის გამო. მოიფიქრეთ შეკითხვები და სავარაუდო პასუხები, რომლებიც დაგეხმარებათ საბოლოო სტატიის დაწერაში.

ნაშრომში/სტატიაში ხაზგასმით წარმოადგინე:

- რატომ იქნება თქვენი სტატია მნიშვნელოვანი და სანდო ისტორიული წყარო აღნიშნული მოვლენების შესახებ?
- როგორი იყო საბჭოთა საქართველოში ძალაუფლების სიმბოლოები, მმართველობის ფორმები და სტრუქტურები; როგორ/რა მეთოდებით ცდილობდა საბჭოთა ხელმძღვანელობა ძალაუფლების განხორციელებას დისიდენტებზე/ განსხვავებულად მოაზროვნე ადამიანებზე?
- როგორ/რა მეთოდებით უპირისპირდებოდნენ დისიდენტები საბჭოთა სისტემას/ხელმძღვანელობას?

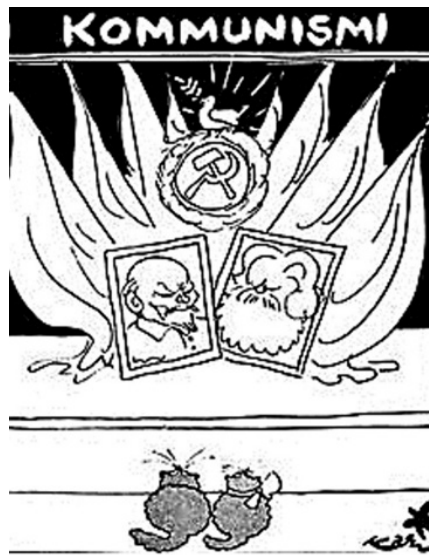
მეთოდური ორიენტირები:

საკვანძო შეკითხვები:

- რა მნიშვნელობა ჰქონდა საქართველოში დისიდენტურ მოძრაობას? რატომ?
- როგორ იცვლებოდა ეროვნული მოძრაობის ბრძოლა დამოუკიდებლობისთვის საქართველოში?

სარეკომენდაციო აქტივობა I.

მასწავლებელი მოსწავლეებს სთავაზობს კარიკატურას და სთხოვს პასუხი გასცენ კითხვებს:

კითხვა	პასუხი
1. რა სიმბოლოებია გამოსახული კარიკატურაზე? თქვენი აზრით, რას უნდა ნიშნავდეს ისინი?	
2. როგორ ფიქრობთ, ვინ არის ამ კარიკატურის სამიზნე აუდიტორია?	
3. როგორ ფიქრობთ, რა არის ამ კარიკატურის შექმნის მიზანი?	
4. ეთანხმებით თუ რა მხატვრის გზავნილს? თქვენი მოსაზრება გაამყარეთ საკუთარი არგუმენტით.	

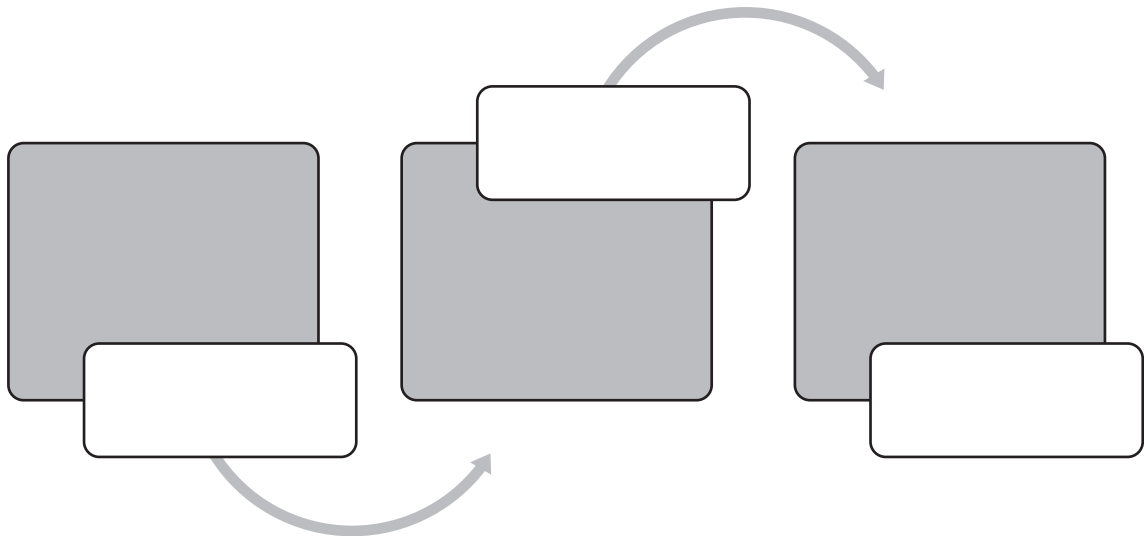
სარეკომენდაციო აქტივობა II.

მასწავლებელი მოსწავლეებს სთავაზობს ცხრილის შევსებას, რომლის საშუალებითაც ისინი იმსჯელებენ და შეაფასებენ სსრკ-ს მმართველობის სისტემას

სსრკ-ს მმართველობის სისტემა	მმართველობის მოდელის მოკლე აღწერილობა	სიმბოლოები	შეფასება (ძლიერი და სუსტი მხარეები)	თქვენთვის ნაცნობ მმართველობის სხვა მოდელთან შედარება
	როგორ/რა მეთოდებით ახორციელებდა საბჭოთა ხელმძღვანელობა ძალაუფლებას			

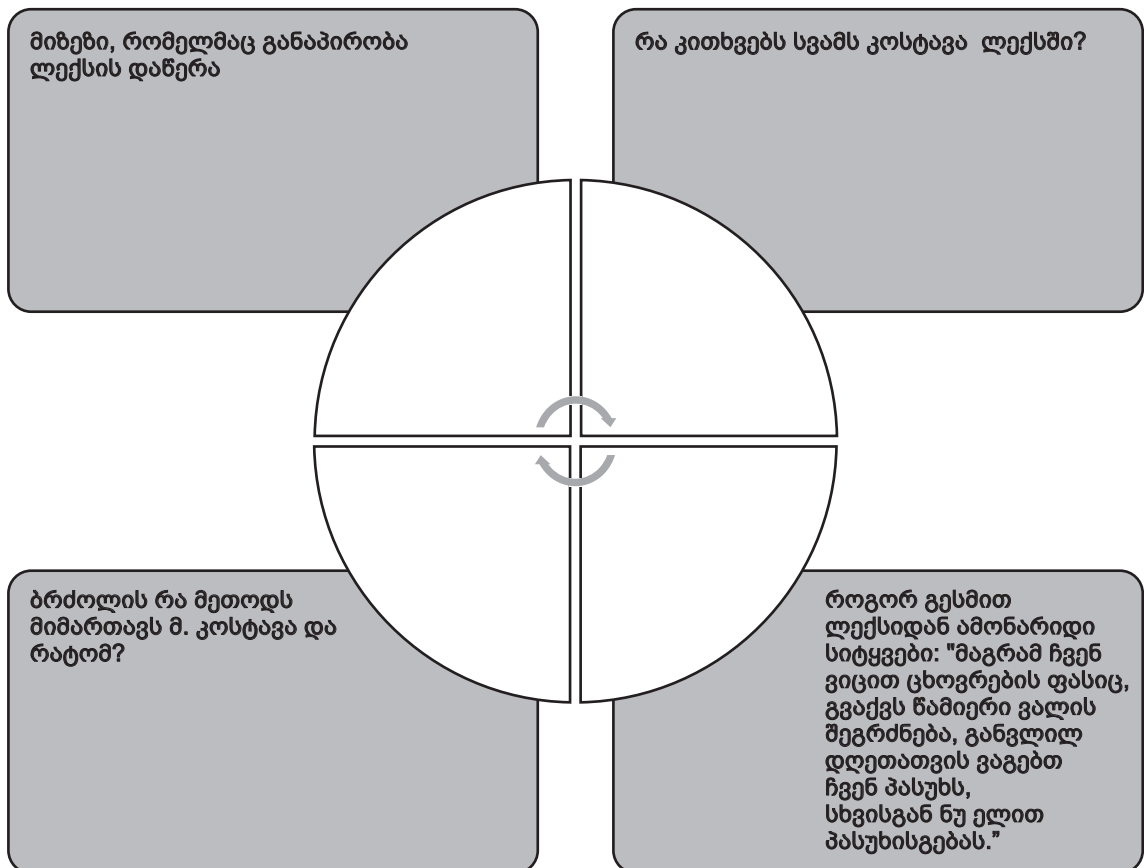
სარეკომენდაციო აქტივობა III.

მასწავლებელი მოსწავლეებს სთავაზობს სქემას, რომლის მიხედვითაც ისინი იმსჯელებენ საქართველოს დისიდენტური მოძრაობის მიზნებსა და მეთოდებზე.

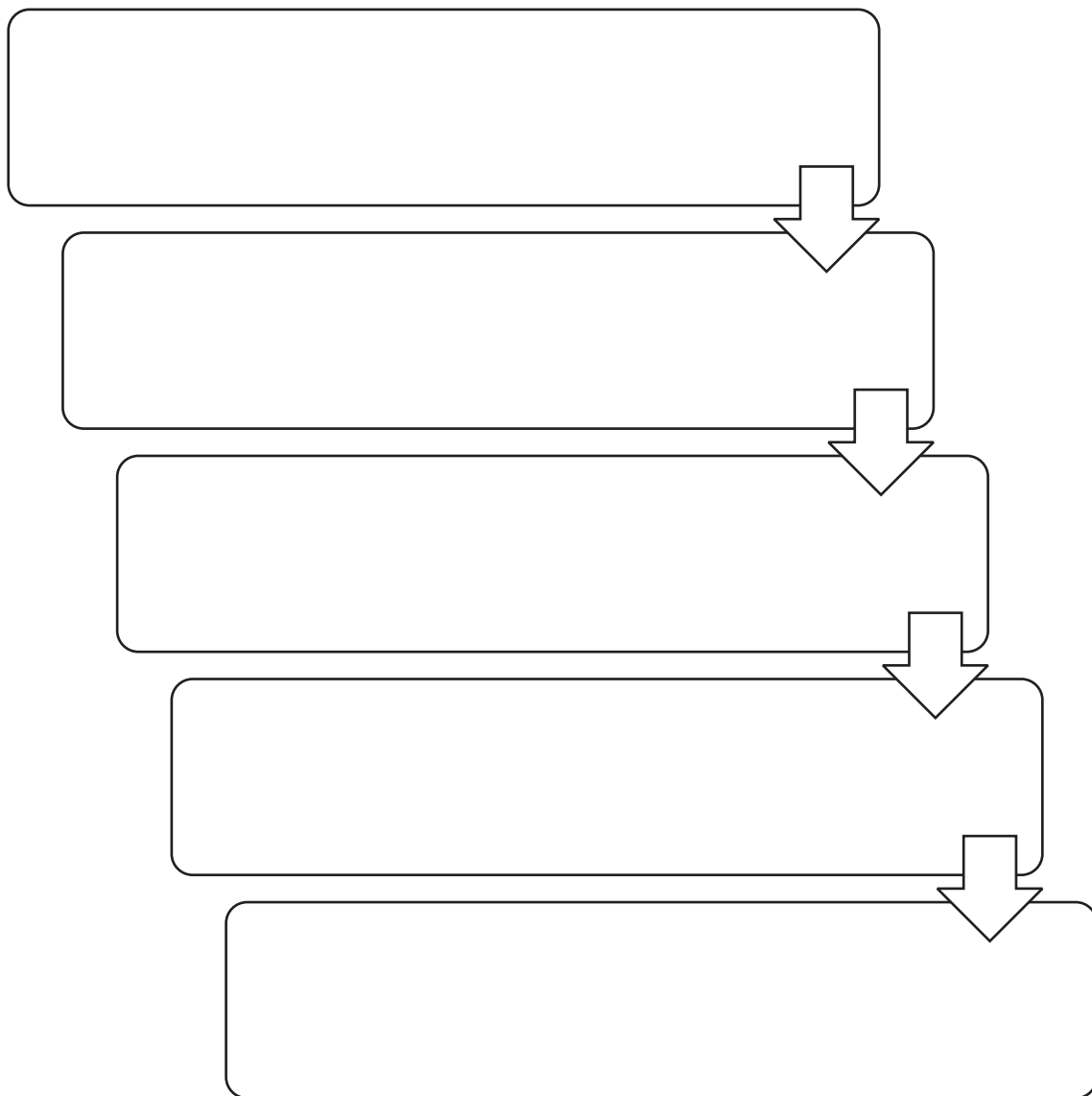
სარეკომენდაციო აქტივობა IV.

მასწავლებელი მოსწავლეებს სთავაზობს გაეცნონ წყაროს: მერაბ კოსტავას ლექსი “შიმშილობა” და სთხოვს წყაროს ანალიზისას იხელმძღვანელონ შემდეგი სქემით:

სარეკომენდაციო აქტივობა V.

მასწავლებელი მოსწავლეებს სთავაზობს შესწავლილ მასალაზე დარდნობით იმსჯელონ, თუ როგორ იცვლებოდა ეროვნული მოძრაობის ბრძოლა დამოუკიდებლობისთვის საქართველოში, მსჯელობისას გამოიყენეთ ქვემოთ მოცემული სქემა.

სარეკომენდაციო აქტივობა VI.

მასწავლებელი მოსწავლეებს სთავაზობს ქვემოთ მოცემული სქემის მიხედვით გაიაზრონ ის მეთოდები, რომლებსაც საბჭოთა რეჟიმი დისიდენტების/ განსხვავებულად მოაზროვნე ადამიანების წინააღმდეგ იყენებდა.

სისხლის სამართლის საქმე №

საქ. სსრ შინაგან საქმეთა სამინისტრო

“-----” დღე, “-----” თვე, “-----” წელი”

საქმის გამომძიებელი:

სახელი, გვარი

სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საფუძველი:

გამომძიების მასალები:

გამომძიების შედეგები:

ხელმოწერა: “-----”

ბეჭედდასმულია

სარეკომენდაციო აქტივობა VI.

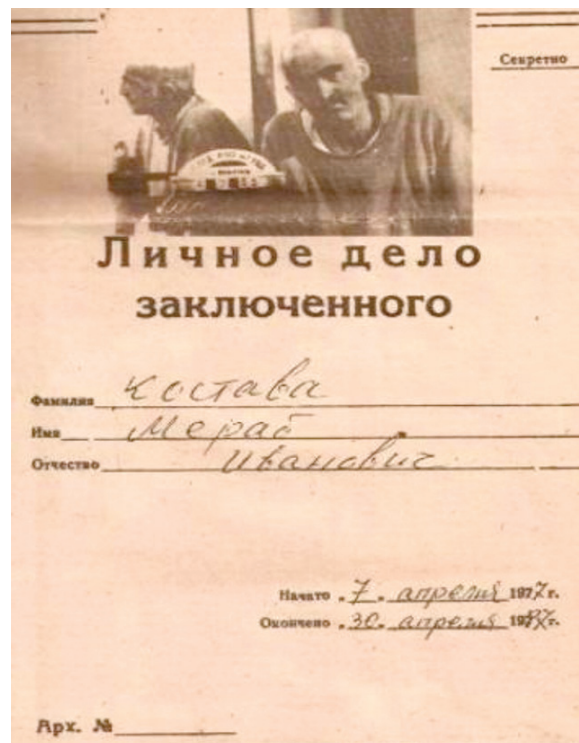
მასწავლებელი მოსწავლეებს სთავაზობს შესწავლილ მასალაზე დაყრდნობით დაწერონ ორთხილობიანი ესსე:

- “საქართველოს დისიდენტური მოძრაობის მნიშვნელობა”

კონტექსტ - მაგალითი (ქეისი)

მოგონებები მერაბ კოსტავას შესახებ

ეროვნული გმირის, ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის ლიდერის მერაბ კოსტავას ეს დიდებული ჩანაწერი ციმბირის გულაგში გადასახლების დროს არის დაწერილი. პატიმრობის პერიოდში მან საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ შიმშილობის საპროტესტო აქციას მიმართა და წელიწადზე მეტხანს იშიმშილა. საპყრობილის ადმინისტრაცია მერაბ კოსტავას ძალდატანებით ხელოვნური საკვებით კვებავდა.

სწორედ ამ პერიოდში დაწერა ლექსი “შიმშილობა”:

“თუკი ქადაგებ ქვეყნად ჰუმანიზმს, კიდევაც შესძელ ტანჯვის ატანა,
შესძელ ალაგმო შენში გურმანი, გააგებული როგორც სატანა.
შიმშილის განცდა მწვავეა ფრიად, ვით სიცოცხლეზე აღმართვა ხელის,
გვამში გელვრება ვით ცხელი ტყვია, თავს დაგტრიალებს სიკვდილის ცელი.
ქარქაშში ხმაღს ნუ ჩაგაგებინებს დრო სიმუხთლის და უხამსობის,
მხოლოდ შიმშილი შეგაგნებინებს რა არის პური ჩვენი არსობის.
რაა შიმშილი, მეტადრე ჩვენმა გამოცდილებამ უწყის პირადმა,
უწყოდა განდიმ, ლიკურგემ ბრძენმა, ნიდერლანდებმა და ლენინგრადმა.
მხოლოდ ძლიერთა ძალუძთ ალაგმონ სულმდაბლობა და ძაბუნი შიში,
გარემოცვისას ბევრმა ქალაქმა მონის ბორკილი არჩია შიმშილს.
რადგან ქალაქი, ვით პიროვნება, თვითაა თავის ბედის მჭედელი,
საკუთარ ხალხის და ეროვნების სინდისისაგან მოუკვეთელი.

თუ გამოირჩა უფლის წინაშე და მოიხადა საქვეყნოდ ვალი,
 უკვდავსო ხსოვნა ხალხის წიაღში, წარუხოცელი დასტოვოს კვალი.
 სულეთისაკენ ვინ იჩქაროდა, სპარტის დიდებად დელფოსს მისული
 და მიდიოდა ამ სამყაროდან მისნების დასით გარემოცული.
 ძალას არ ჰქონდა მისას სასრული, გასძლო, რამდენიც სულს გაეძლება,
 შიშით სხეულს გაჰყარა სული, რამეთუ ჰქონდა ამის შეძლება.
 ერის მსახური, ხალხის მხილება, ბერძენთა დიდი კანონმდებელი,
 პირნათლად დადგა სამარის კართან, ძლევის მახვილი შეაბა სპარტას.
 იგი სიკეთით გახლავთ საცნობი, თემიდას სვეტი, მეკვლე დამდეგის,
 პიროვნულ ეგოს სულმთლად დამთმობი და უდრტვინველად მსხვერპლად დამდეგი.
 სიმდაბლით თვისით გასაოცარი და ვაჟკაცობის დიდი მოძღვარი.
 რომ ვერ იხილონ სპარტა ძლეული, შორს ფუფუნება, განცხრომა, ფული,
 მხოლოდ ჯანსაღი სწამდა სხეული დასავანებლად ჯანსაღი სულის.
 უხვად მიაგებს ცერერა სართავს და აკარგვინებს ანგარიშს უცებ,
 ვინც ლეკულუსის ნადიმებს მართავს, დაუცხრომელად ახარებს მუცელს,
 ვისაც თან დააქვს მსოფლიო ხვავი, გადაჟანგებულს მიაგავს ძრავას,
 და ესე ცხოვრობს, რაც ახსოვს თავი, უიდეალოდ, დუნედ, უძრავად.
 მუდამ დამუხტავ, თუ გასურს ძალიან ცხოვრების შენის პირქუშ პოემას,
 იქ სახუმაროდ სადღა გცალიან, როცა სიკვდილთან ნიშნავ ჰაემანს.
 სიკვდილზე ფიქრებს, სიბრძნის ამ დედას, თუ სამარცხვინოდ არ გაექცევი,
 ჯანგალებული სხეული ჭვრეტა, შემაბრზენ შიშად თუ არ გექცევა,
 გარეშემოთა და შენდა ბედად, მაღალი აზრი უფსკრულთა ზედა
 კვლავაც აღგმართავს ხელთუქმნელ სვეტად, ჭეშმარიტების შენისა ჭვრეტად,
 მშობლიურ ცასთან კვლავ შეგაერთებს, რომ შიმშილობა ბოლომდე განდობს
 საიდუმლოთა დიდთა სიკეთეს, იგრძნობ ტოლსტოიმ, შამილმა, განდიმ,
 ხორცის მიღება რად აღიკვეთეს.
 რად არ ემსგავსნენ ცოცხალ სამარეს მარადის ხრწნადი გვამის სათავსოს,
 ირჩიეს გები მხოლოდ მთავარი, დაჰკმეს წვრილმანი ათი ათასი.
 როს შეგრძნებების აღორძინება ისევ და ისევ წარმოშობს ახალს,
 მიხვდები, ეგზომ გულმოდგინებით რად ინახავდნენ ძველები მარხვას.
 შიმშილმა ისე უნდა დაგცადოს და შეგიწყოს სიცოცხლის ღერძი
 დაუნაყრებლად რომ განიცადო გემოც, ხარისხიც ყოველი კერძის.
 როცა შიმშილი დაძრწის წელებში და ცხედარივით ნარზე დაგდებენ,
 მიხვდები მიზეზს ჩვენთა ქელებში, ხორცეულს რატომ არ ამზადებენ.
 სწორედ ის არის გასაკვირველი, როს ახარისხებ კერძების წყებას,
 იგრძნობ, რომ შენში თავდაპირველად უხეშ საკვების სურვილი ქრება.
 და ზეციური ნესტრით ვნებული, კერძთა სურვილის იგრძნობ ხელყოფას,
 იგი ჰგავს განცდას მიცვალებულის, რომ ემიჯნება მიწიურ ყოფას.
 და გინელდება მაშინ წყურვილი, ეს თვითდინება აღარას გკითხავს,
 ანაზად ქრება ხორცის სურვილი, სურვილი პურის არ ცხრება დიდხანს.
 ხე მსხმოიარე მზისკენ მიქცევით, თუკი ნაყოფის იმკის დიდებას,
 არასდროს შეშად მას არ აქცევენ, ცეცხლზე არასდროს არ დაიდება.
 ნთქავს მატერიის ჭია და ჩრჩილი, არავინაა აქ დაზღვეული,
 ძმარდება ღვინო, ფუჭდება ხილი, ბაღჩეულობა და ბოსტნეული.
 მიზეზი იგი მიწის ბარაქის, ძნელდა იხილონ ჟანგმირეული,
 ფორმადქმნელ ძალთა სრული მარაგით, ერთობ ხანგრძლივად სძლებს თესლეული,
 სიქველეს ფრიად ვერ ჰგუობს შური, რძისმიერ ნაწარმს სიმჟავე მძაფრი,

იხრწნება ხორცი, ობდება პური, არვის უხილავს ხრწნადობა თაფლის.
 ნაყოფში წვენი არ დგება სწრაფად, რაც დიდი ხარჯის შესატყვისია,
 ყვავილის წვენი რომ იქცეს თაფლად, ამისთვის წუთიც საკმარისია.
 მთელი ზაფხული მზე იღწვის ასე, უანგაროდ და დაუყვედრებლად,
 ამადაც გარტა ფუტკართა დასის, მის კოლოსალურ ძალას ედრება.
 განიბნევიან როგორც ფანტელი და გარტა მათი საკვირველია,
 სადაც პეპლების კორიანტელი, მინდვრის ყვავილებს ცით დაჰფენია.
 ტაძრებს მოჰმადლეს წმინდა სანთელი, წმინდაა, რაიც ყვავილ მტვერია,
 რადგან უფლისად ხამს მისარქმელად, რაც მხოლოდ უფლის შესაფერია.
 მოუსხამს ლურჯი ცას კრეტსაბმელი, გაავდარება არ უწერია,
 სამყარო ელავს, როგორც კანკელი და ენა მისი ერთობ მჭევრია.
 არ დაიმცრობის მისი სახელი, რაიც აშკარად უფლის მწერია,
 რამაც შთაღვარა თაფლში ნათელი, მზის სასწაულად და მისტერიად.
 მადლი იმისა ხამს გაიაზრო და დაადგინო თუ რა განძია,
 მთელის არსებით, რათა განსაზღვრო მისი ბუნება და სუბსტანცია.
 ვგრძნობ, როგორც სიზმარს, თითქო მითიდან, ვით ნამსხვრევები ძვირფას ზოდების
 ხსოვნაში მშვიდად ამოტივტივდნენ, ცხოვრების ჩემის ეპიზოდები.
 როს რელიგიის ვსვამდი ზედაშეს, ვგრძნობდი სურვილებს ათასგზის ნაკლებს,
 არ ვაწუხებდი დიდად დედაჩემს, თუ მცენარეულს ვითხოვდი საკვებს.
 როს ოკულტიზმის ნესტრით ვეწამე, ფილოსოფიის ვეწიე სიბრძნეს,
 მეც შევიცვალე და რძის ნაწარმის მოთხოვნილება ანაზღად ვიგრძენ.
 როდესაც შევრგე თავი ხიფათში და უჩინარი გავხდი საჩინო,
 ოდეს შევები პოლიტიკაში, კვლავ ვეზიარე ხორცსა და ღვინოს,
 თუმც ურთიერთში არ ავურიე, საპირისპირო ორი საწყისი,
 სჩანს ნებისმიერ სწრაფვას სულიერს, ამსოფლიური აქვს შესატყვისი.
 წუხხარ, რატომღაც არ მოდის რული, წევხარ გამხდარი და გალეული,
 აქეთ ნახევრად ამოხდილ სულით, იქით ერთთავად ჩონჩხად ქცეული.
 სამშვინველი კი თუ დარჩა ვალში, როს მთელი ზეცა აირეკლება,
 მოგვხედე მაღლით, ღმერთო, შენი ალთქმით და დანაპირებით.
 არასრულქმნილნი თუ ვჩანვართ ერთობ, იმათ თვალებში რომ ვიმზირებით,
 ისევ წვალეხა, ისევ წუხილი, გამოსაცდელად ჩემდა წვეული,
 სიკვდილის პირას ვიყავ წუხელის, მაგრამ დაბრუნდა, მომწყდა ძლეული,
 ბუნების წესებს არ მოხედავენ, ეგზომ უშუალოდ ჩვენში რომ იშვის,
 და ხელოვნურად ვისაც კვებავენ, შეუნელებელს განიცდის შიმშილს.
 ტანჯვაში ვერვინ შეეცილება ამგვარი ხვედრი ვისაც არ ასცდა,
 ებრძვის შიმშილის გამოცდილება, უკმარისობის შემზარავ განცდას.
 ამგვარი ზრუნვა გინდაც შეაქეთ, წვას გვიხანგრძლივებს, ადრევე გვითქვამს,
 ფეხი არც იქით და აღარც აქეთ, სულს ველარც ვლაფავ და ველარც ვითქვამ.
 ფიქრობ, აღსრულდი სანამ დრო არის, საგზურს მიწისას რა თავში იხლი,
 სიცოცხლე განა უვალო არის, ამაოებით თავს რატომ ილლი.
 შეუპოვრობის განცდა ჯიუტი, დე, ნაადრევად სიკვდილს განეღოს,
 ოღონდ კი ტანჯვის ყოველი წუთი, ცნობიერების არეს შეეხოთ,
 მაგრამ ჩვენ ვიცით ცხოვრების ფასიც, გვაქვს წამიერი ვალის შეგრძნება,
 განვლილ დღეთათვის ვაგებთ ჩვენ პასუხს, სხვისგან ნუ ელით პასუხისგებას,
 როცა არ ვჩქარობთ, თვალში არ მოგვდის, თითქო განცდაა ჩვეულებრივი,
 სიკვდილი როცა თავისით მოდის, არის დროული და ბუნებრივი.
 მის მოლოდინში დარდს ნუ ვიახლებთ, აწ მოსახდენის ვერ შევცვლით შედეგს,

მოვიდეს, წყლულებს ნუ გავიახლებთ, თუნდაც დღეს, თუნდაც ასი წლის შემდეგ. არ დაგჭირდება ჩვენ ახსნა ვრცელი და განმარტება იმისთვის, რათა მივხვდეთ ჩონჩხი და ელვარე ცელი, რად მიიჩნიეს სიკვდილის ხატად. შესახლებულა სიკვდილი ძვლებში, დაათრევს ნეკნებს და თავის ქალას, ჩაუკირია სიმყიფე წლებში, სულს გამოსწოვა ფორმადქმნის ძალა. და ამ ხრწნადობის ნებით მძლეველი, ვინც შეუპოვრად მიაპობს ტალღებს, მიხვდება, ცათა სასუფეველი რატომ ამსგავსა იესომ ბაღლებს. ცხოვრების წყარო რადაა ბაღლი, წამის ყოფითაც რომ არ ყუჩდება? იმის წინაშე მორჩილის სახით, ბრძენიც, ყარიბიც რატომ მუნჯდება? ნაჭდვეი რატომ არ უმწვავდება, ანაზღად ფეხი თუ მოუცდება, ბოლოს მოხუცი თუ დაშავდება, ტრავმები რატომ არ უხორცდება? ეგ ოდითგანვე კარგად იციან, ცნობილი განა ახლახანს გახდა, თუ ძველი სიბრძნე და ტრადიცია რად აიგივებს ანგელოზს ბაღლთან. იქ კვლავაც ვხედავთ მბრუნავი ქცევის, ვით უძღვებობის ჩვენისა მიზეზს, ხელახლა ბაღლად თუ არ ვიქცევით, სასუფეველში ვერ მივაღწეოთ ისე. ვინაც ირეკდა, გენელო კარი, მაღალთა შორის მოიხსენებენ, ის სანუკვარი საცაა მხარე, სადაც მართალნი განისვენებენ. ეგეც ვიკითხოთ, განა ღირსი ვარ შევერთო წმინდა განსასვენებელს, ეგება ცოდვის მორევში ვზივარ, ღირსი არა ვარ მათი ხსენების. ჩემგან ნათქვამი აქ ძვეს უკლებლად, სიტყვა ბილწი და არგასამხელი, და ამის შემდეგ კი მაქვს უფლება, ვახსენო უფლის წმინდა სახელი? უფალო, ღირს მყავ ჩემი ერისთვის არ შევეპუო ხვედრის სიმძიმეს, აქ გამოვლილი სატანჯველისთვის, იქაურ ტანჯვას ნუ შემიმცირებ. გთხოვ, მარტვილობა მიქციო ბრძმედად, გარდასახდენი არ განმარიდო, ღირსად მყო ძისად შენისა ქვრეტად, ჩემი ცხოვრების სამაგალითოდ. განმისპეტაკე მაღალო ცაო, გველისა ტრედთან შეხმატკბილება, ბაღლურ სიწმინდეს რომ შევუზავო ცხოვრების ჩემის გამოცდილება. ედემის ბაღი სხვა არა არის, თუ არა წყარო ფორმადმქმნელ ძალთა, სადაც მუსიკობს სფეროთა ქნარი, გამომძერწავი სახეთა, გვართა. გამოუთქმელმან აგვასხა ფარი, გადაგვაფარა წყალობის კალთა, ძე მოგვივლინა ვით გზა და კარი, ვდგავართ ახალი ცხოვრების კართან. გადმოგვასხურა ციური ცვარი, გადაგვეფარა სიწმინდის კვართად. კაცობის ჩვენის იქცა მდინარედ, წყაროდ რწმენის და წყაროდ ცხოვრების, დაუფარავად გვამცნო ვინ არის, პურიც, სახსარიც ჩვენი ცხოვრების. ფიქრთა ნაკადი იმედებს გისევს, კვლავაც იქუხებ, თუ ისევ მორჩი, თუ ველირსები ნეტავი ისევ, იმ ჰარმონიას სულის და ხორცის. გაშლილი გულით, ღიმილით პირზე, ისე, ქართველ კაცს რომ ეკადრება, თუ მეღირსება ნეტა გამზირზე, ამაყად დგომა ნაცნობ ქადრებთან. კოლხეთით ტკობა რიონის პირზე, მუხლის მოდრეკა ქართულ ტაძრებთან, ეს თუ არ მოხდა აღარ ვინაღვლი, ცხოვრება ჩემი განვლიე სწორად. მუდამ მთლიანი ვიჭექ ინახად, არ გავთიშულვარ აროდეს ორად, წილხვდომ სიკვდილს თუ ვუმზერდე ავად, მაშინ ნამუსის ქუდი გავთელო, ჩემი სამშობლო ზეცაა თავად, შემდეგ ეს მიწა და საქართველო. გინდა მომკალ და გინდ დამარჩინე, მასზე მეტი ვარ, ვიყავი რაცა, გმადლობ უფალო, რომ გამაჩინე, აუხდენელი ოცნების კაცად. რომ შემაყვარე იდეალური საგსება გარეშეუწერელის, მიზანი მუდამ მაქსიმალური, სურვილი მხოლოდ შეუძლებელის.

შენგან მივიღე მძლავრი სხეული, ჯანმრთელი, მკვრივი, არცთუ სნეული, ახლა, რომელიც ჩონჩხად ქცეული, ჰგია, გამხდარი და გალეული. ნაყოფი უნდა დამწიფდეს დროზე, რადგან კანონი რვალზე მტკიცება, სატარტაროზოც, საანგელოზოც, ეს სული შენთვის გადმოშვია. რა უნდა მქონდეს აქ დასარჩენი, თუ მიმელიან და იქ მნატრობენ, აღურაცხელნი მოყვასნი ჩემნი, საიქიოში თუ ბინადრობენ. მაგრამ ჭაპანი თუ გსურს გასწიო, საფუძვლად საქმე დაუდო სიტყვას, სერიოზულ შედეგს აქ მიაღწიო, მიწაზე უნდა იცხოვრო დიდხანს. რადგან შენს მიზნებს ველარ ვიაზრებ, აღუწერელო კაცთაგან ენით, სავალნი დღენი ხამს განმისაზღვრო, ამადაც იყავ ნებაი შენი. ვინც გამაჩინა, მან განმიჩინოს, განზრახვა მისი დე იყოს წმინდა, ადგილი ჩემი მან მიმიჩინოს, ზედმეტი ბარგი არაფრად მინდა. რამეთუ მწადის, დიდო გამჩენო, მოსახდენს ზურგი არ შევაქციო, სურვილი შენი, განზრახვა შენი, მიზნები შენი – ჩემად ვაქციო.”

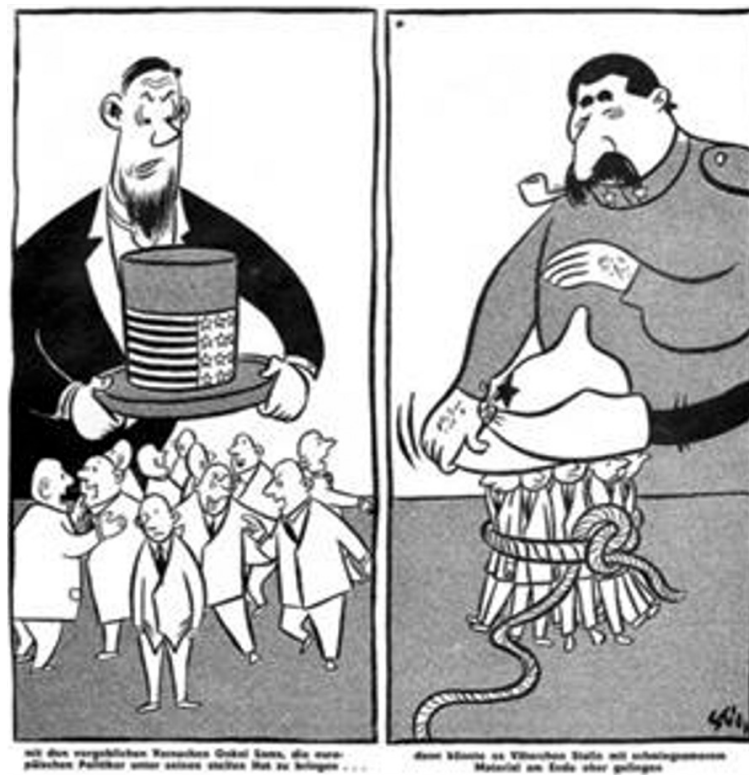
ციცინო მაღლაფერიძე მერაბ კოსტავას შესახებ (1987 წ.)

“ახალი ჩამოსული იყო მერაბი, როცა ჩემთან სახლში მოვიწვიე. იმუამად ტრანსკავკასიური რკინიგზის გაყვანასთან დაკავშირებით დიდი ამბები იყო ატეხილი. სუფრაზე ჩემმა მეგობარმა მერაბს ჰკითხა – “ბატონო მერაბ, მგონია, თქვენ ფიქრობთ, რომ ეს რკინიგზა არ უნდა გავიდესო”. იმ წუთში რკინიგზის პრობლემა ძალიან პატარად ეჩვენა და ერთობ უცნაური პასუხი გასცა – “რა თქმა უნდა, არ უნდა გავიდეს, მაგრამ გავა თუ არ გავა ტრანსკავკასიური რკინიგზა, საქართველო მაინც იქნება დამოუკიდებელი ქვეყანა! ჩვენ ისე უნდა ვიმუშაოთ, რომ ხალხი შევამზადოთ დამოუკიდებლობისთვის, საქართველოს დამოუკიდებლობა გარდაუვალია!” “ამის გაგონების შემდეგ ჩემი მეგობარი შეცბა, რადგან იმ წუთში დამოუკიდებლობაზე ლაპარაკი არ ყოფილა. მერაბს საქართველოს მომავალზე ბევრი ჰქონდა ნაფიქრი; იმ წუთში არ თქვა, მაგრამ მან იცოდა, როგორ და რა გზით უნდა გაეკეთებინა ეს ყველაფერი. ამის შესახებ ჩემთვის არაერთხელ უთქვამს; რასაც ამბობდა, ძალიან მომწონდა, მაგრამ განხორციელება უტოპიურად მიმაჩნდა. მოგვიანებით ცხადი გახდა, რომ მერაბი მართალი იყო, მას ეს ყველაფერი გააზრებული ჰქონდა”.

წასაკითხი მასალა (რიდერი)

ანტისაბჭოთა გამოსვლები და დისიდენტური მოძრაობა საქართველოში

მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ მსოფლიო დადგა სრულიად ახალი რეალობის წინაშე. გამოიკვეთა ორი გაძლიერებული ლიდერი აშშ და საბჭოთა კავშირი, შესაბამისად, საერთაშორისო სისტემა გახდა ორ პოლუსიანი ანუ ბიპოლარული. ორი პოლუსის დაპირისპირებამ გამოწვია ახალი გეოპოლიტიკური წესრიგის ჩამოყალიბება, რომელიც “ცივი ომის” სახელით არის ცნობილი, ამ სისტემამ 45 წელი იარსება და ხასიათდებოდა ცვალებადი ბუნებით - უკიდურესი დაძაბულობა და შედარებით თბილი ურთიერთობა ენაცვლებოდა ერთმანეთს.

წარწერები კარიკატურაზე:

1. თავისი წარუმატებელი მცდელობებით, ბიძა სიმსი ცდილობს ევროპელი პოლიტიკოსების მოქცევას თავისი ქუდის ქვეშ.
2. მაშინ მამა სტალინმა, შესაძლოა, უფრო ელასტიური მასალებით მიაღწიოს წარმატებას.

საბჭოთა გეოპოლიტიკური მისია გულისხმობდა კომუნისტური რეჟიმების გაძლიერებას და მათი რიცხვის მატებას მსოფლიოს ყველა რეგიონში.

1970-იან წლებში აშშ-სა და საბჭოთა კავშირს შორის ურთიერთობები შედარებით დათბა.

შესაძლებელი გახდა ევროპაში უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის კონფერენციის მოწვევა.

პირველი კონსულტაციები გაიმართა 1972-1973 წლებში. CSCE-ს (The Conference on Security and Cooperation in Europe) მასპინძელი ქვეყანა იყო ფინეთი. ჰელსინკი საერთაშორისო ვითარების განხილვის ცენტრად იქცა.

- პირველი ეტაპი გაიმართა 1973 წლის 3-დან 7 ივლისამდე.
- მეორე ეტაპი ჩატარდა ჟენევაში 1973 წლიდან - 1975 წლამდე, რომელიც გაგრძელდა 3-6 თვე. მათ მოლაპარაკებებს აწარმოებდნენ მონაწილე ქვეყნების მიერ წარდგენილი დელეგატები და ექსპერტები.
- მესამე ეტაპის ადგილი კვლავ ფინეთი გახდა. ჰელსინკმა უმასპინძლა სახელმწიფო და პოლიტიკურ ლიდერებს.

ევროპაში უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის კონფერენციის დასკვნითი აქტი, რომელიც ჰელსინკის დეკლარაციის სახელითაა ცნობილი, მოიცავდა 10 დებულებას, რომლის მიხედვითაც განისაზღვრა ურთიერთქმედების ნორმები:

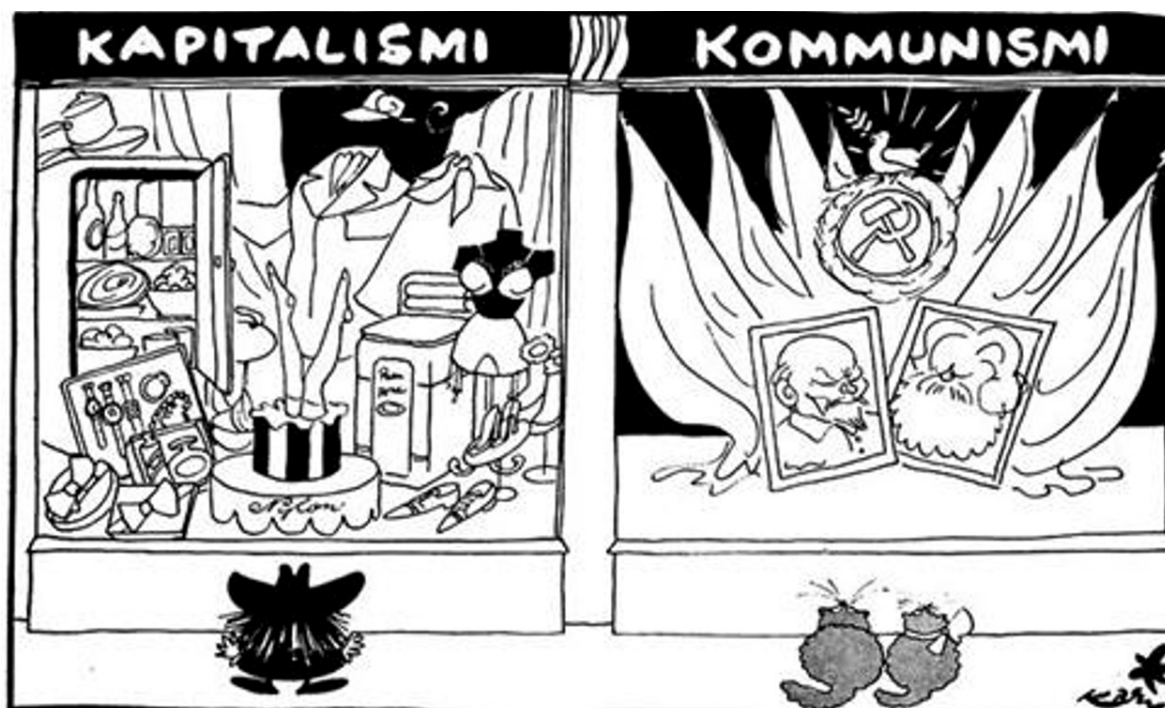
1. სახელმწიფოთა სუვერენული თანასწორობა;
2. ძალისა და მუქარის გამოუყენებლობა;
3. საზღვრების ხელშეუხებლობა;
4. სახელმწიფოთა ტერიტორიული მთლიანობის ხელშეუხებლობა;
5. საერთაშორისო დავების მშვიდობიანი მოწესრიგება;
6. სხვა სახელმწიფოს საშინაო პოლიტიკაში ჩაურევლობა;
7. ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა (აზრის, სინდისის, რწმენის) პატივისცემა;
8. ხალხთა თანასწორუფლებიანობისა და თვითგამორკვევის უფლების დაცვა;
9. საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლებრივი ვალდებულებებისა და სახელმწიფოთაშორისი თანამშრომლობის შესრულება;
10. ადამიანებს შორის კონტაქტისა და თავისუფალი გადაადგილების ხელშეწყობა.

ჰელსინკის დეკლარაციით მსოფლიომ ერთგვარად ცნო ევროპის დაყოფა დასავლურ და საბჭოთა გავლენის სფეროებად. ამ დოკუმენტის მიხედვით, მისი ხელმომწერნი ცნობდნენ ევროპას ისეთს, როგორიც ის მეორე მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგ იყო, რაც თავისთავად ნიშნავდა საბჭოთა კავშირის კონტროლს ლატვიის, ლიეტუისა და ესტონეთის რესპუბლიკებზე, თუმცა ამერიკის პრეზიდენტმა ჯერალდ ფორდმა დოკუმენტის ხელმოწერამდე ხაზგასმით განაცხადა, რომ არ ცნობდა ბალტიისპირეთის რესპუბლიკების ანექსიას.

დასავლეთს სურდა ცივი ომის დაძაბულობის განმუხტვა. საბჭოთა კავშირს კი საზღვრების განმტკიცების გარდა, სხვა ინტერესებიც ჰქონდა.

- ექსპერტი ადამიანის უფლებების საკითხებში ფრიდონ საყვარელიძე ამბობს, რომ ეს, დიდწილად, ეკონომიკას ეხებოდა.
- დუბლინის ევროპის ინსტიტუტის დირექტორი დენიელ ტომასი, რომელიც, ამავე დროს, გახლავთ ავტორი წიგნისა ჰელსინკის დეკლარაციის ეფექტის შესახებ, ამბობს, რომ ლეონიდ ბრეჟნევი ბოლომდე კმაყოფილი ამ ხელშეკრულებით არ ყოფილა. მან ამ კონფერენციაზე მიიღო, რაც სურდა, მაგრამ, ამასთან ერთად, მიიღო ისეთი რამეებიც, რაც არ უნდოდა და რასაც არც ელოდა, მაგრამ, საბოლოო ჯამში, მოუწია მიეღო. იმედოვნებდა, რომ არავინ შეამჩნევდა ან ისარგებლებდა ამით, - ამბობს ტომასი.

აი, რა იყო ის, რაც ბრეჟნევს არ უნდოდა-მეშვიდე პუნქტი განსაზღვრავდა ადამიანის უფლებებს, მათ შორის, სიტყვის, სინდისის და გადაადგილების თავისუფლებას. საბჭოთა კავშირმა, მართალია, ხელი მოაწერა ამ დასკვნით აქტს, მაგრამ არც უცდია მისი პრინციპების რეალიზება. საბჭოთა სისტემა კვლავ დახურულ საზოგადოებად რჩებოდა თავისი 30-იანი წლებში ჩამოყალიბებული, სოციალ-ეკონომიკური და პოლიტიკურ-სამართლებრივი პრინციპებით.

მაგრამ საბჭოთა საზოგადოებაში უკვე არსებობდნენ ძალები, რომლებიც რადიკალურ ცვლილებებს მოითხოვდნენ. ესენი ახალგაზრდა ინტელიგენციის საუკეთესო წარმომადგენლები იყვნენ, რომლებიც საბჭოთა კავშირის წგრევასა და საქართველოს დამოუკიდებლობაზე ოცნებობდნენ. განსაკუთრებული აღნიშვნის ღირსია 1956 წლის 9 მარტის სისხლიანი მოვლენები და ამ ტრაგიკულ ამბებთან დაკავშირებული ახალგაზრდების საქმეები.

1953 წელს, სტალინის სიკვდილის შემდეგ, ხელისუფლებაში მოსულმა ნიკიტა ხრუშჩოვმა ლავრენტი ბერია ჩამოიცილა. ამის შემდეგ იმდენი ცუდი ითქვა და დაიწერა ბერიას მიმართ, რომ ქართული საზოგადოების პროტესტი გამოიწვია.

ამ მოვლენამ გადააწყვეტინა სკოლის მოსწავლეებს, 14-15 წლის ბიჭებს: ზვიად გამსახურდიასა და ანატოლი მიქაძეს ლ. ბერიას სახელის დასაცვად არალეგალური ჯგუფი ჩამოეყალიბებინათ. თუმცა ლ. ბერიას საშინელ საქმეებს მალე ნათელი მოეფინა და ჯგუფის საქმიანობაც დროებით შეწყდა...

1956 წელს კი საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის მეოცე ყრილობაზე კომუნისტური პარტიის გენერალურმა მდივნმა ნიკიტა ხრუშჩოვმა გააკეთა მოხსენება პიროვნების (სტალინის) კულტის შესახებ. ყრილობაზე გამომსვლელებმა, რომლებიც სტალინის ყველა სიტყვასა და ნამოქმედარს გენიალურს უწოდებდნენ, დაგმეს სტალინის პიროვნების კულტი და საზოგადოების, ე. წ., “დემოკრატიული განვითარების კურსი” აიღეს.

სტალინის კულტის კრიტიკამ დიდი მასშტაბები მიიღო. აქცენტი კეთდებოდა მის ქართველობაზე, თუმცა საყოველთაოდ ცნობილი იყო, რომ რეპრესიებისგან საქართველო სხვა რესპუბლიკებზე ნაკლებად არ დაზარალებულა.

ქართველებმა მისი “საპროგრამო სიტყვა” ქართველი ერის შეურაცხყოფად აღიქვეს, რასაც თბილისსა და სხვა ქალაქებში დემონსტრაციები მოჰყვა. 1956 წლის 3 მარტიდან საპროტესტო აქციები დაიწყო თბილისში. ქართველმა სტუდენტებმა თბილისის ქუჩებში სტალინის პორტრეტებით მოაწყვეს მსვლელობა. 7 მარტს დემონსტრანტებს მოსწავლეებიც შეუერთდნენ. საპროტესტო გამოსვლებში მონაწილეთა რაოდენობამ რამდენიმე ათასს გადააჭარბა. დემონსტრანტებს ინტელიგენციის ნაწილი და მასში მონაწილე ახალგაზრდების მშობლებიც შეუერთდნენ. 8 მარტს კი დემონსტრანტებს მხარდაჭერა თბილისის სხვადასხვა ქარხნისა და ფაბრიკის მუშებმაც გამოუცხადეს.

დემონსტრანტების მოთხოვნები უფრო და უფრო პოლიტიზებული ხდებოდა. გაჩნდა საქართველოს დამოუკიდებლობის მოთხოვნაც. საბჭოთა ხელისუფლებისათვის პროტესტი და დემონსტრანტების მოთხოვნები მიუღებელი იყო. აშკარა ხდებოდა, რომ დემონსტრანტები მოწოდებების საფუძველზე არ დაიშლებოდნენ. საბჭოთა ხელისუფლებამ მიიღო გადაწყვეტილება დემონსტრანტების წინააღმდეგ ძალის გამოყენების შესახებ.

9 მარტს ღამით საბჭოთა არმიის ნაწილებმა არაადამიანური სისასტიკით მიიტანეს იერიში მომიტინგეებზე, მოკლეს 150-ზე მეტი ახალგაზრდა და დაასახიჩრეს კიდევ უფრო მეტი... დაღუპულთა ზუსტი რიცხვი დღემდე უცნობია. სხვადასხვა წყაროს ინფორმაციით, დაღუპულთა რაოდენობა 100-დან 1000 ადამიანამდე მერყეობს.

უნდა აღინიშნოს, რომ 9 მარტის მოვლენებით იწყება „ეროვნული იდეის ბავშვობისა და სიჭაბუკის ხანა“. ამ ეტაპზე მოძრაობის ერთადერთ სუბიექტს წარმოადგენენ დისიდენტები-ეროვნულ-პატრიოტული არალეგალური ჯგუფებისა და ორგანიზაციების ქსელი. პირველ დისიდენტურ ჯგუფებს შორის აღსანიშნავია

“სიღნაღის ახალგაზრდა გვარდია”, იგივე “საგი” (ჩამოყალიბდა 1956 წლის 10 მარტს). მოგვიანებით ჩამოყალიბდა ორგანიზაცია „გორგასლიანი“.

სისხლიანი ანგარიშსწორებით გაღიზიანებული ზვიად გამსახურდიას ყოფილი არალეგალური ჯგუფის წევრები კვლავ შეიკრიბნენ. სექტემბერ-ოქტომბერში ჯგუფს უკვე ორგანიზებული სახე ჰქონდა და წევრთა რაოდენობაც გაზრდილიყო. ორგანიზაციას “გორგასლიანი” ეწოდა. მათ შექმნეს ფულადი ფონდი საწევროს სახით. შეაგროვეს 30-30 მანეთი და შეიძინეს საბეჭდი მანქანა, რომელზედაც 1956 წლის 1 დეკემბრის ღამეს მონაცვლეობით დაბეჭდეს ანტისაბჭოური შინაარსის წერილები. სულ შვიდი ცალი. 2 დეკემბერს, დილით, რუსთაველისა და პლეხანოვის გამზირზე ადამიანებმა უცნაური შინაარსის წერილები იხილეს კედლებზე გაკრული...

1956 წლის პროკლამაცია

ქართველებო!

ხომ არ დაგავიწყდათ ცხრა მარტის სისხლიანი ღამე? ხომ არ დაგავიწყდათ სისხლიანი ოცდაოთხი და ოცდაჩვიდმეტი, ქართველი ხალხის დარბევის და გაჟლეტის დღეები? როდემდის უნდა გვქონდეს ქედი მოხრილი მტარვალ კომუნისტების მახვილქვეშ? ჩვენს წინაპრებს სისხლი არავისთვის შეურჩენიათ და არც ჩვენ უნდა შევირცხვინოთ თავი.

დღეს, როდესაც მთელი შეგნებული კაცობრიობა აღშფოთვანებულია მოსკოვის საშინელი ბოროტმოქმედებით, ჩვენი ერის ყოფნა-არყოფნის საკითხი დგება. დროა შევერთდეთ ერთი დროშის ქვეშ ჩვენი სამშობლოს დამპყრობლების წინააღმდეგ საბრძოლველად.

მიმოიხედეთ ირგვლივ, მსოფლიო ბოხოქრობს, განკითხვის დღე მზადდება კრემლელი ჯალათებისთვის. თბილისში, პოზნანში, ბუდაპეშტში მათ მიერ დაღვრილი უდანაშაულო მოსახლეობის სისხლი სამართალს ითხოვს. მათი აღსასრული მოახლოებულია.

ქართველებო! სხვა არავინაა ჩვენი მშველელი ჩვენი საკუთარი თავის გარდა. ბრძოლით უნდა მივადწიოთ თავისუფლებას. ძმური სალამი გმირ უნგრელ ხალხს! დაე, ყველა დამონებული ერისთვის მაგალითად იქცეს უნგრელთა გმირობა! ხელები შორს უნგრეთისაგან!

ძირს ჩვენი ხალხის სისხლში ხელებგასვრილი ოკუპანტები და მათი სამხედრო ხროვა!

გაუმარტოს დამოუკიდებელ საქართველოს!

რომელი მოღალატეც ამას ჩამოხსნის, სიკვდილი ელის!

ჯგუფის წევრებმა საბჭოთა რეჟიმის მიმართ პროტესტი პროკლამაციების გავრცელებით გამოხატეს.

1956 წლის 15 დეკემბერს კი უშიშროების კომიტეტმა დააკავა ანტისაბჭოთა არალეგალური ჯგუფის წევრები: ზვიად გამსახურდია, თბილისის 42-ე საშ. სკოლის მეთერთმეტე კლასის მოსწავლე; ანატოლი მიქაძე, 42-ე საშ. სკოლის მეათე კლასის მოსწავლე; მერაბ კოსტავა, თბილისის მუსიკალური სკოლის მეათე კლასის მოსწავლე; თეიმურაზ ცერცვაძე, თბილისის პირველი საშუალო სკოლის მეთერთმეტე კლასის მოსწავლე; თამაზ გუნჭუა, თბილისის პირველი საშუალო სკოლის მოსწავლე; ვლადიმერ სიხარულიძე, პირველი საშუალო სკოლის მეთერთმეტე კლასის მოსწავლე; თემურ მეთრეველი, თბილისის 47-ე საშუალო სკოლის მეთერთმეტე კლასის მოსწავლე...

1956 წლის 28 დეკემბერს საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოსთან არსებული სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტის მიერ გრიფით “совершенно секретно” წერილი მოსკოვში გაიგზავნა. წერილის ადრესატი გახლდათ სსრკ სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტის საგამოძიებო სამმართველოს უფროსი, იუსტიციის გენერალ-მაიორი მ. პ. მაღიაროვი. წერილი იუწყებოდა, რომ 1956 წლის 9 მარტს თბილისში განვითარებული მოვლენების შემდეგ უკმაყოფილო ახალგაზრდათა ერთმა ჯგუფმა არალეგალური ფორმირება შექმნა, რომლის მიზანი საბჭოთა წყობილების საწინააღმდეგო საქმიანობა იყო. ჯგუფის წევრები ნაციონალისტურად იყვნენ განწყობილი, ამუღავნებდნენ რუსი ეროვნების მიმართ აგრესიას და მართავდნენ ქუჩებში დებოშს.

დაიწყო გამოძიება, რათა სრულად გამოვლენილიყო ამ დაჯგუფების საქმიანობა, შემადგენლობა და მათი მოკავშირეები... „გორგასლიანის“ წევრები დაიკითხნენ და გასამართლდნენ, მაგრამ საბოლოოდ ისინი მაინც საკუთარი პრინციპების ერთგულნი დარჩნენ. რადიკალურად განწყობილი ეს ახალგაზრდები საქართველოს დამოუკიდებლობაზე ოცნებობდნენ...

ინტერესს იწვევს ის, თუ როგორ აშუქებდა საბჭოთა მედია 9 მარტის სისხლიან მოვლენებს. საბჭოთა პრესაში არსად ჩანდა ის მოსაზრება, რომ რეალურად მოსახლეობის ნაწილი ხრუშჩოვის შეფასებებს და სტალინის გმობას აკრიტიკებდა. რა თქმა უნდა, ასევე არაფერი იყო ნათქვამი მიტინგის დარბევის და თბილისში მომხდარი ტრაგედიის შესახებ. მაგალითად, 9 მარტს გაზეთმა კომუნისტმა გამოაქვეყნა სტატია სახელწოდებით “ი. ბ. სტალინის გარდაცვალების მესამე წლისთავი”, რომელიც იოსებ ჯუღაშვილს მიღწევებსა და დამსახურებებს მიმოხილავდა:

“ი. ბ. სტალინის მთელი მოღვაწეობა მიძღვნილი იყო მშრომელი ხალხისათვის სამსახურის კეთილშობილური საქმიანობისადმი, კომუნიზმის გამარჯვებისათვის, ლენინის დიად წინასწარდასახულობათა განხორციელებისათვის ბრძოლისადმი.”

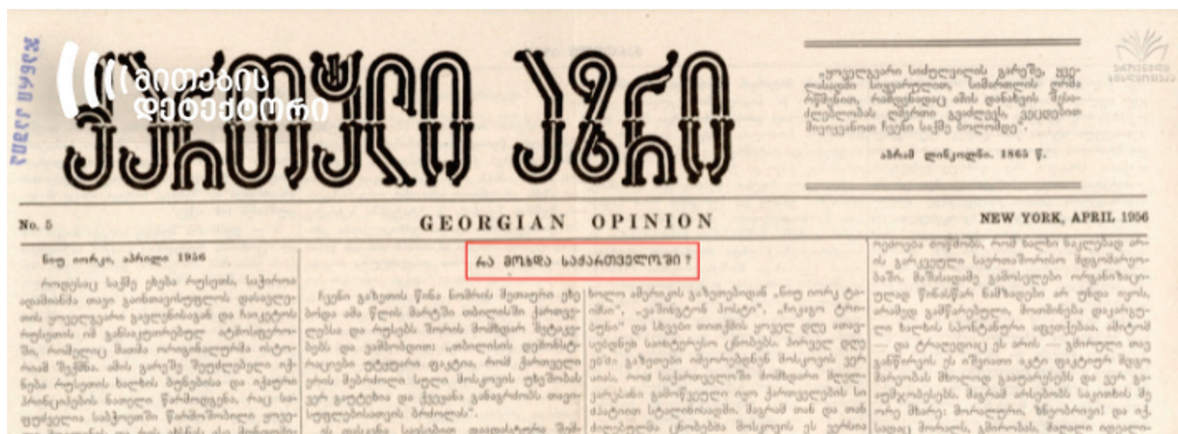
გაზეთი ახალი ლიდერის (ნიკიტა ხრუშჩოვის) შეფასებებს მაინც ვერ თმობდა და ვერ ფარავდა, თუმცა ეს მკითხველამდე შეფარულად იყო მიტანილი. იმავე სტატიაში აღნიშნულია, რომ საბჭოთა კავშირი არასდროს მალავს მის სისუსტეს, პრობლემებს და რომ საჭირო იყო პარტია კიდევ უფრო დაახლოებოდა კოლექტიური შრომის პრინციპს სახელმწიფო მართვაში (აღსანიშნავია, რომ ამის საპირისპიროდ სტალინი სწორედ ერთპიროვნულ მართვაში იყო გაკრიტიკებული ხრუშჩოვის მიერ).

“ჩვენნი პარტია უძლეველია იმიტომ, რომ იგი თვითკმაყოფილებას არ ეძლევა თავისი წარმატებების გამო, არ ჩქმალავს შეცდომებსა და ნაკლოვანებებს, არ მიმართავს სინამდვილის შელამაზებას, ეწევა გადამწყვეტ ბრძოლას უდარდებლობისა და ყოყორების წინააღმდეგ, ფართოდ აჩაღებს კრიტიკასა და თვით კრიტიკას”.

ამ პერიოდში ამერიკის შეერთებულ შტატებში აქტიურად იბეჭდებოდა გაზეთი “ქართული აზრი”, რომელიც ქართველი ემიგრანტების მიერ იმართებოდა. კომუნისტური გაზეთებისგან განსხვავებით “ქართული აზრი” დეტალურად აღწერდა თბილისში მიმდინარე მოვლენებს 9 მარტის ტრაგედიასთან დაკავშირებით.

აღნიშნული გაზეთი თვეში ერთხელ ქალაქ ნიუ-იორკში გამოიცემოდა. საგულისხმოა, რომ 1956 წლის მარტის და აპრილის ნომრებში გაზეთის პირველივე გვერდზე სწორედ 9 მარტის მოვლენები განხილული და შეფასებული სათაურით “რა მოხდა საქართველოში?”.

გაზეთი “ქართული აზრი”, ნიუ-იორკი, აპრილი 1956წ.

გაზეთ “კომუნისტისა” და “ახალგაზრდა კომუნისტისგან” განსხვავებით, აქ პირდაპირ იყო ნათქვამი, რომ 9 მარტს თბილისში რუსებსა და ქართველებს შორის შეტაკება მოხდა, რამაც ადამიანთა სიცოცხლე შეიწირა. აღსანიშნავია, რომ ვერსიას, თითქოს ქართველები სტალინის დაგმობაზე გაბრაზდნენ და ამან გამოიწვია მიტინგები “ქართული აზრი” სრულყოფილად არ ეთანხმება და ამას მოსკოვის ვერსიას უწოდებს. სტატიის “რა მოხდა საქართველოში” აღნიშნულია, რომ ამ აქციებს უკან ქართველთა ზოგადი ანტისაბჭოთა პროტესტი იმალებოდა, რაც სტალინის სიკვდილის შემდგომ კიდევ უფრო გაააქტიურდა, რადგან ახალმა პარტიულმა კადრებმა ქართველები და საქართველო მრავალჯერ დასაჯეს:

“მოსახლეობამ რუსობას ბოიკოტი გამოუცხადა. ახდილად და ხმა მაღლა რუსების კრიტიკადააქტიური წინააღმდეგობის აქტები გახშირდა. ქართველი ერის ცხოვრების ყოველ დარგში რუსის ჩარევამ და რუსიფიკაციის უხეშმა პოლიტიკამ მთელი ხალხი აღაშფოთა და ამ საერთო განწყობილების გამომსახველად, პირველი ბრძოლის მიმცემად სტუდენტობა გამოვიდა” – ქართული აზრი, 1956 წლის აპრილი.

60-იანი წლების დასასრულს თბილისში შეიქმნა არარეგალური ორგანიზაცია “ეროვნული თვითშეგნების აღორძინება” (ვ. ლლონტი და სხვ.) ეს ახალგაზრდა დაჯგუფება უშიშროების ორგანოების რეპრესიის მსხვერპლი გახდა. 1961-1964წწ. თბილისში მოქმედი ეროვნულ-პოლიტიკური ორგანიზაცია – “საქართველოს თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლის კავშირი,” რომლის პროგრამა დასაწყისში მოითხოვდა საბჭოთა იმპერიის წინააღმდეგ ბრძოლის რეგიონალურ კონსოლიდაციას და დამოუკიდებელი და ნეიტრალური სამხრეთ კავკასიის სახელმწიფოს შექმნას, შემდეგ კი – საქართველოს სახელმწიფოებრიობის აღდგენას. ეს ჯგუფი გივი ნატრიაშვილის მეთაურობით გეგმავდა ტერორისტულ აქტს ნ. ხრუშჩოვზე, რაც ვერ განხორციელდა 1964 წლის ოქტომბერში, „კრემლის გადატრიალების” შედეგად ამ უკანასკნელის თანამდებობიდან გადაყენების გამო.

ეროვნული მოძრაობის დისიდენტური ეტაპის თავისებური გვირგვინი იყო ზ. გამსახურდიასა და მ. კოსტავას ანტისაბჭოთა მოღვაწეობა. სრულიად გადაუჭარბებლად უნდა აღინიშნოს, რომ ამ მოღვაწეობამ მთელი ეპოქა შექმნა ეროვნული იდეის რეალიზაციისათვის ბრძოლის ისტორიაში, თანაც არა მხოლოდ XXს. 70-80-იანი წლების კონკრეტულ-ისტორიული ვითარების თვალსაზრისით, არამედ საქართველოს საერთო-ისტორიული განვითარების კონტექსტში.

ზვიად გამსახურდია დაიბადა თბილისში, ქართველი მწერლის, აკადემიკოს კონსტანტინე გამსახურდიას და მირანდა ფალავანდიშვილის ოჯახში. დაამთავრა თბილისის 47-ე საშუალო სკოლა (1957) და თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დასავლეთ ევროპის ენებისა და ლიტერატურის ფაკულტეტი ინგლისური ლიტერატურის სპეციალობით (1962). ქართველი მეცნიერი-ფილოლოგი, მწერალი, მთარგმნელი, პოლიტიკოსი, დისიდენტი, ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის ერთ-ერთი ლიდერი, საქართველოს პირველი პრეზიდენტი (1991-1992), საქართველოს ეროვნული გმირი.

მერაბ კოსტავა დაიბადა თბილისში 1936 წლის 26 მაისს. იგი იყო ქართველი საზოგადო მოღვაწე, საქართველოს ეროვნული გმირი, დისიდენტი და უფლებადამცველი, მუსიკათმცოდნე, პოეტი. 1974 წლიდან მის ტრაგიკულ დაღუპვამდე იყო საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის ყველაზე გამორჩეული ლიდერი. კოსტავა იბრძოდა საქართველოს დამოუკიდებლობისთვის, ეწეოდა დისიდენტურ და ადამიანის უფლებათა დამცველ საქმიანობას, ებრძოდა საქართველოში დამყარებულ საბჭოთა რეჟიმს, საკუთარი შეხედულებებისა და ფასეულობებისთვის რამდენჯერმე დააპატიმრეს და გადაასახლეს.

ამრიგად, 1975 წლის 31 ივლისს ევროპაში უშიშროებისა და თანამშრომლობის სახელმწიფოთაშორისმა თათბირმა ჰელსინკიში მიიღო ე.წ. “დასკვნითი აქტი”, რომლის ძირითად მუხლებს შორის ფიგურირებდა-ერთა თვითგამორკვევა, სახელმწიფოებრივი სუვერენიტეტი, მოქალაქეთა ეროვნული უფლებების დაცვა, ადამიანის სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების ხელშეუხებლობა და ა.შ. ამ აქტის მიღებამ და მის საფუძველზე გლობალურ დონეზე დაწყებულმა ე. წ. “ჰელსინკის პროცესმა” სერიოზული კატალიზატორის როლი შეასრულა საქართველოს ეროვნული მოძრაობის განვითარებაში. ამ დროიდან ჩეხოსლოვაკიიდან საქართველომდე - მთელ საბჭოთა ბლოკში - ერთიმეორის მიყოლებით გამოჩნდა დისიდენტური ორგანიზაციები, რომლებიც თავს სწორედ ჰელსინკის შეთანხმების ხელშემწყობ ორგანიზაციებს უწოდებდნენ. 1975 წ. ოქტომბერში საქართველოში შეიქმნა “ადამიანის უფლებათა დაცვის საინიციატივო ჯგუფი”, რომლის ბაზაზე 1976 წ. ჩამოყალიბდა ჯერ “ჰელსინკის ჯგუფი”, შემდეგ კი პირველი ოფიციალური არალეგალური დისიდენტური ორგანიზაცია – “ჰელსინკის კავშირი”.

- დენიელ ტომასი ამბობს, რომ 1975 წლის ჰელსინკის შეთანხმებასა და 15 წლის შემდეგ საბჭოთა კავშირის დაცემას შორის პირდაპირი კავშირი არსებობს. ის ამბობს, რომ კომუნიზმის დაცემა კომპლექსური მოვლენა იყო და არ შეიძლება მისი დაკავშირება მხოლოდ ერთ მიზეზთან. მაგრამ თავად ის ფაქტი, რომ მთავრობებმა აღიარეს, ადამიანის უფლებების დაცვის მაჩვენებელი საერთაშორისო განხილვის საგანიად, საბჭოთა ბლოკში სამოქალაქო საზოგადოების განვითარებას დაეხმარა. ტომასის აზრით, სწორედ ამან შეცვალა დროთა განმავლობაში აღმოსავლეთის ბლოკში სახელმწიფოსა და საზოგადოების ურთიერთობა და საბჭოთა კავშირსა და აღმოსავლეთ ევროპაში ერთპარტიული მმართველობის დასრულებას შეუწყო ხელი.

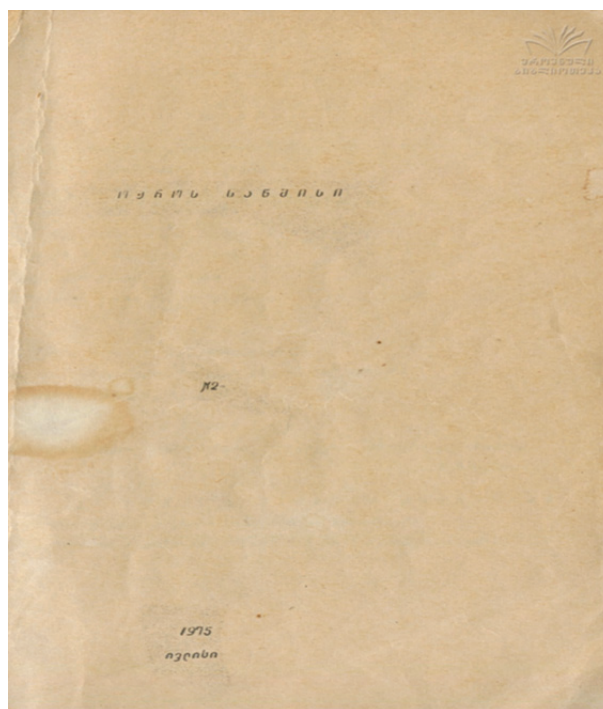

„ვიცი, ვერსით აღუდგება
ვერა ზღუდე-კედელი,
ოდეს ბოროტს განუდგება
ხუნდ-ბორკილთა მკვნეტელი.“
მერაბ კოსტავა

„და საქართველო დიდჭირნახული
გამოფხიზლდება ყველა იოგით,
ჩვენ ღვთისმშობელი გვწყალობს ხახულის
და გვიცავს მარად თეთრი გიორგი.“
ზვიად გამსახურდია

ამ ჯგუფში ზვიად გამსახურდიას, მერაბ კოსტავას და ვიქტორ რცხილაძის გარდა შედიოდნენ ებრაელი “ოტკაზნიკები” (პირები, ვისაც უარი ეთქვათ ისრაელში ემიგრაციაზე) გრიგორი და ისაია გოლდშტეინები. მასში ასევე ვიქტორ რცხილაძე, ირაკლი კენჭოშვილი და ბეგო ბეჟუაშვილი შედიოდნენ. თბილისში მის დაარსებას წერილობით მიესალმნენ აკად. სახაროვი, ანდრეი ტვერდოხლებოვი და ვალერი ქალიძე, ხოლო მისაღმების ტექსტი გამოქვეყნდა ჯგუფის თვითგამოცემაში.

ამ ჯგუფის მიერ ქართულ ენაზე არალეგალურად იბეჭდებოდა ლიტერატურული ჟურნალი **“ოქროს საწმისი”** (სულ გამოვიდა 4 ნომერი) რომელშიც იბეჭდებოდა ცენზურისთვის და საბჭოური იდეოლოგიური მეინსტრიმისთვის მიუღებელი ლიტერატურული ნაწარმოებები ან ესეები, ასევე პოლიტიკურ-პუბლიცისტური ხასიათის **“საქართველოს მოამბე”** (მოესწრო 2 ნომერი და მე-3 ნომერი მხოლოდ ნაწილობრივ)

ქართველი აქტივისტები თავიანთ ინფორმაციებს ასევე აქვეყნებდნენ სახაროვის ჟურნალში **“მიმდინარე ამბების ქრონიკა”**, რომელიც მოსკოვში ასევე არალეგალურად იბეჭდებოდა და ვრცელდებოდა. საინტერესოა ისიც, რომ ქართველი დისიდენტები ახერხებდნენ თბილისში არალეგალურად დაებეჭდათ “მიმდინარე ამბების ქრონიკა” და გარკვეული რაოდენობებით ჩაეტანათ მოსკოვში გასავრცელებლად, რაც მათი მოსკოველი კოლეგების გაოცებას იწვევდა. მიტროხინის არქივში შემონახული მასალების მიხედვით სუკ-ის 1976 წლის კოლეგიაზე დაიგეგმა დისიდენტების წინააღმდეგ ფარული და აშკარა ოპერაციების ფართო კომპლექსი, რაც გულისხმობდა მათი “ანტისახელმწიფოებრივი” ქმედებების პირდაპირ აღკვეთას, ან მათთვის სასურველი, ქვეყნისთვის “ნაკლებად საზიანო” კალაპოტის მიცემას.

სწორედ დაუცველი ან ნაკლებად დაცული დისიდენტების წინააღმდეგ 1977 წლიდან იწყება რეპრესიები. დააპატიმრეს ანატოლი შჩარანსკი, ალექსანდრე გინზბურგი, იური ორლოვი და სხვები. **ანდროპოვის** მიმართვაში, რომელიც მან პოლიტბიუროს პლენარულ სხდომაზე გააკეთა, ნათქვამი იყო: **“მტრის სადაზვერვო სამსახურები და იდეოლოგიური ცენტრები მთელი მონდომებით ცდილობენ გააძლიერონ ანტისაბჭოთა ელემენტების მოღვაწეობა საბჭოთა კავშირში და გააფართოვონ იგი. განსაკუთრებით აღსანიშნავია დასავლური სადაზვერვო სამსახურების ძალისხმევა, შექმნან ისეთი გაერთიანებები, რომლებიც სახელმწიფოსა და არსებული საზოგადოებრივი წყობილების წინააღმდეგ არის მიმართული. აქედან გამომდინარე წარმოიშვა აუცილებლობა, მოქმედი კანონმდებლობის ფარგლებში საბოლოოდ აღკვეთილიყო ორლოვის, გინზბურგის და სხვათა საქმიანობა.”**

1977 წლის 7 აპრილს საქართველოს სსრ-ის სისხლის სამართლის კოდექსის 71-ე მუხლის თანახმად (საჯარო მოწოდება სამშობლოს ღალატისკენ, ტერორისტული აქტის, დივერსიის თუ მავნებლობის ჩადენისკენ), ზვიად გამსახურდიას და მერაბ კოსტავას წინააღმდეგ აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე N 131. მათ ბრალად ედებოდათ 1977 წლის იანვარ-თებერვალში საქართველოს სსრ-ის ტერიტორიაზე არალეგალური ჟურნალების, “საქართველოს მოამბისა” და “ოქროს საწმისის” დამზადება და გავრცელება. 7 აპრილს დააპატიმრეს ზვიად გამსახურდია, ხოლო 10 აპრილს მერაბ კოსტავაც. ზ. გამსახურდიასა და მ. კოსტავას საცხოვრებელ ბინებში, ასევე მათ მახლობლად სხვადასხვა დროს შემჩნეულ თანამოაზრეთა და ახლობლების ბინებში ჩატარდა ჩხრეკა, რის შედეგადაც ამოღებულ იქნა “ანტისაბჭოთა და ნაციონალისტური” შინაარსის მქონე დიდი რაოდენობის ლიტერატურა, მათ შორის დასახელებული ჟურნალები, ასევე მოსკოვში გამომავალი “მიმდინარე ამბების ქრონიკა”, “სსრკ-ში ადამიანის უფლებათა დაცვის ქრონიკა” და ანტისაბჭოთა შინაარსის მქონე სხვადასხვა ავტორთა ტექსტები.

ზ. გამსახურდიასა და მ. კოსტავას მონაწილეობა აღნიშნული გამოცემების მომზადებასა და გავრცელებაში დადასტურებულ იქნა გამოძიების მასალებით. საქმეზე დაიკითხა 140-ზე მეტი მოწმე, ამოღებულ მასალებს ჩაუტარდათ კრიმინალისტიკური ექსპერტიზა. დაახლოებით ერთ წელიწადში თბილისში ჩატარდა სასამართლო პროცესი, რის შედეგადაც ქართველ დისიდენტებს, რომლებიც სასამართლომ ბრალეულად ცნო, მიესაჯათ 3 წელიწადი შრომა-გასწორებით კოლონიაში, ხოლო 2 წელიწადი გადასახლებაში მოხდით. ამათგან ზვიად გამსახურდიას გარკვეული პერიოდი მოუწია ჯერ ლეფორთოვოს ციხეში, შემდეგ კი მოსკოვის სერბსკის ფსიქიატრიის ინსტიტუტში ყოფნა, სადაც ზოგიერთი საბჭოთა დისიდენტი ხვდებოდა. იგი იქიდან კვლავ საპყრობილეში დააბრუნეს ჰონოლულუში 1978 წელს ჩატარებული ფსიქიატრთა საერთაშორისო კონგრესის შემდეგ, რომელზეც გააპროტესტეს მისი იქ ყოფნა და წერილი გაუგზავნეს პოლიტბიუროს. 1978 წლიდანვე მერაბ კოსტავა ეტაპით გაგზავნეს ირკუტსკში, ხოლო ზვიად გამსახურდია ნოღაის სტეპში მდებარე დაბა კოჩუბეიში, რომელიც დაღესტნის ავტონომიურ რესპუბლიკაში შედიოდა.

ციცინო მაღლაფერიძე, მერაბ კოსტავას ნათესავი და მერაბ კოსტავას მემორიალური სახლ-მუზეუმის დირექტორი, იგონებს:

“1978 წლის 14 აპრილს, რუსთაველის გამზირზე, მთავრობის სასახლის წინ, დედაენასთან დაკავშირებით ახალგაზრდობა რომ გამოვიდა, პირველად მაშინ დავინახე პლაკატი – “თავისუფლება ზვიად გამსახურდიას და მერაბ კოსტავას”. ხალხი კითხულობდა – “ვინ არის მერაბ კოსტავა, რატომ თავისუფლება, დაპატიმრებულია?” მოგვიანებით გავიგე, რომ სამხატვრო აკადემიის სტუდენტები ხეზე ავიდნენ და ეს პლაკატი ისე აღმართეს. 10–წლიანი პატიმრობიდან სამშობლოში მერაბი ძალიან თავისუფალი, ლაღი დაბრუნდა. ეტყობოდა, რომ ძალიან ბევრი ჰქონდა ნაფიქრი ყველაფერ იმაზე, რაზეც მანამდეც წერდა, ფიქრობდა.”

1978 წლის დასაწყისში ნობელის პრემიაზე წარადგინეს საბჭოთა დისიდენტების ერთი ჯგუფი, მათ შორის ორლოვი, გინზბურგი, შჩარანსკი, გამსახურდია და კოსტავა. აქედან მოყოლებული სუკ-ის უდიდესი საბრუნავი იყო, ხელი შეეშალა ნობელის კომიტეტისთვის, რათა ამ უკანასკნელს არ მიენიჭებინა პრემია ხსენებული დისიდენტებისთვის. ანდროპოვმა პირადად დაავალა ნორვეგიის რეზიდენტურას, ამ მიზნით აემოქმედებინა ყველა ბერკეტი. რეზიდენტმა მაკაროვმა 1978 წლის 27 ოქტომბერს შეატყობინა მიხეილ სუსლოვს, სკკპ-ს მთავარ იდეოლოგს, რომ “ავანტიურა” ჩაშლილია და პრემია გადაეცათ ისრაელის პრემიერ-მინისტრს, მენახემ ბეგინსა და ეგვიპტის პრეზიდენტს ანვარ ას-სადათს კემპ-დევიდის სამშვიდობო ხელშეკრულების დადების გამო. რეზიდენტის წერილის მიხედვით, მას ზეწოლა მოუხდენია ნორვეგიის წამყვან პოლიტიკოსებზე.

საბჭოთა კავშირში აღმოცენებული ჰელსინკის ჯგუფების სამოქმედო პროგრამა ერთმანეთის მსგავსი იყო, თუმცა შეიმჩნეოდა განსხვავებებიც. ამა თუ იმ რესპუბლიკაში შექმნილი მდგომარეობით, ასევე ეროვნული სპეციფიკით განპირობებული. ასე მაგალითად, ქართველ სამართალდამცველებს უნდა გაეთვალისწინებინათ ის საზოგადოებრივ-პოლიტიკური რეალობა, რომელიც შეიქმნა აქ ედუარდ შევარდნაძის ცეკას მდივნობის პერიოდში. საქართველოს ჰელსინკის ჯგუფის მუშაობის ძირითადი მიმართულებები იყო:

- პატიმრების უფლებების დაცვა, რომელთაც საგამოძიებო იზოლატორში აწამებდნენ სასურველი ჩვენების გამოძალვისა და აღძრული სისხლის სამართლის საქმის საჭირო მიმართულებით წარმართვის მიზნით (ამის შედეგია შსს-ს არაოფიციალური ჯალათების, ცირეკიძის და უსუპიანის პროცესი). ასეთ ქმედებებს იზოლატორში ადგილი ჰქონდა როგორც შევარდნაძის შინაგან საქმეთა მინისტრობისას, ისე მისი ცეკას პირველი მდივნის პოსტზე დანიშვნის შემდეგ.
- მორწმუნეთა უფლებების დაცვა, რომელთაც არ აძლევდნენ რელიგიურ დღესასწაულებზე დასწრების საშუალებას. ამავე დროს გამოვლენა იმ ადამიანებისა, რომლებიც რელიგიური აღმსარებლობის გამო იქნენ დაპატიმრებულნი და სხვაგვარად რეპრესირებულნი.
- ცეკას და სუკ-ის მიერ ორგანიზებული კრიმინალური ქმედებების მხილება საპატრიარქოში, რაც დაკავშირებული იყო გარკვეულ სასულიერო პირების მიერ ეკლესიის საგანძურის გაძარცვასთან.
- კულტურის ძეგლთა დაცვა, როდესაც ისინი ზიანდებოდნენ ან ოფიციალური ინსტანციის მხრიდან გამოჩენილი უყურადღებობის გამო, ან როდესაც მათ შეგნებულად ანადგურებდნენ (მაგალითად, დავით-გარეჯის პოლიგონი).

- მუშაობა 1944 წელს დეპორტირებულ ქართველ მესხთა რეპატრიაციისთვის.
- ბრძოლა ქართული ენის სახელმწიფო სტატუსის დასაცავად
- არალეგალური ლიტერატურის, ე.წ. სამიზნის გაგვრცელება არა მარტო თბილისში, არამედ მოსკოვშიც, რაშიც ზემოხსენებული ჟურნალების გარდა შედიოდა ა. სახაროვის “მიმდინარე ამბების ქრონიკა”, ასევე ალ. სოლჟენიცინის, ა. ამალრიკის და ა. ავტორხანოვის თხზულებები.

ამ ხანებში აშკარა პროტესტი შეიმჩნეოდა ქართულ ლიტერატურაში, ხელოვნებაში და მეცნიერებაში. 70-იანი წლებში ქართულ ლიტერატურაში გამოჩნდნენ ახალგაზრდა მწერლები, რომლებიც თავის შემოქმედებაში ილაშქრობდნენ პიროვნების უფლებების შელახვის, რუსიფიკაციის პოლიტიკის გაძლიერების წინააღმდეგ, იღვწოდნენ ეროვნული თვითშეგნების ასამაღლებლად. ახალი სულისკვეთების მწერლებს შორის არ შეიძლება არ აღინიშნოს ვანო ურჯუმელაშვილი და მისი რომანი “ფერისცვალება”, რევაზ ჭაფარიძის ნარკვევი “ადამიანთა მორჩილი ზღვა”, გურამ ფანჯიკიძის “თვალი პატიოსანი”, რომლებშიც მხილებული იყო თანამედროვე საბჭოთა საზოგადოების გამოუვალი მდგომარეობა, უძრაობა, პიროვნების გაორება.

70-80-იანი წლების საქართველოს ინტელიგენციის დემოკრატიულ თვალსაზრისს და რეჟიმისადმი კრიტიკულ დამოკიდებულებას გამოხატავდა კრიტიკოსი და პუბლიცისტი აკაკი ბაქრაძე. მისი ობიექტური, პატრიოტული და უკომპრომისო სტატიები, პუბლიკაციები, საინტერესო საჯარო გამოსვლები მოსწონდა საზოგადოებას. დიდი დამსახურება მიუძღვის რევაზ თაბუკაშვილის პატრიოტულ კინოპუბლიცისტიკას ეროვნული მსოფლმხედველობის განმტკცების საქმეში. მისი „ალპიური ვარსკვლავი“, „ვიტორიო სელა“ და სხვა დოკუმენტური ფილმები სწორედ პიროვნების თავისუფლებისა და ღირსების პრობლემებს ეხებოდა.

აღსანიშნავია მწერლისა და მეცნიერის ვახუშტი კოტეტიშვილის ინიციატივით დაწყებული „ფოლკლორული საღამოების“ მნიშვნელობა, რომელმაც არა მარტო ხელი შეუწყო ახალი სახალხო მთქმელების, შემსრულებლების გამოვლენას, არამედ უზრუნველყო ძლიერი პატრიოტული გრძნობების გაღვივება.

იდეოლოგიური დიქტატის წინააღმდეგ ბრძოლის სულისკვეთება გაგრცელდა ქართულ ჰუმანიტარულ მეცნიერებაში: ისტორიკოსები, მეცნიერები, ფილოსოფოსები ცდილობდნენ კომუნისტური დოგმატების მსხვრევას, თავისუფალი სიტყვის თქმას. ამ ყველაფერმა შეამზადა მსოფლმხედველობითი საფუძვლები საქართველოში ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის აღმავლობისთვის. ამ პერიოდში მისი ჰეგემონი და იდეური ხელმძღვანელი საქართველოს ინტელიგენცია იყო, რომელსაც ხელისუფლებასთან მკვეთრი დაპირისპირება ეროვნული საქმისთვის საზიანოდ მიაჩნდა.

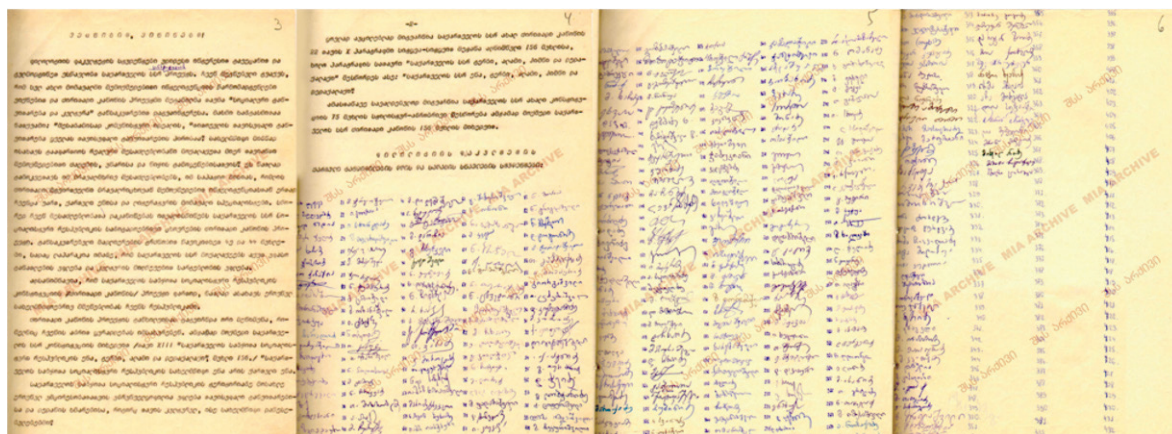
ასევე ფიქრობდა საქართველოს სამოციქულო ეკლესია, რომელიც სულ უფრო და უფრო მეტ გავლენას იხვეჭდა. ქართველი ერის პროტესტი არსებული რეჟიმის მიმართ სხვადასხვა ფორმით, ზოგჯერ სპონტანურად, ზოგჯერ გააზრებულად შეახსენებდა თავს საბჭოთა სისტემას.

საქართველოს უახლეს ისტორიაში უმნიშვნელოვანესი დღე იყო **1978 წლის 14 აპრილი**. საქართველოს სსრ კონსტიტუციაში იყო პუნქტი, რომელიც განსაზღვრავდა ქართული ენის, როგორც სახელმწიფო ენის, სტატუსს. 1977 წელს საბჭოთა კონსტიტუციაში შევიდა ცვლილებები და საქართველოს კომუნისტური პარტიის ცენტრალურ კომიტეტს დაევალა რესპუბლიკების კონსტიტუციები შესაბამისობაში მოყვანა.

საბჭოთა კავშირის მაშინდელმა ლიდერებმა ლეონიდ ბრეჟნევის მეთაურობით, ჩათვალეს, რომ საბჭოთა ადამიანის ე.წ. Homo Sovietikus-ის ფორმირება ისეთ ფაზაში იყო შესული, რომ მათთვის ძირითადი კომუნიკაციისთვის სავსებით საკმარისი იქნებოდა მხოლოდ ერთი სახელმწიფო ენა-რუსული. საბჭოთა კანონმდებლობით მანამდე ყველა მოკავშირე რესპუბლიკას რუსულის გარდა ჰქონდა მეორე სახელმწიფო ენა-მშობლიური.

საქართველოს სსრ კონსტიტუციის პროექტში, რომელიც საქართველოს მაშინდელ მთავარ გაზეთ „კომუნისტში“ გამოქვეყნდა, საერთოდ გამქრალი იყო ის პუნქტი, რომლითაც დადგენილი იყო ქართული ენის, როგორც სახელმწიფო ენის, კონსტიტუციური სტატუსი. ამ ფაქტმა დიდი ვნებათაღელვა გამოიწვია ქართულ ინტელიგენციაში, სამეცნიერო წრეებში, სტუდენტ-ახალგაზრდობაში. სწორედ იმ დღეს, როცა საქართველოს სსრ უმაღლეს საბჭოს (ასე იწოდებოდა მაშინდელი პარლამენტი) უნდა დაემტკიცებინა ზემოხსენებული საკონსტიტუციო პროექტი, თბილისში რუსთაველის გამზირზე 10 000-ობით ადამიანი შეიკრიბა. აღნიშნული საპროტესტო მიტინგის მთავარი ინიციატორები იყვნენ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სტუდენტები და პედაგოგები.

დილით, 14 აპრილს, თსუ-დან დაიძრა იმ დროისათვის უპრეცედენტო რაოდენობის მანიფესტაცია, რომელშიც 15 000-მდე სტუდენტი და მათი ლექტორ-მასწავლებლები მონაწილეობდნენ. რუსთაველის გამზირზე შეკრებილი ადამიანები დაუფარავად გამოხატავდნენ გულისწყრომას ქართული ენის სახელმწიფო ენის სტატუსის გაუქმების მცდელობის გამო.

სტუდენტების წერილი ქართული ენის დასაცავად, თანდართული ხელმოწერებით, დოკუმენტი დაცულია შსს არქივში და გამოყენებულია ანა ბაქანიძის ავტორობით გამოსულ წიგნში „14 აპრილი, 1978“.

დემონსტრაციის გადაღება რეჟისორმა ავთანდილ იმნაძემ, რომელიც იმხანად ფოტოწერს ხელმძღვანელობდა, თავისი სამოყვარულო კინოკამერით გადაწყვიტა. ფირი ჩადო, კამერა მოამზადა და სასტუმრო „ინტურისტის“ შენობის მეორე და მესამე სართულებიდან დაიწყო გადაღება. მაგრამ ორი დღის შემდეგ, როცა ფირი გაამჟღავნა, არაფერი აღმოჩნდა გადაღებული. აპარატმა უმტყუნა. მაგრამ „კაგებეში“ იკოდნენ, რომ იღებდა და ფირის ხელში ჩაგდება სურდათ - ეკითხებოდნენ, სად წაიღე, ვის გაუგზავნეო.

„კიდევ მეორედა რაღაც მასალები და, როგორც ჩანს, როცა ჩემი ბინა და ლაბორატორია გაჩხრიკეს, მაშინ წაიღეს ყველაფერი“.

ავთანდილ იმნაძე იხსენებს, რომ დემონსტრაციის დასრულების შემდეგ მან და თამრიკო ჩხეიძემ ინფორმაცია ტელეფონით გადასცეს დევიდ შიპლერს, მოსკოვში ამერიკის საელჩოს წარმომადგენელს, ასევე, „ამერიკის ხმისა“ და „ბიბისის“ კორესპონდენტებს. საბჭოთა დისიდენტის, სახაროვის მეუღლეს, ელენა ბონერსაც კი უამბეს, რა ხდებოდა თბილისში, ოღონდ თავიანთი ვინაობა არ გაუმჟღავნებიათ. თუმცა ეს ამბავი იმავე ღამეს გაშუქდა უცხოურ მედიაში.

„14 აპრილიდან ზუსტად 2 კვირაში დამაპატიმრეს. 5 წელი მომისაჯეს. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 71-ე მუხლის მიხედვით გამასამართლეს, ბრალად კი ანთისაბჭოთა აგიტაცია-პროპაგანდა დამდეს საბჭოთა სახელმწიფოს ძირის გამოთხრის მიზნით. ცხადია, იცოდნენ, რომ საზღვარგარეთ ინფორმაცია გადავეცი“, - იხსენებს რეჟისორი ანა ბაქანიძის მიერ შეგროვებული ზეპირი ისტორიების კრებულში „14 აპრილი, 1978“.

„New York Times“-მა მეორე დღესვე 15 აპრილს გამოაქვეყნა სტატია-„საბჭოთა ქართველებმა გაიმარჯვეს ენის საკითხზე“. დასავლური პრესა აღნიშნულ საკითხს აშუქებდა ჰელსინკის შეთანხმების კონტექსტშიც, რომლის მიხედვითაც ხელმომწერი ქვეყნები, მათ შორის საბჭოთა კავშირი, ვალდებული იყო დაეცვა ადამიანების ძირითადი თავისუფლებები, მათ შორის ენის დაცვისა და ერთა თვითგამორკვევის მიმართულებით.

Soviet Georgians Win on Language

By CRAIG R. WHITNEY

Special to The New York Times

MOSCOW, April 17—In an extraordinary concession to local patriotic feeling, authorities in the Soviet Union's Georgian Republic have reinstated Georgian as the official state language after a protest in the capital city of Tbilisi.

A clause specifying Georgian as the official language had been omitted in a draft constitution published March 24. When the republic's Supreme Soviet, the legislature, met Friday to consider the draft, hundreds marched on government headquarters in protest. The next day, the clause was inserted into the text. As published yesterday in the Tbilisi newspaper Zarya Vostoka, the text says, "The state language of the Georgian Soviet Socialist Republic is Georgian"—almost exactly as in the 1937 document the new charter supersedes.

Such a concession to a demonstration of popular displeasure is unusual in this country. But ethnic feeling among Georgians, who outnumber ethnic Russians in Georgia by nearly eight to one, is considered stronger than among most of the other major ethnic groups that form the basis for the Soviet Union's 15 constituent republics.

The offices of Zarya Vostoka confirmed the change in the new Constitution with no hesitation in response to a telephone call today. "Everything will remain as it was before," one editor said.

Two New York lawyers, who were in Tbilisi on Friday said here today that they were detained on a visit to a factory on the edge of town when the demonstrators converged on government headquarters downtown. The lawyers, Robert B. McKay and S. Eric Rayman, said they had been told later that the demonstrators, carrying slogans demanding the "native tongue," were mainly Tbilisi University students.

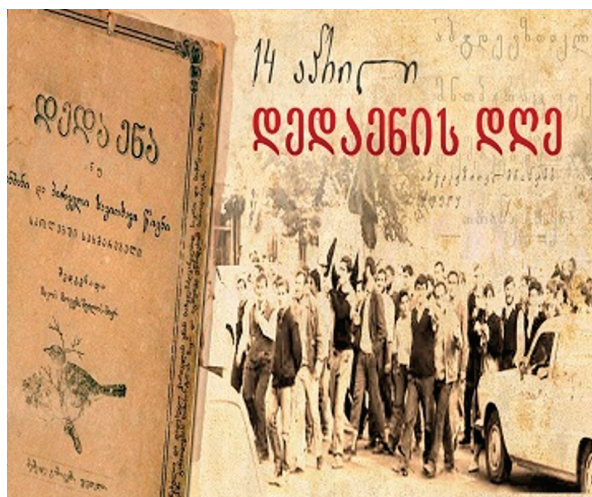
საქართველოს კომუნისტური პარტიის პირველი მდივანი, ედუარდ შევარდნაძე, იძულებული იყო შეხვედროდა მომიტინგეებს მათი დაშოშმინების მცდელობით, მაგრამ უშედეგოდ-მომიტინგეებმა ის არ მიიღეს. მდგომარეობა უკიდურესად დაიძაბა. რჩებოდა ორი ვარიანტი: ან საბჭოთა კავშირის პარტიულ ლიდერებს უნდა გაეცათ მიტინგის დარბევის ბრძანება, რაც, სისხლისღვრით დასრულდებოდა; ან საქართველოს სსრ კონტიტუციაში უნდა შეენარჩუნებინათ მუხლი, რომელიც განსაზღვრავდა ქართული ენის, როგორც სახელმწიფო ენის, სტატუსს.

გურამ გაფრინდაშვილი მაშინ პირველი არხის ტელეოპერატორი იყო და სხდომას ფირზე კინოკამერით იღებდნენ. გურამ გაფრინდაშვილი იხსენებს, როგორ ესმოდათ პატრიოტული შეძახილები: **„გაუმარტოს საქართველოს“, „გაუმარტოს ქართულ ენას“.**

„სწორედ ამ დროს იყო, რომ მიაწოდეს ბარათი ედუარდ შევარდნაძეს, მან შესვენება გამოაცხადა და ჩქარი ნაბიჯით დატოვა დარბაზი... მალე სხდომა განახლდა, ჩვენც დავუბრუნდით ჩვენს ადგილებს (მოგვიანებით ითქვა, რომ ამ შუალედში შევარდნაძე ელაპარაკა მოსკოვს). ედუარდ შევარდნაძე ჩქარი ნაბიჯით მოვიდა ტრიბუნასთან, თითქოს ფერდაკარგულიც მეჩვენა, მიკროფონზე ხელით დააკაკუნა და დარბაზს მიმართა: **“ჩვენ როგორც გვინდოდა, ქართული ენა დარჩა სახელმწიფო ენადო”, - თქვა. სხდომა შეწყდა და ყველა ერთად ჩაგედით რუსთაველის გამზირზე.**

ამ დღეს გაირკვა, რომ ერთი შეხედვით მიძინებული ქართული საზოგადოება ფხიზლად იდგა საქართველოს ეროვნული ინტერესების სადარაჯოზე. საპროტესტო აქციაში მონაწილე ადამიანების უდიდესი ნაწილი აპოლიტიკური იყო, მაგრამ სწორედ მათი აქტიური ჩარევით ცვლილება საბჭოთა ხელისუფლებამ ვერ განახორციელა. 1978 წლის 14 აპრილის მანიფესტაცია იყო პირველი საპროტესტო, მასობრივი ღონისძიება საბჭოთა ხელისუფლების პირობებში, რომელიც შედეგიანად და, რაც მთავარია, მშვიდობიანად დამთავრდა.

თუ გავიხსენებთ საბჭოთა კავშირის მიერ დარბეულ და სისხლში ჩაახშობილ პროტესტებს: უნგრეთი-1956 წელს, ჩეხოსლოვაკია-1968 წელს, როდესაც კომუნისტური ხელისუფლების ბრძანებით ტანკებით გადაუარეს ქუჩაში გამოსულ ათასობით მოქალაქეს, 1956 წლის 9 მარტს თბილისში ტყვიამფრქვევებით დახვრეტილ მიტინგებს, აშკარაა, ქართულმა საზოგადოებამ უდიდესი გამარჯვება მოიპოვა. 1990 წელს საქართველოს სსრ უმაღლესმა საბჭომ 14 აპრილი დედა ენის დღედ გამოაცხადა.

80-იან წლებში დისიდენტური მოძრაობა ერთგვარად ჩაკვდა-ცნობილი დისიდენტები ციხეებსა და ბანაკებში იყვნენ გამოკეტილნი. არასაბჭოურად მოაზროვნე საზოგადოებაში იგრძნობოდა გულგატეხილობა, საუბრებში ჭარბობდა პესიმიზტური განწყობა, რომ საბჭოურ ტოტალიტარიზმთან დაპირისპირებას “აზრი არა აქვს”. თუმცა ეს არ ეხებოდა ქართველ დისიდენტებს.

ციცინო მაღლაფერიძე იხსენებს:

“ახალი ჩამოსული იყო მერაბი, როცა ჩემთან სახლში მოვიწვიე. იშუამად ტრანსკავკასიური რკინიგზის გაყვანასთან დაკავშირებით დიდი ამბები იყო ატეხილი. სუფრაზე ჩემმა მეგობარმა მერაბს ჰკითხა – “ბატონო მერაბ, მგონია, თქვენ ფიქრობთ, რომ ეს რკინიგზა არ უნდა გავიდესო”. იმ წუთში რკინიგზის პრობლემა ძალიან პატარად ერგვნა და ერთობ უცნაური პასუხი გასცა – “რა თქმა უნდა, არ უნდა გავიდეს, მაგრამ გავა თუ არ გავა ტრანსკავკასიური რკინიგზა, საქართველო მაინც იქნება დამოუკიდებელი ქვეყანა! ჩვენ ისე უნდა ვიმუშაოთ, რომ ხალხი შევამზადოთ დამოუკიდებლობისთვის, საქართველოს დამოუკიდებლობა გარდაუვალია!”

“ამის გაგონების შემდეგ ჩემი მეგობარი შეცბა, რადგან იმ წუთში დამოუკიდებლობაზე ლაპარაკი არ ყოფილა. მერაბს საქართველოს მომავალზე ბევრი ჰქონდა ნაფიქრი; იმ წუთში არ თქვა, მაგრამ მან იცოდა როგორ და რა გზით უნდა გაეკეთებინა ეს ყველაფერი. ამის შესახებ ჩემთვის არაერთხელ უთქვამს; რასაც ამბობდა, ძალიან მომწონდა, მაგრამ განხორციელება უტოპიურად მიმაჩნდა. მოგვიანებით ცხადი გახდა, რომ მერაბი მართალი იყო, მას ეს ყველაფერი გააზრებული ჰქონდა”.

დისიდენტურმა სულისკვეთებამ და იდეებმა ერთგვარი აღდგომა განიცადა 1988-1990 წლებში, როდესაც ინდეპენდენტისტურმა და დემოკრატიულმა მოძრაობებმა საბოლოო წერტილი დაუსვა უკვე საკმაოდ ძირმომპალი საბჭოთა იმპერიის არსებობას.

გამოყენებული ლიტერატურა

- „რა მოხდა საქართველოში?“ გაზეთი ქართული აზრი, ნიუ იორკი, 1956 https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/126440/1/Kartuli_Azri_1956_N5.pdf
- 1956 წლის მარტის ტრაგედია, რადიო თავისუფლება, ჭიმშერ რეხვიაშვილი, 2010 <https://www.radiotavisupleba.ge/a/1979067.html>
- სისხლიანი მარტი, გაბრიელ ჩუბინიძე, 2024 <https://civil.ge/ka/archives/588281>
- ჰელსინკის დეკლარაცია, ნიკო ნერგაძე, რადიო თავისუფლება, 2010 <https://www.radiotavisupleba.ge/a/2117774.html>
- საბჭოთა პერიოდის დისიდენტობის ისტორიიდან, კონსტანტინე გამსახურდია, რადიო თავისუფლება, 2015 <https://bit.ly/3K09Wpy>
- ქართული დისიდენტური მოძრაობის ისტორია, ომარ თუშურაშვილი, ვლადიმერ ლუარსაბიშვილი <https://bit.ly/3JVCYH9>
- 1978 წლის 14 აპრილის თბილისის მოვლენები და ამონარიდები დასავლური პრესიდან, მეგი ქარცივაძე, ანტონ ვაჭარაძე, 2020 https://idfi.ge/ge/14_april
- საინტერესო ფაქტები მერაბ კოსტავას ცხოვრებიდან, ამებები.ge, 2023 <https://bit.ly/4bbJrK0>